

Филолошки факултет
Универзитета у Београду
СТУЛИКОН
студентска лингвистичка конференција

КЊИГА РЕЗИМЕА

Издавач:

Филолошки факултет Универзитета у Београду
Студентски трг 3
11000 Београд

За издавача:

проф. др Александра Вранеш

Уређивачки одбор:

Ана Барбатесковић
Бојан Бугарин
мр Борко Ковачевић
доц. др Маја Миличевић
Александра Филиповић

Дизајн корица:

Дарко Миленковић

ISBN:

978-86-6153-012-8

Тираж:

150

Филолошки факултет
Универзитет у Београду

СТУЛИКОН

Студентска лингвистичка конференција

Књига резимеа

Београд, 2011.

When we study human language, we are approaching what some might call the “human essence”, the distinctive qualities of mind that are, so far as we know, unique to man.

Noam Chomsky: *Language and Mind*

УВОДНА РЕЧ

На иницијативу студената Катедре за општу лингвистику, а уз велику помоћ запослених на истој катедри, организује се Студентска лингвистичка конференција, која се одржава од 6. до 8. маја 2011. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Ова конференција ће окупити студенте основних и мастер студија филолошких наука, али и студенте других хуманистичких наука, из Србије, Босне и Херцеговине, Хрватске, Словеније, Македоније и Бугарске. Кроз интердисциплинарни дијалог студенти ће на конференцији моћи да размене своја знања и искуства о језику и језичким феноменима у бројним научним и животним сферама. Жеља нам је да конференцијом подстакнемо колеге на научни и стручни рад у свим областима које се тичу језика, као и да допринесемо популаризацији лингвистике као опште науке о језику.

Интересовање за Студентску лингвистичку конференцију, први овакав догађај у Србији и региону, било је значајно. До краја децембра 2010. године било је пријављено 117 радова. На конференцији ће бити изложено 90 радова, уз учешће 118 аутора. Учесници су показали интересовање за бројне лингвистичке дисциплине, међу којима предњаче социолингвистика и семантика, али их прате и контрастивна анализа, усвајање страног језика, фонологија, морфологија, синтакса, дијалектологија, психолингвистика, рачунарска лингвистика.

Желимо посебно да истакнемо финансијску подршку Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије и финансијску и организациону помоћ Филолошког факултета, без којих одржавање конференције не би било могуће. Такође се захваљујемо пријатељима конференције, Туристичкој организацији Београда и компанијама Coca Cola Hellenic и Nestlé, који су нам помогли да конференцију успешно реализујемо.

Надамо се да ћете уживати како у пленарним предавањима, тако и у излагањима колегиница и колега. Можда ће се на конференцији изродити идеја за неки наредни пројекат, а свакако ће се утврдити регионална сарадња. Такође, без обзира на то што је ова конференција прва овог типа у Србији и региону, верујемо да неће бити и последња.

Студенти Катедре за општу лингвистику
Филолошког факултета у Београду

Ову прву конференцију студената лингвистике и филологије самостално су иницирали студенти Катедре за општу лингвистику Филолошког факултета у Београду. Њихов подухват је и за цео Филолошки факултет сведочанство њихове енергије и извор надања да лингвистика и филологија имају лепу будућност у нашим академским институцијама.

Жеља за сазнањем, ширењем искустава и тежња да се посвете истраживачком раду свакако приличи младима. Оно што увек недостаје јесте што шира и боља размена искустава са другима, поготово колегама са других универзитета, те је овај скуп права прилика да разговарају, питају колегинице и колеге, дају идеје и одговоре, учествују у дискусијама, постављају пред себе нове теме за истраживање. Наравно – и да се друже.

Опредељење за језик и филологију значи бавити се веома широким и комплексном облашћу. Јер језик је и појединачан, и друштвени, и биолошки, и психолошки, и културни феномен. Он је и наше „оруђе“ и наше „оружје“. Кроз језик се чува историја и планира будућност.

Нагли развој комуникације у другој половини двадесетог века условио је и снажење лингвистике као посебне дисциплине, док данас расте потреба за стручњацима различитих профила у вези са новим технологијама, а при том, многи од тих профила подразумевају стручно знање о језику, било матерњем, било страном, било о језику са општелингвистичког становишта.

Студентска лингвистичка конференција је, стога, место на коме наше младе колеге, студенти, имају прилике да можда по први пут прикажу своја проучавања и размишљања о језику, да разговарају о својима академским искуствима, размишљају о будућим усмерењима. Својим активностима учесници конференције ће нужно помоћи напретку свог знања, пренети новине из своје академске средине и на тај начин допринети свима нама, на лингвистичким и филолошким наукама, да сагледамо и део наше будућности. За тај труд и енергију изражавамо им своју искрену захвалност.

Управник Катедре за општу лингвистику
Филолошког факултета у Београду
проф. др Весна Половина

СТУДЕНТСКА ЛИНГВИСТИЧКА КОНФЕРЕНЦИЈА

ПРОГРАМ

Петак, 6. мај 2011. године

9.30 – 10.00 Регистрација учесника

10.00 – 11.00 Отварање конференције (Сала хероја)

11.00 – 12.00 Пленарно предавање (Сала хероја)

др Јелена Филиповић, Филолошки факултет у Београду: *Језичка политика и планирање – теоријски постулати и импликације*

12.00 – 14.00 Излагања учесника – паралелне секције (Сале 33, 34, 35)

14.00 – 15.00 Пауза

15.00 – 16.00 Пленарно предавање (Сала хероја)

др Дивна Тричковић, Филолошки факултет у Београду: *Називи за боје – случај јапанског језика*

16.00 – 18.00 Излагања учесника – паралелне секције (Сале 33, 34, 35)

22.00 Коктел

Субота, 7. мај 2011. године

10.00 – 11.00 Пленарно предавање (Сала хероја)

др Тијана Ашић, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу: *Простор и време у мишљењу и језику*

11.00 – 13.00 Излагања учесника – паралелне секције (Сале 33, 34, 35)

13.00 – 15.00 Пауза. Факултативно разгледање Београда

15.00 – 16.00 Пленарно предавање (Сала хероја)

др Душица Филиповић-Ђурђевић, Филозофски факултет у Новом Саду: *Полисемичност као неизвесност значења речи*

16.00 – 18.00 Излагања учесника – паралелне секције (Сале 33, 34, 35)

18.15 – 19.30 Округли сто: *Перспективе регионалне сарадње младих лингвиста*
(Сала за седнице)

Недеља, 8. мај 2011. године

10.00 – 11.00 Пленарно предавање (Сала 11)

др Бобан Арсенијевић, Филозофски факултет у Нишу: *Међузависност значења и акценатског обрасца код српских деадјективних и девербалних номинализација*

11.00 – 13.40 Излагања учесника – паралелне секције (Сале 33, 34, 35)

14.00 Затварање конференције (Сала 11)

ПЛЕНАРНА ПРЕДАВАЊА

Др Јелена Филиповић

Језичка политика и планирање – теоријски постулати и импликације

О предавачу

Јелена Филиповић је редовна професорка Филолошког факултета Универзитета у Београду. Гостујућа је професорка на Школи за постдипломске студије Универзитета Пердју у САД. Бави се сефардским студијама, критичком социолингвистиком, родним студијама, језичком политиком и планирањем, као и хиспанском и примењеном лингвистиком. Ауторка је две књиге (*Code-switching: theoretical and methodological issues* и *Моћ речи: огледи из критичке социолингвистике*) и коауторка две књиге (*Етнички идентитет и замена језика у сефардској заједници у Београду*, са Иваном Вучином-Симовић, и *Fonética y fonología españolas para serbiohablantes*, са Робертом Хамондом). Ауторка је и коауторка неколико десетина чланака у интернационалним и националним академским часописима и публикацијама из области истраживања језичких политика, језика и рода, језичких контаката и примењене лингвистике. Радила је као консултанткиња или координаторка на већем броју како националних пројеката из области језичких образовних и родно осетљивих језичких политика (Министарство просвете РС, Управа за родну равноправност Министарства за рад и социјалну политику РС), тако и интернационалних пројеката (UNDP, Roma Education Fund, Council of Europe, Université Michel de Montaigne - Bordeaux 3) из области родно осетљивих језичких политика, образовних језичких политика и ревитализације језика (ромски и јеврејско-шпански).

Резиме предавања

У овом предавању представићу преглед језичке политике и планирања као научне дисциплине. Уз дефинисање појма, са посебним нагласком на специфичност значења термина „политика“ у овом контексту, бавићу се могућим објашњењима зашто је ова област лингвистике тако важна за живот свакога од нас. Покушаћу да укажем на значај интеракције језик – особа – друштвена/говорна заједница из перспективе различитих аспеката језичке употребе и језичких функција у приватном, јавном, образовном и професионалном домену. Сви ови домени у директној су корелацији са језичким политикама у чијој формулацији и имплементацији поред научних веома значајну улогу имају и стратешки и друштвено-историјски фактори, који директно или индиректно, експлицитно или имплицитно, утичу на одлуке језичких планера, а тиме и на приступ различитим сферама друштвеног живота представницима великог броја друштвених, етничких и других комуникативних заједница.

Др Дивна Тричковић

Називи за боје – случај јапанског језика

О предавачу

Дивна Тричковић је дипломирала, магистрирала и докторирала на Филолошком факултету у Београду, на коме је запослена као доцент за наставно-научну област Јапанологија. Магистарску тезу *Основне карактеристике јапанских придева који изражавају боју* одбранила је 2004. године, а докторску дисертацију *Граматичка категорија времена у јапанском језику у поређењу са српским* 2009. године. Бави се јапанским језиком, развојем јапанске лингвистике, дOMETИМА контрастивног истраживања јапанског и српског језика, као и методиком наставе јапанског језика као страног. Била је на стручним усавршавањима у Јапану, на Универзитету Саитама и Институту јапанске фондације Кансаи, из области јапанског језика, и на Институту за јапански језик фондације Урава, из области методике наставе јапанског језика као страног. Такође, усавршавала се у Чешкој, на Карловом универзитету у Прагу. Објављивала је чланке у иностраним и домаћим академским часописима и публикацијама, из лингвистике и књижевности. Преводила је књижевна дела са јапанског и на јапански језик (дела Мијазаве Кеңђија и Осаму Дазаија). Излагала је на бројним скуповима у земљи, као и у Јапану и земљама Европе.

Резиме предавања

У развоју лингвистичке мисли често се пажња враћала на питање односа између реалног света који нас окружује и света који се осликава у људским језицима. Сапир-Ворфова хипотеза дала је посебан подстрек таквим испитивањима, а когнитивна лингвистичка истраживања су их продубила. Једно од најисцрпнијих тема за испитивање на датом пољу било је и остало питање боје. Наиме, врло рано је уочено да постоји значајно неслагасје између боја у животу и боја у језику, поготово када се упореди стање у више различитих језика. При свему томе, феномену боје је могуће приступити из много различитих праваца, па су ова испитивања допуњавана културолошким, психолошким, антрополошким и другим аспектима. Овом приликом ћемо се, стога, бавити односом назива за боје и боја, а са циљем да укажемо на важност таквих испитивања и њихових резултата. Приказаћемо и једну од могућих метода за лингвистичку анализу назива за боје, користећи се конкретно примерима из јапанског језика.

Др Тијана Ашић

Простор и време у мишљењу и језику

О предавачу

Тијана Ашић је 2004. године одбранила докторат из опште лингвистике на Универзитету у Женеви и докторат из когнитивних наука на Универзитету у Лиону. За своју докторску дисертацију добила је престижну швајцарску награду *Charles Bally*. Бави се семантиком, прагматиком, социолингвистиком и стилистиком. Године 2009. изабрана је за ванредног професора за теоријске лингвистичке дисциплине и француски језик на Универзитету у Крагујевцу. Аутор је педесетак радова; за рад о предлозима *no, na, u* у јужнословенским језицима добила је Нејлорову награду Универзитета у Охају. Коаутор је књиге *Семантика и прагматика глаголских времена у француском језику*, а њену књигу *Espace, temps, préposition* објавио је велики женевски издавач Droz. У припреми је уџбеник *Увод у науку о језику*. Ускоро ће из штампе изаћи и њен први роман *Dangethe, Душа која се смеје*.

Резиме предавања

Полазећи од филозофских, психолингвистичких и језичких истраживања, покушаћемо да одговоримо на два питања: а) у којој мери је концептуализација простора (не)зависна од језика (што доводи до вечитог проблема међузависности говора и мишљења)?; б) да ли се наша когнитивна репрезентација времена заснива искључиво и у потпуности изводи из нашег поимања простора? Циљ нам је, такође, да упоредимо основну семантику спацијалних (предлози) и временских (предлози и глаголска времена) процедуралних израза и да утврдимо да ли оне почивају на идентичним параметрима (основним мереотолошким релацијама и оријентацији). Наше преиспитивање локалистичке хипотезе ослањаће се не само на лингвистичке анализе, већ и на најновија сазнања о усвајању предлога и глаголских времена код деце, као и на онтолошке расправе о природи и структури простора и постојању и протицању времена.

Др Душица Филиповић-Ђурђевић

Полисемичност као неизвесност значења речи

О предавачу

Душица Филиповић-Ђурђевић је дипломирала психологију као студент генерације на Филозофском факултету у Београду. Магистарску тезу *Когнитивни статус граматичког рода придева у српском језику* одбранила је 2004. године, а докторску дисертацију *Ефекат вишезначности на обраду изолованих речи српског језика* 2007. године. Од 2000. године члан је Лабораторије за експерименталну психологију на Филозофском факултету у Београду, а од 2006. године запослена је на Филозофском факултету у Новом Саду. Ангажована је у настави на неколико курсева из области когнитивне психологије. Бави се експерименталним истраживањима у области когнитивне психологије и психолингвистике, и то обрадом и репрезентацијом вишезначних речи, векторски заснованим моделима семантичке меморије, обрадом инфлективне и деривационе морфологије. Коаутор је поглавља у књизи *The Fruits of Empirical Linguistics*, а своје радове је објавила у *Bilingualism: Language and Cognition* и *Journal of Memory and Language*, као и у неколико домаћих часописа. Гостовала је на Институту за психолингвистику „Макс Планк“ и на многим универзитетима (Оксфорд, Јорк, Бристол, Корнел, Алберта).

Резиме предавања

Ранија истраживања показала су да се полисемичне речи препознају брже него једнозначне речи. Показало се и да је пораст у броју повезаних значења праћен скраћивањем времена когнитивне обраде. У овом истраживању показаћемо да, поред броја значења, на време обраде утиче и уједначеност вероватноћа појединачних значења. Висока осетљивост когнитивног система биће демонстрирана путем погледа на полисемију као на неизвесност значења речи. У складу са овим погледом, полисемија ће бити описана применом ентропије. У првој фази истраживања, ентропија ће бити процењена на основу семантичке интуиције говорника, односно на основу значења које су испитаници наводили у засебној студији. У другој фази истраживања, ентропија ће бити процењена на основу векторске репрезентације полисемичне речи, добијене на основу анализе контекста у којима се поједина реч јавља у тексту. Оба начина процене неизвесности значења полисемичних речи показаће да је време препознавања краће у случају речи са великим бројем повезаних значења чије су вероватноће уједначене. У складу са сродним резултатима забележеним у осталим областима језика, резултати овог истраживања показаће изузетну осетљивост когнитивног система на статистичке одлике језика.

Др Бобан Арсенијевић

Међузависност значења и акценатског обрасца код српских деадјективних и девербалних номинализација

О предавачу

Бобан Арсенијевић је доцент српског језика на Филозофском факултету у Нишу и носилац пројекта *Семантичка онтологија и синтаксичке категорије* при Универзитету Помпеу Фабра у Барселони. Бави се теоријском синтаксом и семантиком, синтаксом и семантиком српског језика, когнитивним и биолошким аспектима језика и филозофијом језика. Објављивао је у часописима *Lingua*, *The Linguistic Review*, *Biolinguistics*, *Suvremena lingvistika*, *Српски језик* и другим, као и у већем броју уређених монографија, тематских издања и конференцијских зборника. Објавио је монографију *Inner aspect and telicity* (LOT Publications) и био члан уредничког тима *Encyclopedia of Language and Linguistics* (Elsevier). Поред Универзитета у Нишу, радио је на Универзитету у Великом Трнову, Призренској богословији, Универзитету у Лајдену, Амстердамском универзитету, Универзитету Помпеу Фабра у Барселони, Универзитету у Крагујевцу и Институту за српску културу у Приштини, а учествовао као истраживач у раду три међународна истраживачка пројекта.

Резиме предавања

Типично значење придева тиче се особина, а типично значење глагола догађајности. Типичне номинализације придева и глагола јесу оне које реферишу на одговарајуће особине, односно догађајности; њихови карактеристични творбени наставци су *-ост* и *-је*. Ове номинализације носе два карактеристична акценатска обрасца: један веран акценту мотивне речи (лексички: *зАразност*) и други са дугоузлазним акцентом на пенултими (фонолошки: *назААлнОст*). Два акценатска обрасца коварирају са одређеним морфосемантичким обележјима. Лексички акценат је далеко продуктивнији у обе класе. Код деадјективних номинализација, тежи да добије значење тропа (манифестације особине). Код девербалних га налазимо на свим номинализацијама несвршених глагола, који су једина продуктивна база за девербалну номинализацију у српском језику. Фонолошки акценат налазимо код извесног броја високо фреквентних деадјективних номинализација, понекад паралелно са лексичким, а именице овог типа обично могу реферисати и на генеричку особину или догађајност која се одликује релевантном особином (*љубААзнОст*), али и

добити идиосинкретично значење (*књижевности*). Девербалне именице са фонолошким акцентом (*постављене*) настају само од свршених глагола, а како се ови по правилу не номинализују, спадају у изузетке, те и њима можемо приписати идиосинкретички статус. Генерализација је да продуктивне номинализације носе лексички, а идиосинкретичке фонолошки акценат. Продуктивно се ослања на процесирање, односно на морфологију, а идиосинкретичко на меморију, тј. лексикон. Другим речима, фонологија обележава именице према томе да ли њихово значење читамо из лексикона или га композиционално процесирамо од морфолошких компоненти.

РЕЗИМЕИ ИЗЛАГАЊА

Петак, 6. мај 2011. године, 12.00 – 14.00

Секција 1 (Сала 33)

Модератор: Бојан Бугарин

Usporedba fonoloških i fonetskih sustava hrvatskog, srpskog, makedonskog i slovenskog jezika (Ines Cebović i Una Stipetić-Kalinić)

Скица за једну генеративну акцентологију српског језика (Вук Огњановић)

Ијекавски рефлекси јата као примјер разрешења хијата у штокавском
(Ђорђе Божовић)

Tromi naglasak u jednom kajkavskom govoru (Andrej Hendelja)

Мапирање енглеских фонема /ð/, /θ/, /ʌ/ и /w/ у фонеме српског језика (Анико Ковач и Бојана Ристић)

Контрастивна анализа на стандардниот британски и стандардниот американски англиски јазик (Ангела Велкова)

Секција 2 (Сала 34)

Модератор: Ана Барбатесковић

Улогата на Блаже Конески во кодификацијата на македонскиот литературен јазик (Александра Николова, Мими Николиќ и Павлина Манавска)

Naglasna norma hrvatskoga standardnog jezika u procesu jezičnog planiranja
(Majda Čolak)

Језичка политика и планирање у служби изградње нације (Ана Јовановић)

Percepcija srbizama kod generacije rođene u osamdesetima iz svih regija Republike Hrvatske (Barbara Tomić i Ana Herbe)

Ostaci srpskohrvatskog jezika u današnjem hrvatskom (Dario Lečić)

Секција 3 (Сала 35)

Модератор: Вања Миљковић

Načela izrade jednojezičnih i dvojezičnih sinonimnih rječnika na primjeru glagolskih sinonima (Petra Vručić)

Neki problemi kod pisanja višejezičnih stručnih rječnika (na primjeru rječnika začina) (Darko Tomšić)

О лексикализацији деминутива у српскоме језику (Александра Јанић)

Лексичката посебност на романот Бабаџан од Живко Чинго (Даниела Петровска Матевска)

Функционирањето на антонимите во современата македонска проза
(Бисера Бијелиќ)

Семантичка анализа лексеме срце (Ненад Крцић)

Usporedba fonoloških i fonetskih sustava hrvatskog, srpskog, makedonskog i slovenskog jezika

Svrha ovoga rada je opisati i usporediti fonološke sustave četiriju južnoslavenskih jezika: hrvatskog, srpskog, makedonskog i slovenskog te ukazati na njihove sličnosti i razlike. Kao početna točka usporedbe uzet je hrvatski jezik, pa je on opisan akustički i artikulacijski. Zbog višegodišnje razdvojenosti standarda tih jezika, promatranje je provedeno sinkronijski, uz vrlo malo pozivanja na staroslavensko naslijeđe. No, sinkronijski utjecaj drugih jezika na ove južnoslavenske jezike nije moguće izbjeći, te je malo detaljnije opisan. Budući da se južnoslavenski jezici nalaze u međusobnim kulturološkim dodirima, nije zanemaren ni utjecaj jednog južnoslavenskog jezika na drugi.

U radu je naglasak stavljen prvenstveno na standarde ovih jezika, no ukoliko se obilježje nekog narječja pokazalo relevantnim, i ono je ušlo u opseg rada. Po potrebi, opisane su i glasovne promjene u južnoslavenskim jezicima. Korpus podataka u ovom radu prikupljan je iz propisanih gramatika i snimanja govora izvornih govornika u svrhu opisa fonoloških sustava proučavanih jezika. Snimke su poslužile kako bi se mogli preispitati i potvrditi ili dovesti u pitanje podaci iz gramatika.

Svi su promatrani južnoslavenski jezici fonološki u svojoj osnovi uvelike slični, no postoje individualne razlike. Dolazimo do zaključka da slovenski standardni jezik ima najveći broj izgovornih varijanti fonema, dok su hrvatski i srpski fonološki sustavi u osnovi gotovo jednaki, ali se fonetski mogu uočiti određene razlike. U makedonskom standardnom jeziku postoje određene fonološke razlike, u odnosu na ostale jezike, koje su nastale zbog arealnog utjecaja grčkog, turskog i albanskog jezika. S obzirom na korijenski (morfološki) pravopis, u slovenskom jeziku glasovne promjene se, prema mišljenju autora, očituju lakše nego u hrvatskom, srpskom i makedonskom, te je lakše izlučiti određene glasove.

Вук Огњановић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Скица за једну генеративну акцентологију српског језика

Рад се бави питањем фонолошке природе и распореда акцената у стандардном српском језику из перспективе генеративне фонологије.

Теоријски оквири на којима се рад заснива јесу класични генеративни модел, аутоsegmentални модел и модел фонологије управљања. Рад је огледног карактера, у области која је слабо заступљена међу домаћим истраживачима. Његов циљ је испитати инвентар акценатских јединица у српском језику и утврдити генеративна правила која регулишу њихов распоред на дубинском и површинском нивоу фолошке структуре, без икаквих претензија ка свеобухватности, али са намером да буду сагледане све најважније црте српског акценатског система. Главни извори података за рад јесу познати акцентолошки радови Асима Пеце (*Основи акцентологија српскохрватског језика*), Павла Ивића и Илсе Лехисте (*О српскохрватским акценцима*) и *Фонологија српског језика* Драгољуба Петровића и Снежане Гудурић. Од посебног су интереса за рад и доприноси иностраних истраживача у области српскохрватске фонологије.

Ђорђе Божовић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Ијекавски рефлеси јата као примјер разрјешења хијата у штокавскоме

Штокавска дијалектолошка грађа која доноси податке о рефлексима јата анализира се овдје у свјетлу структуралистичке фонологије, тако да се јатовим рефлексима утврде узроци дијахронијских промјена којима су настали, односно фолошких правила која их генеришу, као и њихова релативна повијесна хронологија, у спрези с њиховим територијалним размјештајем (изоглосама) на штокавскоме оземљу. Дакле, дијалекталној се грађи не мисли приступити дескриптивно и самим фонетским описом, као што је то уобичајено у домаћој дијалектологији, већ се она посматра структурно, у оквиру дијалекатског фолошког сустава чији је дио. То значи да се гласовне промјене којима су добијени данашњи рефлеси јата, односно фолошка правила која генеришу површинске реализације јатове фонеме (а да се ради о дубинској фонему, показују алтернације у којима она учествује), описују с позорношћу на укупан вокалски сустав дијалеката у питању и, како дијахроне тако и синхроне, фонемске односе у њему.

У првоме дијелу рада разматра се судбина јата у праштокавскоме и узроци дијахронијских промјена који су, у систему фолошких односа међу праштокавским вокалима, довели до његова гласовног помака, те до његова уклањања из вокалског сустава у екавским дијалектима, односно до његових ијекавских и, потом, икавских рефлеса. Штокавским ијекавским дијалектима посвећује се, затим, понајвише пажње. Како и код Лисца, а

много раније, мада више интуитивно него одиста знанствено, и код Маретића, тако се и овдје устврђује да је једносложни рефлекс /j̥e/ првобитни једини штокавски ијекавски и икавски (па можда и општештокавски) континуант јата, уз позициони рефлекс /и/ пред сонантом /ј/ и испред /л/ у одступу слога. (Не можемо се, дакле, сложити с Могушевом тврдњом како је рефлекс /и/ темељни западноштокавски јатов континуант, јер се онда не би могао објаснити постанак других јатових рефлекса.) Све остале рефлексе јата које налазимо у штокавским икавским и ијекавским дијалектима могуће је, утврђеним низом фонолошких правила, поступно изводити из тога почетног рефлекса. Ти су се нови континуанти јата (/и/, /е/, кратко /је/, двосложно /ије/ итд.) јављали као иновације у средишњим штокавским дијалектима (онима на потезу од Црне Горе, преко Херцеговине, до Босне), а чије су се изоглосе у различитом опсегу потом шириле штокавским тереном.

Узроке за настанак тих нових рефлекса налазимо у укупним фонолошким односима у самој структури датих дијалеката. Наиме, показаћемо како се источнохерцеговачки (вуковски) двосложни рефлекс дугога јата појавио као изравна фонолошка последица новоштокавске метатоније, уједно са редукцијама кратких неакцентованих вокала које карактеришу главнину ових дијалеката. Акценатска ретракција узрочила је виталне структурне промјене у фонолошким системима новоштокавских дијалеката, тиме увевши и нове фонолошке односе унутар тих суштава, један од којих је постала и кључна опрека по дужини вокала у постакценатском и акценатском слогу, а она је пак, како ћемо показати, између осталих вокала, дала потицаја и диференцирању дугога од краткога јата.

Andrej Hendelja

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci

Tromi naglasak u jednom kajkavskom govoru

U radu se proučava status tromoga naglasaka u kajkavskom govoru sela Dijankovec. Šire lingvističko područje unutar kojeg se smješta ovaj rad je dijalektologija, uže područje fonetika, a istraživanje koje se provodi unutar njega terensko (snimanje govora) i računalno (fonetska analiza snimki).

Dijankovec je selo na sjeverozapadu Hrvatske, u prigrorskoj regiji, s administrativnim središtem u gradu Križevci. Udaljeno je od Križevaca desetak kilometara i broji tristotinjak stanovnika. Tromi naglasak (ǎ) u kajkavskim govorima na obavjesnoj razini se spominje u literaturi već od Ivšića u knjizi *Jezik Hrvata kajkavaca* do modernog kajkavologa Lončarića. U novije vrijeme Kapović govori o tromom naglasku u slavonskim štokavskim govorima te

ističe raznolikost ostvaraja tromoga naglaska u pojedinim govorima, kao i nužnost fonetskih istraživanja koja još nisu provedena. U ovom radu provesti će se fonetsko istraživanje tromoga naglaska na vlastitim originalnim snimkama pomoću računalnog programa *Praat*. Metodološka osnova za ovakvo istraživanje je Langston, američki istraživač koji je postavio temelj za fonetska istraživanja pomoću *Praata* u hrvatskoj dijalektologiji istražujući čakavsku prozodiju (*Čakavian Prosody: The Accentual Patterns of the Čakavian Dialects of Croatia*, 2006). Fonološka analiza tromoga naglaska pomoći će u njegovom opisu, koji se u dosadašnjem istraživanju izvodio prema slušnom dojmu istraživača. Promotriti će se odnos tromoga naglaska i ostalih naglasaka u sustavu (kratkosilaznog, dugosilaznog, akuta) kako bi se utvrdile razlike, ali i moguća preklapanja koja nije bilo moguće utvrditi slušnim dojmom. Uspoređujući odnos između tromoga i ostalih naglasaka u sustavu i mjesta i kategorija u kojima se tromi naglasak pojavljuje moći će se utvrditi moguća sustavna funkcionalnost tromoga naglaska. Bitno je naznačiti da tromi naglasak još nije opisan kao funkcionalna jedinica u ijednom sustavu kajkavskih govora, već isključivo kao jedinica na alo-razini. Prva slušanja snimke pokazuju mogućnost funkcionalnosti tromog naglaska u vokativu množine u opreci s kratkosilaznim naglaskom u nominativu množine (dĕčki ~ dĕčki). Daljnje istraživanje pokazati će moguću sustavnost ili izoliranost ove i ostalih pojava na snimci. Sustavna mjesta pojave tromoga naglaska uz jasan fonološki opis mogla bi proširiti naglasni sustav tog govora sa tri na četiri naglasne jedinice i poslužiti kao osnova za proučavanje tromoga naglaska u drugim govorima.

Анико Ковач и Бојана Ристић
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Мапирање енглеских фонема /ð/, /θ/, /ʌ/ и /w/ у фонеме српског језика

Рад се бави перцепцијом енглеских фонема /ð/, /θ/, /ʌ/ и /w/ од стране изворних говорника српског језика и њиховом прилагођавању фонолошком систему српског језика. Досадашња истраживања показују да се стране фонеме перципирају кроз филтер матерњег језика, тј. да се групишу у већ постојеће категорије матерњег језика. Према томе, фонема страног језика мапираће се у најсличнију фонему матерњег језика. Енглеске фонеме /ð/, /θ/, /ʌ/ и /w/ немају своје еквиваленте у фонолошком систему српског језика. Циљ истраживања је да се испита како изворни говорници српског језика перципирају ове фонеме, тачније каква је њихова категоризација у фонемском инвентару српског језика.

Испитаницима ће бити пуштен стимулус који ће чинити енглеске речи изговорене од стране изворног говорника енглеског језика, снимљене у студију Филозофског факултета у Новом Саду. Речи ће бити одабране тако да садрже консонанте /ð/, /θ/, /h/ и /w/ у различитим фонолошким окружењима. Речи које чине стимулус такође ће бити подељене у две групе: 1. на речи за које се претпоставља да су шире познате, да се срећу свакодневно током рада на рачунару, гледања телевизије, слушања музике; 2. на речи за које се претпоставља да су непознате или слабо познате испитаницима, јер су мање фреквентне у свакодневним ситуацијама и ретко се јављају чак и у свакодневници изворних говорника. Од испитаника ће се тражити да графички представе речи које буду чули у облику визема српског језика. Будући да је српски правопис фонетски, виземе уједно представљају и фонеме које испитаници перципирају приликом слушања стимулуса.

На овај начин ћемо бити у могућности да стекнемо увид у начин на који се фонеме енглеског језика мапирају на фонолошки систем српског језика. Испитаници ће бити подељени у две групе. Прву групу чиниће испитаници који су учили енглески језик и њиме добро владају, док ће другу групу чинити испитаници који нису учили енглески језик и који су са њим имали минималан контакт. На овај начин моћи ћемо да испитамо утицај фактора познавања и контакта са енглеским језиком.

Ангела Велкова

Факултет за применети странски јазаци, Универзитет ФОН

Контрастивна анализа на стандардниот британски и стандардниот американски англиски јазик

Стандардниот британски англиски (СБА) е дијалект широко прифатен за стандарден акцент како за британските така и за странските говорители на англискиот јазик. И покрај тоа што само 5% од Британците зборуваат на СБА, тој се смета за правилната форма на говор. Од друга страна, стандардниот американски англиски (САА) претставува термин за стандардниот англиски јазик на територијата на Соединетите американски држави (САД) кој се користи како основа за споредба во истражувањето на останатите дијалекти и акценти во рамките на земјата. Меѓутоа, иако двата акценти се сметаат за варијации на ист јазик – англиски, сепак, постојат значителни разлики меѓу нив особено во делот на нивниот изговор. Ова кратко истражување ќе даде преглед на проучувањата на овие фонолошки разлики истакнувајќи ги главните дистинкции во употребата на нивните соодветни системи на самогласки.

За подобро согледување на овие разлики треба да се земат предвид општествената и регионалната поврзаност меѓу акцентите и нивните говорители. СБА е општествен акцент кој не е поврзан со ниту еден регион во Британија, иако првенствено се развил од формите на средноанглискиот јазик кој се говорел во околината на Лондон. СAA, од друга страна, е особено присутен во среднозападниот дел од САД, иако говорители на СAA можат да се најдат насекаде во земјата. Исто така, тој е формата на американско-англискиот јазик која често се слуша на дневниците на националната телевизија. Следствено, општествено-лингвистичките и географските околности ќе имаат значителен придонес во развитокот на различни фонолошки системи кои се карактеристични за секој акцент одделно. Најистакнатите фонолошки разлики меѓу СБА и СAA, главно, можат да се согледаат во изговорот на самогласките, што е тесно поврзано со ротичката и неротичката природа (употребата на фонемата /r/) на одделните дијалекти.

Споредувањето на дваразлики акценти настанати од ист лингвистички извор може да биде од сложен карактер и честа тема на бесконечни дебати. Овој труд ќе се осврне само на неколку од бројните разлики меѓу СБА и СAA проучувани од фонолошка гледна точка. Разноликоста на овие два основни дијалекти е резултат на нивниот развој во различни општествено-лингвистички и географски средини, но, истовремено, се смета за суштествен во идентификувањето на две различни, сепак поврзани нации. Ова истражување е само мал обид да се презентираат најистакнатите фонолошки разлики што ги забележуваме кога слушаме како некој зборува на СБА или СAA акцент.

*Александра Николова, Мими Николиќ и Павлина Манавска
Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје*

Улогата на Блаже Конески во кодификацијата на македонскиот литературен јазик

Ја одбравме оваа тема, инспирирани од ликот и делото на нашиот великан Блаже Конески, кој е заслужен за развојот на македонскиот литературен јазик, а воедно е и реномиран славист, академик, лауреат, лиричар и ценет професор.

На територијата што денеска Македонија ја зазема, а во минатото била поширока, македонскиот јазик се формирал од говорите на словенските племиња. По распаѓањето на словенската заедница, племињата стигнале најдалеку на југ – на Балканскиот Полуостров. Словенските јазици низ вековите поминуваат низ бројни развојни фази, своевременно под влијание

на просветителите Кирил и Методиј и нивните ученици Климент и Наум, а македонскиот јазик, како засебен, од своја страна, се развива под влијание на Кирил Пејчиновиќ, Јоаким Крчовски, Јордан Хаџи-Константинов - Џинот и други во времето на таканаречената Преродба.

Значајна дата за македонскиот јазик е 2. август 1944 година, кога истиот бил прогласен за официјален јазик на македонската држава од АСНОМ (Антифашистичко Собрание за Народно Ослободување на Македонија) во манастирот Св. Прохор Пчињски. Овој настан е познат и како кодификација (озаконување) на македонскиот литературен јазик.

Кодификацијата на македонскиот јазик е поврзана со следниве историски настани: 1. со решението на Првото заседание на АСНОМ, за воведување на македонскиот како службен јазик во македонската држава; 2. со решението на Президиумот на АСНОМ од 5. мај 1945 за македонската азбука; 3. со официјалното усвојување на македонскиот правопис 7. јуни 1945.

Улогата на Блаже Конески во кодификацијата на македонскиот литературен јазик е во оформувањето на основоположничките трудови на секој јазик – граматиката и историјата на јазикот, а исто така со помош на неговите соработници – правописот и речникот на македонскиот литературен јазик. Според Конески, кој имал неверојатно јасна визија за тоа што сè треба да се стори во целосно конституирање на македонскиот јазик, една од најприоритетните задачи на македонската наука за јазикот ќе биде изработката на еден поголем речник. Неговиот доста познат апел, кој го огласил во почетокот на 1945 година, а гласи: „Учителите треба да збираат фолклорен и речнички материјал“, не го задоволуваше самиот Конески, кој се потруди и даде насоки во собирање на материјалот. Овој материјал ја олицетворува базата од која ќе се тргнува. Сознанијата на Конески потекнуваат од неговата секојдневна јазична практика и следење на процесот за изградба на литературниот јазик.

Од особена важност е неговата активност на планот за изградба на литературен јазик и оформувањето на научните единици за проучување на македонскиот јазик на Филозофскиот факултет. Во ова време, 1946 година се појавила и таканаречена *Времена терминологија*, составена од Комисија при Министерство за просвета на Македонија, чија функција била за задоволување на практичните промени на образовниот процес. Нареден чекор во кој активно учество земал и Блаже Конески во Комисијата за македонски речник во подготовките за изработка на речникот на македонскиот јазик. Ваквата Комисија подоцна прерасна во Институт за македонски јазик *Крсте Петков Мисирков* со цел да се забрза, а воедно и збогати зборовното богатство.

Речникот го земавме како пример, но подетално ќе ја разгледаме и улогата на Конески во граматиката и правописот на македонскиот јазик и

историјата кои се исто така од голема важност. Неговото богато творештво и несебично залагање претставуваат значаен чин во историјата на нашиот народ.

Majda Čolak

Odsjek za kroatistiku, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Naglasna norma hrvatskoga standardnog jezika u procesu jezičnog planiranja

Rad je pregled položaja naglasne norme hrvatskoga standardnog jezika u procesu jezičnog planiranja. Teorijsku podlogu čini Haugenov drugi, dopunjeni, model jezičnog planiranja, koji se sastoji od četiri glavne točke: selekcije norme, kodifikacije, implementacije kroz obrazovanje te evaluacije i funkcionalnoga razvoja. Taj model odabran je nauštrb novijih i detaljnije razrađenih modela drugih jezikoslovaca stoga što je od njih bolje prihvaćen i češće opisivane u jezikoslovnoj literaturi. Objasniti će se kako se jezikoslovci zaduženi za planiranje standardne prozodije nisu uspjeli usuglasiti oko selekcije norme, što je dovelo do sadašnje slike hrvatske akcentologije u kojoj se ocrtavaju tri različite koncepcije.

Prva se koncepcija kritički, uz prilagodbu izrazito istočnonovoštokavskih obilježja zapadnonovoštokavskim, nastavlja na tradiciju, odnosno na tzv. klasičnu akcentuaciju. Nekritičko pak preuzimanje Karadžić-Daničić-Maretićeve akcentuacije posljednjih godina gotovo da i nema sljedbenika. Ta se koncepcija naziva konzervativnom, a gdje gdje i ruralnom. Druga se koncepcija često naziva srednjom, a zasniva se na zapadnonovoštokavskim ikavskim govorima, pročišćenim i nadograđenim. Najistaknutiji joj je predstavnik Stjepan Vukušić koji je opisao modelsku jezgru zapadnonovoštokavskog naglašavanja. Ta je koncepcija monografijom *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku* dovršila dva od četiri Haugenova stupnja prelaska s organskoga govora na standard: selekciju norme i kodifikaciju forme. Elaboraciju funkcije i prihvaćanje od strane govornika iz trenutne pozicije nije moguće u potpunosti provesti. Treća je koncepcija nazvana urbanom jer se zasniva na gradskoj akcentuaciji. Zagovornici te koncepcije smatraju da se izgovorna stvarnost većine stanovnika uvelike razilazi od propisanoga, te predlažu propisivanje norme temeljene na govoru obrazovanih govornika urbanih središta, ponajprije Zagreba. Dovodi se u pitanje naglasni inventar, pravila o raspodjeli naglasaka i prenošenje na proklitiku. Svakako je to najapstraktnija od triju spomenutih koncepcija stoga što iza nje ne stoji ni tradicija ni suglasje oko pitanja na koji bi način i na temelju čijega govora bilo moguće iskristalizirati nova naglasna pravila. Svaka se od spomenutih koncepcija nalazi u različitoj fazi jezičnoga planiranja, ali u gotovo jednako nepovoljnom

položaju. Ako uz to uzmemo u obzir da se u okviru najснажније, такозване средње, концепције поново разликују двије струје: узморска (медитеранска), кодифицирана у приручнику *Naglasak u hrvatskom književnom jeziku* Stjepana Vukušića, Ivana Zoričića i Marije Graselli-Vukušić i kontinentalna, кодифицирана понајприје у *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku*, који је акцентирао Ivo Pranjković, јасно је да хрватска стандардна прозодија није ни близу јединственога рјешења.

Усто ће се кроз цијели рад, а првенствено на примјеру западнoнoвошtokавске икавске концепције, приказивати међуоднос планирања статуса и планирања корпуса као двију компоненти језичног планирања. Управо тај однос чини једну од трајно актуалних тема теорије стандарднога језика. Поштаћ ће видљиво како, због лошег планирања статуса, а унатоћ изврсног планирању корпуса, описана средња концепција не може успјешно прослиједити с довршене кодификације на имплементацију кроз образовање нити бити у потпуности прихваћена од стране гoвoрника. Преостале двије концепције такође стоје у оној фази језичнога планирања у којој су се тренутно нашле. Истакнут ће се детаљна стилска разрада као једно од могућих, па чак и најизгледније рјешење садашње нормативно-акцентолошке слике.

Ана Јовановић

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Језичка политика и планирање у служби изградње нације

Живимо у вишејезичном и вишенационалном свету у ком се језичка и национална припадност схватају као природне чињенице, иако су и нација и њен језик конструкти који настају упоредо са стварањем првих националних држава. Они представљају модерне феномене који се развијају током 19. века, али тек са општом модернизацијом, описмењивањем, порастом мобилности и комуникације већи делови становништва постају укључени у ове процесе.

Крајем 18. века у Европи романтичарски идеал за успостављање националне хегемоније био је: један језик, једна нација, једна држава. Овај модел може се сматрати основом језичког национализма. У романтизму језик је био одлучујући критеријум националности; постојање посебног језика био је услов за формирање нације. Национализам обавља комплементарне функције у колективима у којима се јавља: интегративну, унутар дате заједнице, и демаркациону, према другим заједницама. У овој фази историјског развоја језик се често користио као средство за успостављање етничког/националног јединства и формирање посебног националног идентитета.

Као ознака групног идентитета друштвених заједница језик чини важну компоненту посебног етницитета и националности. Однос језика и

нације огледа се у симболичко-идентитетској функцији језика. Симболичка функција се испољава као везивање националног идентитета за стандардни облик одређеног језика; на основу ове везе језик функционише као знак националне припадности. Када се говори о вези језика и нације, углавном се мисли на стандардни језик, који се нормира за потребе језичке хомогенизације нације. Језичка политика и планирање представљају најзначајније средство за постизање подударности језичке и националне припадности.

У раду се полази од основног одређења језичке политике и планирања који се посматрају као интердисциплинарна, друштвено ангажована научна област у којој се остварује интеракција језика и друштва. Циљеви језичке политике и планирања увек су одређени ширим друштвено-политичким, историјским и културним контекстом. У раду се разматра однос национализма и језичке политике, анализирају се идеолошке димензије језичке политике и планирања, као и различити модели и стратегије. Даље се кроз примере приказује улога језика у конституисању нација, као и улога језичких реформи у вишејезичним и вишенационалним друштвима, с посебним освртом на актуелне процесе глобализације и глокализације.

Barbara Tomić i Ana Herbe
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Percepcija srbizama kod generacije rođene u osamdesetima iz svih regija Republike Hrvatske

Jesu li hrvatski i srpski dva narječja ili dva jezika? Iako se razilaženja očituju na mnogim razinama, poput fonološke, morfološke ili sintaktičke, najvidljivije su u leksiku. Stvoren je termin *srbizam* kako bi se označilo više srpski nego hrvatski, ili čak u potpunosti srpski leksem. Termin se naročito popularizirao u devedesetima, uglavnom iz političkih razloga, pa ne čudi da su i mnoge riječi (zapravo internacionalizmi ili dijalektizmi) naprasito izbacivane iz hrvatskoga dobivajući etiketu srbizama. Ipak, postoje rječnici i definicije koje neće bez pokrića leksem proglasiti tuđicom, bez obzira na podrijetlo, niti će neargumentirano riječ izopćiti iz jezika. Kad smo odlučile da će se ovaj rad baviti percepcijom srbizama kod generacije spomenute u naslovu, bilo je potrebno prikupiti korpus od dvjetotinjak riječi, a potom prikupiti i literaturu koja će nam pomoći da definiramo za pojedinu riječ radi li se o srbizmu, nesrbizmu (dijalektizam, arhaizam, riječ tipičnija za srpski, ali ne i netipična za hrvatski i sl.), internacionalizmu. Dat ćemo primjere za svaki od navedenih pojmova: *naočari* – srbizam, riječ koja je tipična za srpski, a potpuno netipična za hrvatski jezik; na hrvatski se obavezno prevodi kao *naočale*. *Postepeno* je riječ tipičnija

za srpski nego za hrvatski standardni jezik, premda je u uporabi i u hrvatskome standardnome jeziku; u hrvatskome se češće koristi *postupno*. *Genealogija* je tuđica koje je u srpskome sasvim obična riječ, za koju ponekad čak i nema prave zamjene, dok se u hrvatskome umjesto nje ponajčešće uzima hrvatska riječ *rodoslovlje*. Ove su definicije iz *Rječnika razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika* Vladimira Brodnjaka.

Koncept rada je sljedeći: koristeći uopćene definicije jezika pokušat ćemo iznijeti razloge zašto bi hrvatski i srpski jezik mogli, a zašto ne bi mogli biti promatrani kao dva različita jezika. Pokušat ćemo, kroz povijesni pregled, zaključiti zašto se počelo inzistirati na odvajanju. Definirat ćemo osnovne pojmove koji se pojavljuju u radu: srbizam, purizam, tuđice. Iznosimo osnovne pretpostavke prije istraživanja: 1. kao srbizmi najviše će biti percipirane riječi koje su i po definicijama srbizmi, a najmanje će tako biti percipirani internacionalizmi; 2. najviše će srbizama prepoznati regije u kojima su govori leksički najudaljeniji od srpskoga ili regije koje su tijekom domovinskoga rata najviše inzistirale na separaciji jezika.

Unaprijed smatramo da će ispitanici, uglavnom zbog vremena u kojem su odrasli, više leksema percipirati kao srbizme nego što ih je definirano u rječnicima. Ako anketa potvrdi ovu pretpostavku, postići ćemo i cilj rada, a on je upozoravanje na previše rigidnu težnju da se hrvatski razlikuje od srpskoga, a samim time se osiromašuje jezik.

Dario Lečić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Ostaci srpskohrvatskog jezika u današnjem hrvatskom

Hrvati su tokom povijesti bili primorani koristiti mnoge tuđe jezike prije vlastitoga. Kronološki posljednji od takvih jezika, srpskohrvatski odnosno hrvatskosrpski, ostavio je velik utjecaj u modernom hrvatskom jeziku. Samo postojanje i naziv tog jezika predmet je brojnih rasprava u hrvatskoj filologiji. Iako mnogi lingvisti vjeruju da su hrvatski i srpski jedan te isti jezik, većina ih ipak priznaje postojanje dviju varijanti istog jezika. U Hrvatskoj je trenutno aktualan jezični purizam, odnosno čišćenje hrvatskog jezika od svih riječi za koje se smatra da dolaze iz srpskoga ili „imaju tu nesreću“ da su se koristile u Jugoslaviji, što stvara strah da su srbizmi. Ovo je pak dovelo do pojave da se mnogi Hrvati boje koristiti vlastiti jezik, jer ih je strah da će ga koristiti nepravilno. Problem je što glavnu riječ u ovom procesu ne vode lingvisti i filolozi, već političari. Autor ovog teksta je stava da su sličnosti i povijesna povezanost hrvatskog i srpskog preveliki da bi ih se tako lako zanemarilo i zatiralo umjetnim putem. Ovo istraživanje provedeno je kako bi se provjerilo u kolikoj je mjeri proces odvajanja hrvatskog

jezika od srpskoga uspio u praksi. Nastoji se pokazati poznaju li i koriste li govornici hrvatskog elemente srpskohrvatskog jezika. Istraživanje je provedeno metodom upitnika među govornicima hrvatskog mlađe dobi (18 do 25 godina starosti). Ovaj uzorak ispitanika izabran je, jer ti ispitanici nisu bili u izravnom kontaktu s Jugoslavijom niti srpskohrvatskim jezikom te njihovo (ne)poznavanje elemenata tog jezika nije rezultat učenja istoga.

Upitnik se sastojao od dva dijela: u prvom dijelu dano je 20 parova riječi s time da je jedna riječ u paru standardna riječ hrvatskog jezika, dok se druga smatra srbizmom (npr. *pločnik* – *trotoar*). Ovi parovi uglavnom su preuzeti iz *Razlikovnog rječnika srpskog i hrvatskog jezika* Vladimira Brodnjaka. Od ispitanika se tražilo da zaokruže koju od te dvije riječi više koriste u svakodnevnom govoru. U drugom dijelu upitnika dano je 20 riječi koje se nastoje izbjeći u hrvatskom jeziku zbog toga što su se koristile u bivšoj Jugoslaviji (*hartija*, *saobraćaj*, *pasoš* itd.). Od ispitanika je zatraženo da odgovore znaju li značenje pojedine riječi, otkuda znaju značenje i koriste li tu riječ u svakodnevnom govoru. Svi ovi rezultati kasnije su uspoređeni s pojavnošću pojedinih riječi u Hrvatskom nacionalnom korpusu. Ispitanici su također trebali odgovoriti na pitanja o svojoj dobi, spolu, stupnju obrazovanja i mjestima u kojima žive ili su živjeli. Ovaj zadnji element može se pokazati dosta bitnim, jer utjecaj srpskog jezika varira od jednog kraja Hrvatske do drugog.

Rezultati pokazuju da su govornici hrvatskog u znatnoj mjeri svjesni razlika između srpskog i hrvatskog. Iako ih uglavnom ne koriste, većina ispitanika ipak poznaje značenja riječi koje su bile u upotrebi u srpskohrvatskom jeziku. To dovodi do zaključka da se proces „čišćenja“ hrvatskog jezika uspješno provodi (ali je daleko od završetka), no već je napomenuto da je upitno je li taj proces opravdan.

Petra Bručić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Načela izrade jednojezičnih i dvojezičnih sinonimnih rječnika na primjeru glagolskih sinonima

U radu je predstavljen jedan od mogućih pristupa ispitivanju i proučavanju sinonimnih odnosa među glagolima te moguća primjena dobivenih rezultata za izradu jednojezičnih i dvojezičnih sinonimnih rječnika. Postojeća rječnička građa za takav je zadatak imala ulogu dvostrukoga smjerokaza. Naime, s jedne je strane riječ o izvoru postojećih sinonima i vodiču za povezivanje pojedinih riječi u sinonimni odnos. S druge su pak strane nedostaci rječničkih definicija upozorili upravo na one značenjske sastavnice koje je bilo potrebno detaljnije obraditi. Tako su

u ovdje predloženim opisnim definicijama u obzir uzeti ne samo referenti, već i njihove značajke, zatim kontekst realizacije pojedinih leksema, razlike u njihovoj uporabi, običnosti i konotaciji. Za takav se pristup građa prikupljena na mrežnim stranicama pokazala nužnom jer je pokazala kako govornici doživljavaju i koriste određene riječi.

Kako se, dakle, značenje ne može proučavati neovisno o izvanjezičnoj stvarnosti, već u obzir treba uzeti jezične sugovornike te sredstvo kojim se služe za jezičnu komunikaciju i kontekst u kojemu se ona ostvaruje, rad usvaja kontekstualni pristup naslanjajući se na kognitivnu jezikoslovnu teoriju. Pritom se želi pokazati kako sinonime uglavnom možemo smatrati bliskoznačnicama koje se razlikuju poglavito s obzirom na uporabu ili popratna značenja. Glavna je smjernica isticanje razlika koje su od presudnoga značaja za pravilnu uporabu pojedinih sinonima u određenome kontekstu. To je ujedno jedan od najzahtjevnijih koraka u usvajanju hrvatskoga kao stranoga jezika, a od presudne je pomoći i za izvorne govornike kod kojih značenje određenih riječi nerijetko nije osviješteno u potpunosti ili je pak pogrešno protumačeno na temelju nepravilne ili manje uobičajene uporabe.

Konačna je svrha ovoga rada predložiti postupak izrade definicija proizvoljno odabranih sinonima koje bi prvo mogle poslužiti u izradi razlikovnoga sinonimnika hrvatskoga jezika, a zatim i kao građa za dvojezične rječnike. U odnosu na tradicionalne dvojezičnike, predlaže se grupiranje riječi prema sličnosti uz navođenje prototipnoga sinonima i odgovarajućega konteksta, a među ostalim se ispituju i mogućnosti metoda, kao što je, primjerice, povratni prijevod.

Darko Tomšić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Neki problemi kod pisanja višejezičnih stručnih rječnika (na primjeru rječnika začina)

U svom radu analiziram neke probleme specifične za pisanje stručnih višejezičnih rječnika. Tijekom analize teoretske probleme potkrepljujem konkretnim primjerima iz mog iskustva pisanja englesko-češko-mađarsko-hrvatskog rječnika začina.

Problemi su: 1. definiranje predmeta i određivanje opsega: kako ga definirati i na što se ograničiti; 2. latinsko nazivlje kao nepouzdan oslonac: brojni latinski sinonimi, arhaični i napušteni nazivi, pogrešni nazivi, problem otklona u latinskoj grafiji, njegove posljedice na digitalno pretraživanje; 3. pouzdanost stručnih izvora i potencijalno sumnjiva pouzdanost stručne literature prevedene s drugog jezika; 4. prioritarnost sinonima; 5. narodni nazivi: njihovo semantičko

preklapanje, uopćenosti ili neuniverzalnost; 6. zašto je nemoguće napisati kvalitetan višezječni rječnik po principu jedan-za-jedan: težnja dobrog rječnika ka opisnosti; 7. utvrđivanje odrednica za opisivanje pojma, prevođenje i lokalizacija rječničke natuknice.

Rješenja problema i savjete ću pokušavati naći u radovima Branke Tafre (*Od riječi do rječnika*), Ladislava Zguste (*Priručnik leksikografije*), Sidneya I. Landaua (*Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*), B. T. Sue Atkins & Michaela Rundella (*The Oxford Guide to Practical Lexicography*), Henninga Bergenholtza & Svena Tarpa (*Manual of Specialised Lexicography*) i u radovima drugih autora.

Александра Јанић

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

О лексикализацији деминутива у српскоме језику

Предмет рада су идиоматизоване лексеме у форми деминутива. Извршена је њихова класификација у зависности од тога да ли је у поменутиим речима потпуно довршена лексикализација, са прелазима ка терминологији, или је пак делимична, па се још увек осећа нијанса деминутивности (према класификацији у раду *Деминутивни суфикси у српском и њихови преводни еквиваленти у енглеском* Радмиле Ђурић). Грађа је ексцерпирана из *Обратног речника* Мирослава Николића и поменутог рада Ђурићеве, па су деминутиви разврстани у једну од две поменуте категорије. На пример, у прву категорију сврстали смо следеће лексеме: *лопатица*, *ресница*, *јабучица*, *јагодица*, *речца*, *марамница* (плућна), а у другу: *марамница* (папирната, платнена), *колица*, *књижица* (здравствена, чековна, штедна, али и у значењу „мала књига“), *ручица* (у значењу „ручка“ или „мала рука“), итд. Наведене лексеме из прве категорије сврстаћемо и у подгрупе, у зависности од тога којој науци сваки од термина припада (медицини: *марамница*, *лопатица*, *јагодица*, *јабучица*; лингвистици: *речца* и сл.). Већина наведених лексема домаћег је порекла.

Обрати смо пажњу на семантику лексикализованих деминутива (значења су наведена према *Речнику српскога језика* Матице српске из 2007. године), а посебно смо посматрали однос основног облика у односу на деминутивни. Промена значења деминутивног облика у речима у којима је лексикализација потпуно довршена изразитија је у односу на промену значења код речи у којима је лексикализација само делимична, пошто се код њих може успоставити семантичка повезаност основног и деминутивног облика, али и не мора, па су деминутивни облици из друге групе полисемични, о чему ће посебно бити речи.

У раду ћемо анализирани корпус деминутива разврстати и према суфиксима којима су изведени, пошто и сам избор деминутивног наставка доприноси семантичкој диференцијацији када се додаје на исту творбену основу.

Интересантна је појава вишеструке деминутивизације низањем више деминутивних суфикса на исту основу, као и појава да синоними у основном облику нису синоними и у деминутивној форми (*боца–флаша* и *бочица–флашица*; *кола–ауто/аутомобил* и *колица–аутић/аутомобилчић*; *башта–врт* и *баштица–вртић*; *баба–бака* и *бабица–бакица* и сл.), што ће бити посебна целина овога рада. Наведени деминутиви су углавном из сфере дечјих играчака, одеће и опреме или су у вези са начином говора деце.

Циљ рада је да већ постојећој класификацији лексикализованих деминутива придода нове примере и да их све семантички анализира и међусобно упореди. Анализиране лексеме се посматрају не само по значењу, већ и по свом морфолошком саставу.

Даниела Петровска Матевска

Педагошки факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола

Лексичката посебност на романот *Бабаџан* од Живко Чинго

Живко Чинго во своето раскажувачко проседе, живеејќи во урбаноста на големиот град, ја зачувал својата јазична рурална минатост. Фасцинантниот јазичен експеримент на Чинго е врзан за македонскиот фолклорен идиом на хронотопосот што го опишува. Тој, сепак не е фолклорна имитација, туку токму изневера на имитацијата. Асоцијативноста на зборовите ја нудат чудеснината на експресијата на различните семантички споеви. Јазикот на Чинго има отворен книжевен семиозис и тој станува артефакт за уметничка креација. Книжевниот јазик не е исто што и обичност. Зборовите во книжевноста имаат свој нов, речиси нагонски живот, креативна енергија и инспирација, фантазија и имагинација. Кај Чинго експресијата на лексемите е под знакот на една интензивна динамика и волуменозност, смела во својата намера и сугестивна во своето дејство. Неговиот јазик никогш не потпаднал под влијанието на граѓанскиот манир и секогаш суверено ги брише предрасудите кон фолклористичкиот народен идиом, кон простиот збор, кон едноставноста, кон лесната изговорливост, и пак негувајќи автентична референцијалност во нарацијата и рафинираност на стилскиот израз, пред кои паѓа антагонизмот меѓу традицијата и модерниот раскажувачки сензибилитет. Асоцијативноста на зборовите ја нудат чудеснината на експресијата на различните синтаксички и синтагматски споеви.

Чинго во *Бабаџан* натоварил огромна композиција игриво изместени реченици, македонски и туѓи архаизми, недобројни нијанси на лексички форми кои во контекстот на романот имаат полисемиотско значење и се тропизираат. Значењето на зборовите зависи од мигот и ситуацијата во кои се искажани и ја претставуваат универзалната антрополошка визија на светот. Во овој бабаџански свет тагата и суровоста се зголемуваат или малаксуваат, зависно од ситуациите на историската парадигматична оска. Ироничниот фалбоспев се зголемува толку, колу што се зголемуваат маките. Но, иронијата често е поцрна и од црната стварност кога деминутивните форми ја добиваат својата кристализација на вулгарниот израз. Како и да е, суровоста на животот што е прикажан, не би можела да се поднесе без иронијата. Недобројна е употребата на зборови изречени во нивната основна лексичка форма, кои во контекстот добиваат нови содржински, односно значенски еквиваленти. Во овој труд, врз сликовитоста на примерите земени од романот ќе биде претставена лексичката посебност и особеност на Чинговиот јазик.

Овој труд ќе го задржи вниманието на: 1. деминутивните форми на зборовите; 2. пејоративите; 3. аугментативите; 4. синонимијата; 5. антонимијата; 6. паронимијата. Над сите нив стои иронијата како сепронижувачки фактор на животот, чија суровост без неа не би можел да се поднесе. Минатото ги оставило своите отпечатоци на јазикот, тој целосно трепери од сетилното доживување на светот на уметничката убавина што се насетува и во границите на лирската еуфонична стихијност. Од тој простор на убавини слегуваат архаизмите, турцизмите, србизмите, русизмите и бугаризмите, за да го доловат балканскиот јазичен и духовен простор, зашто Балканот е премин од рационалниот запад кон мистичниот исток, и таму се сублимира еден колку трагичен, толку хедонистичен, миризлив и прашлив простор на вечните судири, на колективен и на индивидуален план. Во досегашните книжевни и лингвостилистички анализи труд од ваков тип не е познат.

Бисера Бијелиќ

Педагошки факултет, Универзитет „Свети Климент Охридски“, Битола

Функционирањето на антонимите во современата македонска проза

Лексичките единици како показатели на семантичкото поле во јазикот се организирани во строго определен систем. Откако лексемите ќе стапат во определен однос, тогаш при појавувањето на една од нив, автоматски се

повикува соодветниот нејзин пар или група. Врз основа на тоа, главно, се разликуваат повеќе семантички групи, а една од нив е групата на антоними за која ќе стане збор во овој труд.

Антонимијата, исто како и синонимијата, е јазична универзалија, но антонимите во јазикот се претставени и изучени многу помалку за разлика од синонимите. Тоа претставуваше мотив повеќе за да ја избирам оваа проблематика. Интересно е тоа што во антонимски однос можат да стапат само оние лексеми што се корелативни според каков и да е признак (квалитативен, количествен, временски, просторен) и кои се однесуваат на една иста категорија на објективната реалност. Останатите лексеми не можат да имаат свој антонимски пар.

Предмет на интерес ќе бидат антонимните парови во македонските романи од поново време. Станува збор за наградувани романи кои се омилени во круговите на помладата читателска публика (романите *Вештица* на Венко Андоновски, *Сестрата на Сигмунд Фројд* и *Разговор со Спиноза* од Гоце Смилевски, како и книгата во електронска форма *Бед англиш* на Дарко Митревски). Преку ексцерпираниите примери, ќе се обидеме да докажеме дека антонимијата е особено популарна и присутна во современото македонско прозно писмо.

Ненад Крцић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Семантичка анализа лексеме *срце*

У раду се прикажује неколико различитих, најзаступљенијих лексиколошких и психолингвистичких метода, са циљем да се испита семантичка структура лексеме *срце*. Примењују се компоненцијална анализа, концептуална анализа и асоцијативна метода и на основу добијених резултата утврђује се која је од ових метода најделотворнија у приказивању везе измеѓу језика, мишљења и стварности на примеру ове конкретне лексеме. Резултати покажују да је концептуална многу успешнија од компоненцијалне анализе, јер су реализације ове лексеме у језику многу ближе реализацијама апстрактних појмова него конкретних. Неки од закључака до којих се долази преко концептуалне анализе, исказаних појмовним метафорама су: *СРЦЕ ЈЕ ЖИВО БИЋЕ*, *СРЦЕ ЈЕ ИГРАЧКА*, *СРЦЕ ЈЕ КАМЕН*, *СРЦЕ ЈЕ ПРОСТОРИЈА СА ВРАТИМА КОЈА СЕ МОГУ ЗАКЉУЧАТИ*, итд. То се закључује на основу јављања ове лексеме у свакодневном говору, па се од говорника српског језика може чути: *Ујео ме је за срце*, *Весело срце кудељу преде*, *Он је човек каменог срца*, *Отворио је своје срце и рекао истину*, итд. Овде видимо

како се *срце* преко мишљења говорника концептуализује у језику – то је орган који се може ујести, сломити, срце може бити весело или тужно попут човека, са њим се може играти, оно може бити тврдо као камен или ломљиво попут стакла, итд.

Асоцијативном методом се преко одговора пет стотина испитаника на лексему *срце* као стимулус утврђује веза језика са мишљењем и које су то лексеме у свести говорника српског језика, које су у директној, асоцијативној вези са овом.

Петак, 6. мај 2011. године, 16.00 – 18.00

Секција 4 (Сала 33)

Модератор: Ђорђе Божовић

Цинцарски језик између теорије и праксе (истраживање цинцарског језика на југу Србије) (Ивана Јањић)

Дијакронискиот прилив на германските заемки за време на старовисокогерманскиот и средновисокогерманскиот јазичен период во српско-хрватскиот јазик (Зоран Радически)

Glagoli v Brižinskih spomenikih (Nina Ditmajer i Danijel Škafar)

Deklinacija imenica mjesnoga govora Šegotića (Katarina Nikolić)

Ткачка лексика Тутина и околине (Бојана Вељовић)

Кречарска лексика у селу Велики Сењ (Тања Танасковић)

Секција 5 (Сала 34)

Модератор: Бојана Ристић

Одржавање и замена традиционалног језика и културе у сефардским заједницама на Оријенту (Сања Лисинац и Милена Видосављевић)

Јавлението диглосия в арабския свят (Весела Георгиева)

Višejezična sredina: in varietate concordia ili in varietate discordia? (Ana Marković)

Значај интеркултуралне компетенције за успешну пословну комуникацију (Јелена Проловић и Љиљана Миловановић)

Дискурс интернета – посебан облик језика? (Бојан Бугарин)

Секција 6 (Сала 35)

Модератор: Александра Филиповић

Problematika prevođenja turcizama na italijanski jezik sa posebnim osvrtom na urbanističke odrednice i toponime (Boris Maksimović)

Što je zajedničko kalifornijskom surferu i Slavoncu? – Lingvistička analiza sinkronizacije animiranih filmova (Jasenka Begić, Zdravka Biočina, Dražen Hoffmann i Dora Slakoper)

Nekoliko aspekata u prevođenju romana Sitničarnica „Kod srećne ruke“ Gorana Petrovića sa srpskog na italijanski jezik (Anja Pravuljac)

Анализа превода петог певања Пакла са италијанског на португалски језик (Марија Митић)

Analiza talijanizama u Skupu Marina Držića (Nensi Rubinić)

Лингвистичкиот релативизам преку прегледот на еуфемизмите и принципите на Новогovorот во 1984 (Џорџ Орвел) (Јане Јованов)

Ивана Јањић

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Цинцарски језик између теорије и праксе (истраживање цинцарског језика на југу Србије)

У раду се даје преглед истраживања о Цинцарима и цинцарском језику на југу Србије. Истраживања се базирају првенствено на проучавању фактора који су утицали на формирање језика и опис тренутног стања.

Коришћен је мултидисциплинарни приступ, јер је био обухваћен лингвистички, балканолошки, етнологски и историјски аспект. Подаци до којих сам дошла драгоцени су за стицање увида у стање и перспективе Цинцара, али и цинцарског језика на овој територији. У већини случајева коришћен је упитник композитног типа, као методолошки инструмент специјално конструисан за ово истраживање, а допуну су представљали интервјуи, невезани разговори.

За овај прилог интересантнији су садржаји који се тичу језичког аспекта. Проблематика је постављена као балканолошка, где је пажња усмерена и на функционисање цинцарског језика на територији Битоља и Крушева.

Историјом цинцарског језика се наука није посебно бавила, а у оквиру компаративне романске лингвистике врло спорадично. Научници који су се бавили Цинцарима и њиховом историјом, оставили су, нажалост, врло мало поузданих података о структури и лингвистичкој еволуцији овог прастарог језика.

Зоран Радически

Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Дијахронискиот прилив на германските заемки за време на старовисокогерманскиот и средновисокогерманскиот јазичен период во српско-хрватскиот јазик

Во српско-хрватскиот јазик има прилив од голем број германски заемки – германизми, кои во различни временски етапи се таложени и прислојувани, а најдолго и најмногу се задржале во него, споредено со останатите блиски јазици. Ова компаративно истражување се концентрира пред се на јазичниот контакт во најраниот и континуираниот период, кога е забележан пристапот на германските заемки во српско-хрватскиот јазик. Според пристапот на соодветната германска и српскохрватска литература од

постар и понов период, се обидов да ги изделам германските заемки, како тие навлегувале во јазикот-примател по периоди.

Започнав од првобитно забележаниот старовисоконемски период на германскиот јазик, околу 10. век, во кој постепено навлегуваат германизмите преку непосредните контакти на население германското со словенското, особено во време на масовно ширење на христијанството, па преку трговско-милитарните односи, се до новогерманскиот период, околу 14. век. Мошне интересно е да се спомене, дека е забележана лексика од околу 40 германски заемки во првиот период, и од над 100 заемки во вториот период на германскиот јазик.

Се работи за лексика пред се од црковна и рударска терминологија во првиот период, а следи лексиката од занаетството, трговијата, земјоделството, сточарството, домаќинството, секојдневието и останато. Битно е да се спомене, дека сета лексика што е прифатена уште во раниот период на тогашниот српскохрватски јазик, од црковнословенскиот период па наваму, со минимални фонолошки промени, го задржала своето примарно значење и денес. Акцентот е ставен првенствено на лексиката и семантиката, без посебно да наведувам фонетско-фонолошки и морфолошки карактеристики, кои не се во интересот на ова истражување.

Целта на ова истражување е да се воочат историско-јазичните факти и поврзаности во лингвистичкиот контакт помеѓу овие две генетски различни јазични семејства. Нивниот близок контакт довел до големо јазично наследство во јужнословенските јазици, а веројатно најмногу во денес српскиот и хрватскиот јазик, и сметам дека ова, како и секое понатамошно истражување на оваа тема би било од голем придонес за историската лингвистика и лексика, како на локален, така и на поширок јазичен план.

Nina Ditmajer i Danijel Škafar
Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru

Glagoli v Brižinskih spomenikih

V prispevku bodo predstavljeni glagoli, uporabljeni v Brižinskih spomenikih (BS), najzgodnejšem dokumentu slovenske kulture, nastalem med letoma 973 in 1039. Gre za najstarejši ohranjeni zapis v slovenščini in hkrati najstarejša slovanska besedila, zapisana v latinici, s katerimi so se že ukvarjali nekateri znani jezikoslovci, npr. Köppen, Vostokov, Kopitar, Ramovš. Na podlagi znanstvenokritične izdaje Brižinskih spomenikov (2004), prosto dostopne tudi na spletu, bova po različnih kriterijih in kategorijah analizirala vse glagolske oblike, prisotne v dveh obrazcih splošne spovedi (BS 1, BS 3) in v pridigi o grehu in

pokori (BS 2). Zanimala naju bo pogostost posameznih glagolov, njihova raba, pomen, ohranjenost in status v sodobni knjižni slovenščini (npr. BS: *oklevetati* – SSKJ: *oklevetáti -ám* dov. navadno ekspresivno). Pri slednjem nama bodo v pomoč temeljna slovarska dela, in sicer Slovar jezika slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja (Majda Merše, France Novak), Slovar jezika Janeza Svetokriškega (Marko Snoj), Pleteršnikov Slovensko-nemški slovar (1894/1895) ter Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ). Prisotnost in pogostost rabe izpisanih glagolov bova preverila tudi v korpusu slovenskega jezika FidaPlus, ki prinaša (pisna) besedila, s katerimi se govorniki slovenščine v vsakdanjem življenju predvidoma najpogosteje srečujemo. S tem bo preverjena dejanska kontinuiteta obravnavanih glagolov.

Katarina Nikolić

Odjel za humanističke znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Deklinacija imenica mjesnoga govora Šegotića

U članku se donose rezultati istraživanja deklinacijskoga sustava imenica mjesnoga govora Šegotića. Selo Šegotići nalazi se na istočnoj obali istarskoga poluotoka. Teritorijalno i administrativno pripada općini Marčana (Republika Hrvatska).

Prema recentnim dijalekatskim kartama mjesni govor Šegotića pripada jugozapadnome istarskom ili štakavsko-čakavskome dijalektu. Terenskim istraživanjem, metodom upitnika i intervjuja prikupljen je korpus na temelju kojega je oprimgerna deklinacija imenica triju vrsta – A, E te I vrste. Govornici su pod sve većim utjecajem standardnoga jezika i gradskih govora pa su zabilježena odstupanja u paradigmama imenica, naročito u dativu, lokativu i instrumentalu množine svih triju rodova, od obrazaca koji su potvrđeni već u najranijim dijalektološkim istraživanjima štakavsko-čakavskih govora – u raspravama Josipa Ribarića (*Razmjestaj južnoslavenskih dijalekata na poluotoku Istri*, 1916) i Mieczysława Małeckog (*Przegląd słowiańskich gwar Istriji*, 1930). Tragovi starih nastavka sačuvani su u paradigmatima imenica *mati* i *kći*.

Polazeći od dosadašnjih znanstvenih spoznaja o mjesnome govoru Šegotića, cilj je bio potvrditi ili opovrgnuti deklinacijske obrasce. Govoreći sociolingvistički, može se reći da je u mjesnome govoru Šegotića, pa i čakavskome narječju uopće, sve očitija tendencija prihvaćanja genetski nečakavskih osobina, osobito standardnoga jezika.

Ткачка лексика Тутина и околине

У овом раду представљена је ткачка лексика Тутина и околине. Циљ нашег рада је прикупљање и описивање ткачке лексике, затим лексичко-семантичка анализа прикупљене грађе, као и утврђивање удела домаће и стране лексике. Такође, циљ нам је да, поређењем са ареалима за које у науци постоје подаци, утврдимо у којој мери се лексика Тутина и околине разликује од ткачке лексике других подручја. Значај нашег рада огледа се у описивању грађе сакупљене са подручја на коме до сада није вршено теренско истраживање и прикупљање ткачке лексике. У српској науци постоје две монографије које се баве ткачком терминологијом, *Ткачка лексика Драгачева* Гроздане Комадинић и *Ткачка лексика југоисточне Србије* Јордане Марковић, које су нам послужиле као мотив за сакупљање и бележење грађе. Рад садржи искључиво лексеме забележене од информатора, одличних познавалаца ткачке радиности, старијих особа, изворних дијалекатских говорника. Истраживањем је обухваћено осам пунктова. То су села која припадају општини Тутин: Попе (П), Врба (В), Жирче (Ж), Добриња (Д), Шароње (Ш), Лукавица (Л), Детане (Д), Ђерекаре (Ђ). Од информатора смо настојали да добијемо што више информација о самој ткачкој радиности. Испитујући начин производње сировина за ткање, радњи и алата везаних за ткачку делатност, од информатора смо добијали ткачку лексику, али и контексте, које смо наводили као примере приликом објашњења значења појединачних лексема. Лексеме прикупљене од дијалекатских говорника бележене су у изворном облику, акцентоване онако како се акцентују у говору испитаника.

У раду је извршена лексичко-семантичка анализа прикупљеног материјала. Лексеме смо поделили у неколико семантичких поља којима се прате етапе у ткачкој радиности, од добијања сировина за ткање, до израде готових производа. То су следећа семантичка поља: текстилне сировине, њихово добијање и прерада, разбој и делови разбоја, ткање и производи ткања, називи радњи које се односе на процес ткања, *nomina agentis* и помагала у ткачкој делатности. Анализом грађе утврдили смо да је словенска лексика доминантна, али и да постоји велики број лексема оријенталног порекла.

Поређењем ткачке лексике Тутина и околине са лексиком Драгачева и југоисточне Србије приметили смо да се јављају бројне разлике на лексичком плану, што је за овај рад од посебне важности. Поред тих разлика, јављају се и разлике на фонетском и морфолошком плану, које су очекиване, и тичу се дијалекатске особености описаног подручја.

Тања Танасковић

Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Кречарска лексика у селу Велики Сењ

Предмет рада је семантичко-творбена обрада лексике која се односи на традиционалну производњу креча у селу Велики Сењ у Горњој Лепеници. Циљ нам је да прикупимо грађу, сачинимо регистар и разврстамо лексеме по семантичким пољима. Имамо намеру да уочимо творбене моделе и утврдимо порекло лексике. Наша методологија подразумева прикупљање грађе са терена, као и увид у изванјезичку стварност, јер нам упознати денотати помажу при семантичком апстраховању. Приступ грађи је дескриптивно-аналитички. Сматрамо да обрада ове теме даје специфичан допринос, јер се ради о терену који је лексички потпуно неистражен.

У селу у ком су људи одвајкада усмерени на производњу креча овај занат, услед умирања и иселавања становништва, нестаје. Остало је још мало времена да се забележе локалне језичке особености јер се оне, услед профилисања мањих сеоских средина према градовима, губе. Тако и у овом селу традиционалну производњу креча замењују иновативне технологије. Значајан допринос рада је и у томе што ћемо понудити теоријско-методолошки модел у обради лексике оваквог типа, имајући у виду да нам је литература која обрађује слична питања непозната.

Сања Лисинац и Милена Видосављевић

Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Одржавање и замена традиционалног језика и културе у сефардским заједницама на Оријенту

Сефардски Јевреји представљају народ који је живео на тлу Шпаније до 1492 године, када је већина од њих била протерана због политичких и религиозних несугласица. Желећи да сачувају свој идентитет, у земљама које су насељавали одржавали су свој језик, културу и обичаје. Многи Шпанци, као што је Анхел Фернандес Пулидо и његови следбеници, били су заинтересовани за Сефарде и настојали су да им се приближе из политичких и економских побуда. Показујући велику наклоност према култури овог народа, они су успели да истакну њене позитивне карактеристике и да пруже систематизована и комплексна знања о сефардској заједници као носиоцу датог језика. Наш циљ је, да кроз становишта Пулида и његових следбеника, у овом раду представимо на који начин су Сефарди успели да одрже свој

традиционални језик и како је дошло до његове постепене замене другим језицима. Желимо да укажемо на постојање једне заједнице, да пружимо шира знања о њој и на тај начин је сачувамо од заборава.

Весела Георгиева

*Факултет по класически и нови филологии, СУ „Св. Климент Охридски“,
София*

Јвлението диглосия в арабскиот свят

Диглосията (от гр. *ди-* „две“ и *glossa* „език“) представлява езикова ситуација, во која два различни варијанти на един и същ јазик (катаревуса и димотики во Грција) или два одделни јазици (англиски и малтиски во Малта) коекзистират како стандарти во една опшност, во која всеки един од тиа обслужва различни комуникативни функции. За арабскиот јазик това са неговата книжовна, писмена форма и јазикът на устната комуникација, којто во ежедневната си повсеместна употреба е различен за различните територии. Во диглосните јазикови опшности съществува висок стилски вариант (престижен) и нисък стилски вариант (без собствен официален статус), којто са во непрекъснатата взаимовръзка. Най-опростено погледнато, високиот вариант се употребява во литературниот дискурс, при публични изказвания или во обшуване со носителите на други диалекти, а нискиот – во ежедневната комуникација междо носителите на дадениот диалект (јазик). Високиот вариант е винаги една допълнително придобивана форма. Част од образованите носители на јазициот могат да отричат, че използват нискиот вариант. Важен компонент од ситуацијата на јазициот диглосия е, че според носителите на јазициот, високиот вариант е „истинскиот“ јазик, а нискиот вариант е една негова некоректна употреба, којто преобладаващо съвпада со мнението на говорещите арабски. Во арабозичниот ареал дискусиите за взаимодействието междо книжовниот и разговорниот јазик се водят още од моментата, во којто са констатирани различията помеждо им. Во својата работа смятам да проследя характерните особености на јазициот ситуација во арабска среда, да очертај развитието и конкретните проявления, којто обуславят уникалноста на арабскиот јазик во глобален план.

Višejezična sredina: *in varietate concordia* ili *in varietate discordia*?

Sinkronija pojedinog jezika uvijek je rezultat promjena u čitavom nizu prethodnih sinkronija, odnosno u njegovoj dijakroniji. Svaki jezik posjeduje, dakle, svoju prošlost, ali i svoju sadašnjost, postoji u svojoj stvarnosti. Isto se može reći i za društvo. Domena javne komunikacije prostor je gdje se prilično jasno može uočiti interferencija društvene i jezične stvarnosti. Planiranje jezika, kao svjesno usmjeravanje jezične i dijelom društvene stvarnosti u javnoj komunikaciji, poseban je izazov u višejezičnoj sredini, a takvih je danas sve više. Gotovo da i nema moderne države u kojoj se jezične i etničke zajednice podudaraju po svojem opsegu, a nerijetko se događa i da se na određenom (državnom) prostoru nalazi više jezičnih zajednica. Kao i pojedinci i društvene grupe, i jezici igraju različite uloge i imaju različite statuse. Sa sociolingvističkog aspekta zanimljivo je promatrati kako se uređuju statusi između različitih idioma na pojedinom području i koji su faktori odlučujući pri određivanju koji će idiomi dobiti status službenih jezika, a koji neće i kakva je njihova sudbina. Pred vratima Europske Unije mnoge države, a među njima i Hrvatska, moraju odrediti prikladnu strategiju za očuvanje jezičnog identiteta i identiteta jezika, odnosno planirati jezik i „prema vani“, ne samo unutar svojih granica. Da bi to bilo moguće, potrebno je odrediti koji lingvistički, a koji društveni faktori (u najširem smislu) utječu na status pojedinih jezika u višejezičnim sredinama i odnosi li se krilatica *in varietate concordia* zaista na jezike ili su neki ipak „jednakiji“ od drugih. Pritom ćemo jezičnu politiku i planiranje jezika shvaćati prije svega onako kako ih je zacrtao Dubravko Škiljan u svojem djelu *Jezična politika*, zatim i Bernard Spolsky (*Language Policy*), a u pojedinim ćemo elementima slijediti i druge lingviste, kao što su Ranko Bugarski i Jagoda Granić.

Јелена Проловић и Љиљана Миловановић
Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Значај интеркултуралне компетенције за успешну пословну комуникацију

Рад се бави проблемом интеркултуралне компетенције и њеним значајем у условима глобализације, где људи различитих култура и националности учествују у пословној комуникацији. Глобализација пословања подразумева да припадници различитих цивилизација у процесу комуникације покушавају да превазиђу предрасуде, отклоне

неспоразуме и успешно сарађују. Ове теме су релевантне како за фирме где запослени са различитих простора раде заједно, тако и за фирме које желе успешно да послују у иностранству. Развијањем и ширењем сопствених интеркултуралних компетенција у пословној комуникацији требало би да људи допринесу не само толеранцији, већ и стварању културне синергије између људи из различитих култура. Глобализација намеће услове размишљања и деловања заједнице, па ће тако и предмет истраживања бити компетенције које у први план стављају заједништво.

Циљ рада је да покуша да пронађе комбинацију интеркултуралних компетенција потребних за плуралистичка друштва, која ће бити истовремено културно различита, али и која ће ујединити људе у остваривању заједничких циљева. Требало би да комбинацију компетенција чине, на првом месту, знање, мотивација и вештине. Како су носиоци интеркултуралне компетенције људи, особине које би требало да поседују у остварењу ове идеје су способност медијације, интерпретације, критичког и аналитичког разумевања своје и туђе културе, интеркултуралног комуницирања, способност да се „види“, разуме и прихвати однос између различитих култура, као и добро познавање своје и друге културе. Инструмент остварења интеркултуралне компетенције је језик у лингвистичком и прагматичком смислу, који би као нематеријална творевина требало да отклони неспоразуме у пословном комуницирању, а који могу изазвати исто толико штете колико и непромишљени поступци.

Један од закључака рада је неопходност познавања интеркултуралних компетенција код рада у глобалном тиму у различитим културама, који подиже изазове и захтева нове ставове и вештине. Активно управљање интернационализацијом процеса и свестан напор да се стекну нове вештине ће бити нови извори конкурентне предности.

Бојан Бугарин

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Дискурс интернета – посебан облик језика?

Усавршавањем информационих технологија и пуштањем интернета и других тзв. нових медија у масовну употребу људска врста је отворила ново поглавље у историји комуникације. Људски језик, који се до сада користио искључиво или као говорно или као писано средство комуникације, пренет је у нову, виртуелну раван, где, по свему судећи, важе нова „правила игре“ људског понашања. Стога лингвисти, међу којима се највише истиче

Дејвид Кристал, полако увиђају да је неопходно посматрати језик који се користи на интернету као посебан језички ентитет, који се разликује и од говорног, али и од писаног језика. Све више узима маха и замисао о засебној лингвистичкој дисциплини која би се бавила изучавањем језика на интернету и комуникације посредством компјутера (Computer-Mediated Communication – СМС) – дисциплини коју је Кристал назвао интернет лингвистика.

Циљ овог рада јесте да укаже на неке основне разлике између дискурса интернета са једне стране и говорног и писаног дискурса са друге. Рад узима у обзир више врста комуникације на интернету (форуме, електронску пошту, програме за инстант поруке и сл.), контрастира њихове специфичности међусобно, као и са одликама „offline“ језика. Напоследку, циљ рада јесте и да истражи да ли постоје неке специфичности српског језика који се користи на интернету у односу на глобалне карактеристике дискурса интернета.

Сасвим је очигледно да се дискурс интернета разликује од говорног дискурса – недостатак говорно-визуелног аспекта комуникације лишава учеснике у разговору интонације, невербалних гестова, темпа и интензитета говора и осталих елемената говорне комуникације који нам помажу у декодирању прагматичког смисла дискурса (наравно, изузимајући системе комуникације који омогућавају аудитивно-визуелну комуникацију, као што је нпр. Skype). Разлика између дискурса интернета и писаног језика се већ на први поглед не може тако лако уочити. Штавише, понекад и сами учесници у дискусијама на интернету не праве ту разлику. Међутим, често неформални ток комуникације, употреба емотикона и скраћеница, занемаривање правописних правила, хипертекстуалност и остале особине језика на интернету указују на то да се не може поставити знак једнакости између писаног дискурса и дискурса интернета.

Сазнања која би проистекла из овог рада, као и из целе области интернет лингвистике, могла би да буду од користи творцима програма за комуникацију на интернету, администраторима сајтова и форума на којима се одигравају дискусије. Примене би могле и да допринесу теоријској лингвистици тако што би овај релативно нови вид употребе језика могао да пружи другачију перспективу посматрања језика уопште, као и његове способности прилагођавања у другачијим условима људске интеракције.

Boris Maksimović
Filološki fakultet, Univerzitet u Banjaluci

Problematika prevođenja turcizama na italijanski jezik sa posebnim osvrtom na urbanističke odrednice i toponime

Osnovni problem prevođenja turcizama na italijanski jezik predstavlja pronalaženje odgovarajućih ekvivalenata u kojima bi gubljenje značenjskih nijansi bilo što manje izraženo. Srž problema predstavlja „prevođenje“ onih nijansi koje su imanentno kulturološke, tj. vezane za određen društveni kontekst. Radi se, prosto, o susretu kultura, gdje nužno iskrsavaju neka od pitanja koja predstavljaju samu suštinu prevođenja: koliko slobode sebi smijemo dozvoliti, da li prevesti riječ ili smisao, šta učiniti kad ne postoji odgovarajući pojmovni ekvivalent i sl. Urbanističke odrednice i toponimi su zanimljivi zbog toga što se pri njihovom prevođenju susreću dvije kulture, dva stila življenja, Istok i Zapad, a na prevođiocu je da prevaziđe taj vavilonski razdor trudeći se da što više poštuje kanone teorije i prakse prevođenja.

Ovo istraživanje je nastalo prije svega kao rezultat komparacije originala i prevoda djela *Derviš i smrt* Meše Selimovića, *Travničke hronike* Ive Andrića, kao i na osnovu sopstvenog prevodilačkog iskustva stečenog kroz prevođenje pripovjedaka i pjesama na italijanski jezik. Ovaj rad će ukazati na neke nesporzume koji se često susreću pri prevođenju turcizama na italijanski jezik, kao i ponuditi neka rješenja tog problema.

Jasenka Begić, Zdravka Biočina, Dražen Hoffmann i Dora Slakoper
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Što je zajedničko kalifornijskom surferu i Slavoncu? Lingvistička analiza sinkronizacije animiranih filmova

Naizgled trivijalan proces sinkronizacije animiranog filma nije samo zamjena izvornog teksta govornom realizacijom njegovog prijevoda na odredišni jezik. On uključuje i smještanje jezikom oblikovanih percepata jedne kulture u poredak predodžbi, komunikacijskih praksi i jezičnih stavova druge kulture. Pretpostavka sinkronizacije je adekvatan prijevod. Prevođenjem izvorni se tekst preoblikuje s ciljem očuvanja temeljne poruke uz njezino približavanje odredišnom socio-kulturnom kontekstu. Prevoditelj odabire koju razinu izvornika prijevod treba prenijeti, te odlučuje može li površinsku razinu žrtvovati radi očuvanja dubinske i obratno. S druge strane, Umberto Eco propituje treba

li čitatelja dovesti tekstu ili tekst čitatelju; teza je ovoga rada da izvorni tekst treba prilagoditi kako bi bio prihvatljiviji i razumljiviji primatelju prijevoda. Dakle, zahvati na prijevodu nisu samo dopustivi, već i poželjni, ukoliko funkcija prevedenog teksta odgovara onoj izvornog teksta, te se prevedenim tekstom kod primatelja postiže isti efekt. Analognim principom pristupa se prevodenju animiranih filmova. Međutim, proces je u slučaju sinkroniziranog animiranog filma dvoetapan, pri čemu je prva etapa prijevod teksta, a druga sinkronizacija. Svrha druge etape prvenstveno je približavanje animiranog filma dječjoj publici. U animiranom filmu, kao kulturnom proizvodu, upisani su stereotipi kulture u kojoj je nastao. Stereotipizacija je proces perceptivne kategorizacije sudionika u interakcijama. Likovi animiranih filmova često su nositelji stereotipnih obilježja upravo zato da bi publika lakše osmislila njihove osobine te na temelju tih obilježja i kategorizirala likove. Budući da je govor likova ono što se kod animiranog filma prevodi, „prijevod stereotipa“ kao sadržaja tih tekstova odvija se na jezičnom planu. Prijevod stereotipa ovdje označuje traženje ekvivalenta stereotipu izvorišne kulture u odredišnoj.

Sinkronizacija supostavlja dodatne idiosinkrazije stereotipima koji su prevedeni iz izvornika. Naime, osim odabira prijevoda, sinkronizacija podrazumijeva i odabir glumca, glumčevu improvizaciju tokom same sinkronizacije te prilagodbu izgovorenog teksta slici. Pritom se glumac ne bira zato što njegov idiom odgovara stereotipu koji je redatelj sinkronizacije namijenio animiranom liku, već zato što njegove govorne osobine odgovaraju karakteru tog lika, što se utvrđuje *voice* testom. Kad sinkronizirani film dođe do publike, ona prepoznaje cjelokupnost upisanih jezičnih stereotipa kao nešto što referira na njezino socio-kulturno znanje. Jezični se stereotipi tako u konačnici odražavaju u kulturološkim očekivanjima publike, ali ne prema univerzalnom obrascu nego kulturalno specifično. Stoga, ovisnost o kontekstu stereotipe čini postojanima unutar kultura, ali i problematičnima za međukulturno posredovanje. Uza sve dosad rečeno, ostaje pitanje kako kornjača Crush koja govori kao kalifornijski surfer postaje kornjača Krešo koji je Slavonac i kakav dojam on ostavlja na publiku. Drugim riječima, kako se obilježeni jezik animiranih likova u izvorniku preslikava u podjednako obilježeni jezik nakon pozamašnih preinaka u prijevodu i sinkronizaciji te što uvjetuje prihvaćenost tih preinaka od strane publike.

Anja Pravuljac

Filološki fakultet, Univerzitet u Banjaluci

Nekoliko aspekata u prevođenju romana *Sitničarnica „Kod srećne ruke“* Gorana Petrovića sa srpskog na italijanski jezik

U radu se analizira problematika prevoda pojedinih grupa riječi sa srpskog na italijanski jezik u okviru romana *Sitničarnica „Kod srećne ruke“* Gorana Petrovića. Polazeći od prevoda samog naslova romana, u Italiji objavljenog pod naslovom *69 ladica*, dolazi se do problematike prevođenja određenih grupa riječi sa posebnim osvrtom na njihovu semantiku. Analizom i komparacijom prevoditeljičinog izbora pojedinih italijanskih riječi, ekvivalenta originalnih srpskih riječi, kao osnovni problem same prevodilačke djelatnosti javlja se pitanje onoga što ostaje „izgubljeno u prevodu“. U fokusu analize nalaze se teško prevodljivi izrazi neposredno vezani za kulturu srpskog naroda (*zadužbina, slava, srbulje, Jovandan, ijekavica...*), izrazi koji imaju odliku arhaičnosti, kolokvijalnog govora ili su u pitanju riječi stranog porijekla (*dažd, damar, sijaset, maltene, natenane, fajront, nemušti...*), kao i složenice koje nisu odlika srpskog književnog jezika već čine osnovnu osobinu književno-umjetničkog stila samog pisca (*slovoslagano, snevoljeno, otvorenozatvorenožuta, spokojnozelena, bordozreli...*). Na kraju ove detaljne analize postavlja se pitanje problema prevođenja stila jednog pisca kao što je Goran Petrović te da li u primjerima gore navedenih nedoumica prevodilac treba ostati vjeran piščevom stilu ili semantici samih riječi, ako je već oba aspekta nemoguće ostvariti.

Марија Митић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Анализа превода петог певања *Пакла* са италијанског на португалски језик

Проучавања везана за португалски језик, па и контрастивну анализу португалског и италијанског, или било ког другог романског језика, још увек су слабо заступљена на нашим просторима.

Овај рад представља покушај да се осветли бар један сегмент овог проблема кроз анализу превода одломка о Паолу и Франчески из петог певања *Пакла*, које се и иначе одликује изузетном лепотом стиха и израза, а у терцинама које ћемо ми овде анализирати достиже вероватно свој највећи уметнички домет. *Божанствена комедија*, ремек-дело италијанске средњовековне књижевности и једно од најчешће превођених дела са

италијанског, доживела је више превода на португалски језик. Будући да италијански и португалски језик припадају романским језицима, блиским на плану морфолошке и синтаксичке структуре, може се очекивати да превод на португалски буде релативно близак оригиналу.

У раду ће бити анализиран португалски превод наведене епизоде на лексичком, семантичком и морфосинтаксичком плану, са посебним нагласком на подударанима, али и на разликама у избору и коришћењу одређених језичких елемената у светлу упоредне граматике романских језика.

Nensi Rubinić

Filozofski fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci

Analiza talijanizama u *Skupu* Marina Držića

Republika Hrvatska nalazi se na geografski zanimljivom prostoru, susretu različitih kultura i jezika. Zbog takvog položaja, tragovi jezičnih dodira veoma su rano prisutni u hrvatskom jeziku, što je zabilježeno i u književnim ostvarajima raznih pisaca. U tom kontekstu lik Marina Držića predstavlja osebujnu pojavu u dubrovačkoj i hrvatskoj povijesti i kulturi. Život i djelo Marina Držića Vidre tako su postali nepresušno vrelo za brojna književnopovijesna istraživanja, no ne treba zanemariti jezično bogatstvo kojim obiluju.

Držićevo ime najčešće se spominju u kontekstu njegovih komedija, koje se s pravom mogu smatrati vrhunskim dramskim ostvarajima, a za potrebe ovog rada Držićev *Skup* poslužit će kao predložak za analizu talijanizama i kao primjera jezičnog posuđivanja u renesansnome dubrovačkom društvu, što je posljedica dubrovačko-talijanskih jezičnih dodira. Potrebno je napomenuti da će se talijanizmi za potrebe ovoga rada promatrati u najširem smislu: njima se smatra svaka posuđenica s talijanskog govornog područja.

Kako bi se dokazalo snažno jezično posuđivanje iz talijanskog u razdoblju renesanse, u radu će se na korpusu leksema u *Skupu* analizirati adaptacija talijanizama na fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj razini te raspravljati o prebacivanju kodova jer su prema teoriji jezičnoga posuđivanja utjecaji jezika davatelja na jezik primatelj prisutni su na svim razinama. Analiza će se također osvrnuti na povijesni kontekst dubrovačko-talijanskih jezičnih dodira, na koji će se nadovezati analiza korpusa preuzetog iz *Skupa*. Analizom talijanizama također će se pokazati i da način govora likova ocrta jasnu sliku odnosa tog vremena unutar dubrovačkog društva. Ova će analiza svoje teorijsko polazište pronaći u knjizi Rudolfa Filipovića (*Teorija jezika u kontaktu*, 1986) te u radu Lelije Sočanac (*Hrvatsko-talijanski jezični dodiri*, 2004).

Cilj je ovog rada ukazati na snažne jezične veze Dubrovnika i Italije koje su dokumentirane u književnom djelu starom nekoliko stoljeća, te pokušati ukazati na trajnu prisutnost nekih talijanizama u hrvatskome jeziku do danas te time dati doprinos kontaktnoj lingvistici.

Јане Јованов

Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Лингвистичкиот релативизам преку прегледот на еуфемизмите и принципите на Новогорот во 1984 (Џорџ Орвел)

Овој труд е посветен на заемниот однос на јазикот и мислењето преку теоријата на лингвистичката релативност од Бенџамин Ворф и Едвард Сапир и репрезентацијата на Новогорот во 1984 од Џорџ Орвел, неговите погледи на ограничувачката функција на јазикот кога е во прашање осознавањето на светот околу субјектот. Во анализата влегуваат материјалите и идеите на двајцата најпознати претставници на лингвистичкиот релативизам – Бенџамин Ли Ворф, Едвард Сапир и современите претставници и приврзаници на идеите на Хумболт, според кои се докажува активната улога на јазикот во мислењето и во процесот на спознавање. Актуелноста на овој труд се определува преку актуализирањето на теоријата на лингвистичката релативност преку новите социо-општествени промени во последните децении на XX и првата деценија од XXI век. Покрај зголеменото користење на еуфемизмите и неологизмите во современите јазици, забележлива е тенденцијата за покривање на директното и оригинално значење на зборовите. Преку компарацијата и идеите во лингвистичкиот релативизам и Новогорот ќе се обидам да ги разоктријам и да фрлам ново светло врз таквите појави.

Новината во овој труд е приказот на тенденциите во современоста преку затскривањето на реалноста преку нови зборформи од гледна точка на средствата и начините на нивното формирање. Цел на трудот е дефинирањето на еуфемизмите во современата социо-политичка комуникација, како и приказ на поврзаноста и валидноста на идеите на Сапир и Ворф во нивната теорија за влијанието на јазикот/јазиците врз спознајната функција кај човекот преку приказот на основните принципи на Новогорот кај Орвел. Поставената цел ги диктира следниве задачи: да се определи значењето и функцијата на лингвистичкиот релативизам; објаснување на начините и средствата за создавање на еуфемизмите и прикриените значења, како и ограничувањето на значењата на зборовите.

Објаснување на Новогорот според Џорџ Орвел, како и приказот дискурсни единици во Новогорот наспроти современата јазична состојба од социо-политички аспект. Предмет на истражувањето во овој труд се начините и јазичните средства со кои се користи Новогорот, наспрема еуфемизмите во секојдневна употреба во современите јазици и нивното влијание врз мислењето според теоријата на лингвистичкиот релативизам.

Меѓу методите на истражувањето во овој труд се користи методот на анализа на зборовните значења, контекстуалната анализа, компаративниот метод и методот на структурно-семантички опис. Како методолошка база за ова истражување послужија целите и концепциите кои се претставени во трудовите на претставниците на лингвистичкиот релативизам (Бенџамин Ли Ворф и Едвард Сапир), делото *1984* на Џорџ Орвел, како и помали трудови и извадоци од неделни и научни списанија кои ја обработуваат оваа проблематика. Како практичен материјал послужи делото *1984* на Џорџ Орвел и единиците користени во последната глава на истоименото дело. Практичното значење на трудот се состои во моќноста да се искористат резултатите во понатамошните перспективни истражувања во областа на лингвистичкиот релативизам, општата лингвистика, социолингвистиката и психолингвистиката.

Субота, 7. мај 2011. године, 11.00 – 13.00

Секција 7 (Сала 33)

Модератор: Дејан Антић

Итеративност у српском језику као елемент семантике глагола и семантике наратива (Вања Миљковић)

Поређење подела глагола по виду у делима Грубора и Новакова (Александра Филиповић)

Plurakcionalnost u bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku (Муамера Беговић)

Нерестриktivната придавска модификација во македонскиот јазик (Бојан Петревски)

Творбено-морфолошка анализа девербативних и деадјективних именица у Новом грађанском земљеописанију Павла Соларића (1804) (Милош Кошпрдић и Ивана Митровић)

Однос француског простог и антериорног футура у њиховим темпоралним и модалним употребама (Александра Милетић)

Секција 8 (Сала 34)

Модератор: Ивана Митић

Асоцијативно-сугестивна моћ језика у рекламама (Стеван Мијомановић)

Кад се језик разреклами (Милица Живковић)

Употреба емотикона и скраћеница у СМС порукама (Александра Радовановић)

Англицизми у електронском дискурсу српског језика (ортографско-морфолошка анализа) (Јована Рупар)

Однос говорника српског језика према употреби новијих англицизама (Сања Вулетић)

Ду ју спик англосрпски? (Тања Марковић и Сања Гојковић)

Секција 9 (Сала 35)

Модератор: Вук Огњановић

Glagol(i) biti u romanskim jezicima (Vesna Podgorac)

Систем прошлих времена у француском и српском језику (Марија Глишић и Милица Милашиновић)

Моција рода у српском и руском језику (Драгана Василијевић)

Међујезички пароними у руском, чешком и српском језику (Срђан Петровић и Стефан Милошевић)

Контрастивна анализа на категоријата род во грчкиот јазик и нејзините еквиваленти во македонскиот јазик (Вецко Стојчевски)

Компаративна анализа на арабизмите во англискиот и македонскиот јазик (Марјан Сарашов)

Итеративност у српском језику као елемент семантике глагола и семантике наратива

Итеративности, као језичком феномену, у домаћој лингвистичкој литератури прилази се на неколико начина. Актуелне српске (српскохрватске) граматике итеративност описују у систему глаголског вида, супротстављајући јој, бар начелно, дуративност. Други аутори (као Милка Ивић и Срето Танасић) итеративност су дефинисали као синтаксичко-семантички проблем, показујући да је глаголски вид у вези са овом појавом, али не свдећи итеративност искључиво на питање глаголског вида.

Михаило Стевановић је итеративима нашао системско место унутар глаголске категорије вида, сматрајући је подвредношћу унутар вредности „несвршено“. Ипак, док на плану граматичког система итеративе третира као значењску поткатегорију унутар категорије глаголског вида, на плану примера и тумачења Стевановић нарушава сопствену класификацију, и то на два начина: а) показујући да је итеративност, као лик несвршених глагола, шира од себи надређене несвршености, јер се јавља и у вези са свршеним глаголима; б) показујући да је граница дуратива и итератива нестабилна, јер исти несвршени глагол може бити и дуратив и итератив. Овакав приступ сачуван је до данашњих дана и до новог издања *Граматице српског језика* (Станојчић-Поповић, 2008).

Милка Ивић је у раду *Начини на који словенски глагол овремењује поновљену радњу* овом проблему пришла као неререференцијалној ситуацији у којој је вођење рачуна о времену релевантно. Она је показала како се глаголски вид и глаголско време користе у диференцирању референцијалне и неререференцијалне употребе глагола. Срето Танасић је типологију збирних радњи коју даје Храковски (дистрибутив, мултипликатив, итератив) допунио четвртим типом, који представља референцијално понављање, препознајући итератив из те класификације управо као појаву коју је Милка Ивић описала. У свом истраживању типа глаголске ситуације (*Aktionsart*) на српском речничком фонду, Предраг Новаков се, између осталог, дотиче и питања итеративности, дефинишући је као секундарну компоненту глаголске ситуације. Новаков доказује да итеративност не представља посебан вид глаголске ситуације, јер се итеративи у синтаксичким тестовима понашају као активности или остварења, што илуструје примерима *закуцавати* и *изварати*, од којих се први понаша као *писати* (активност), а други као *преписати* (остварење): *писати/закуцавати* два сата, **писати/закуцавати* за два сата; **преписати/изварати* два сата, *преписати/изварати* за два сата.

Битно је напоменути да Новаков указује да и активности „уз одговарајућу прилошку одредбу и објекат у множини, могу да садрже импликацију понављања“, а као примере наводи: *Често пишем песме* и *Градио је куће целог живота*.

У овом раду прво ћемо представити досадашње приступе овом лингвистичком проблему, а затим ћемо, усвајајући одређене аспекте ранијих истраживања, покушати да итеративност објаснимо, имајући у виду чињеницу да она није предмет само лингвистичких истраживања, већ да је битан елемент и у наратолошким теоријама (нпр. Жерар Женет, Мике Бал). Зато итеративност треба посматрати као резултат двоструко организованог времена – на микроплану, тј. на нивоу појединачне глаголске лексеме, време је дато у виду посебне темпоралне логике, коју смо назвали фазном структуром; на макроплану наратива време се конституише као редослед догађаја (фабула наратива). Наш циљ јесте да утврдимо: 1. да ли је, и ако јесте, у којој је мери итеративност лексички дефинисана; 2. у каквом се синтаксичком и текстуалном окружењу остварује контекстна итеративност, односно шта су текстуално-синтаксички итеративизатори; 3. у каквој је вези итеративност са плуралним остварењима субјекта – дистрибутивним и колективним – и како на ову појаву утиче множински објекат; 4. да ли глаголски вид и тип глаголске ситуације утичу на остваривање контекстне итеративности.

Александра Филиповић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Поређење подела глагола по виду у делима Грубора и Новакова

Традиционалну теорију глаголског вида у србистици представља подела глагола према трајању радње, оличена најпре у Белићевим, а касније радовима Стевановића и његових ученика. Она подразумева поделу глагола на свршене и несвршене, са потподелама унутар сваке од ових група, чији се број с временом мењао. Глаголски аспект су из другачијег угла проучавали Грубор (*Аспектна значења*, 1953) и Новаков (*Глаголски вид и тип глаголске ситуације у енглеском и српском језику*, 2005). Полазећи од сасвим различитих теоријских приступа (Грубору су савремена типолошка проучавања вида на великом броју језика била недоступна, док их Новаков узима као полазиште рада), дошли су независно до поделе глагола на 4 типа, посматрајући видску опозицију као опозицију целине и структуре. Ја ћу у овом раду покушати да докажем, уз помоћ синтаксичких тестова које су сами аутори користили, да

су ове поделе заправо једнаке: Груборови имперфективни развојни глаголи јесу Новакове активности, имперфективни глаголи стања су Новакова стања, перфективни развојни глаголи би били остварења, а перфективни глаголи стања код Грубора – достигнућа код Новакова. Овим би се дао допринос потврди савремених теорија о универзалности категорије аспекта и отворио пут ка њиховој широј примени у србистици.

Muamera Begović

Fakultet humanističkih nauka, Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru

Plurakcionalnost u bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku

Termin *plurakcionalnost* se prvi put pojavljuje u radovima Pola Njumana 1980. godine, koji je najvećim dijelom proučavao kadijske jezike, koji čine porodicu jezika koji se govore na području Nigerije, Čada, Kameruna i Centralnoafričke Republike. Plurakcionalnost je morfološka kategorija koja upućuje na svojevrsnu mnogostrukost u značenju samog glagola. Jedna od osnovnih osobina plurakcionalnih glagola je da označe radnju koja se ponavlja (učestalost glagolske radnje). Tako npr. sufiks *-va* u jeziku karok ima ulogu multiplikatora glagolske radnje: *taknah* – skočiti vs. *takná•h-va* – skakati. Druga osobina plurakcionalnih glagola je distributivnost. Kod neprelaznih glagola radnja se vrši od strane više subjekata, a kod prelaznih se radnja vrši na nekoliko objekata. Sufiks *-va* u jeziku karok kod neprelaznih glagola pokazuje da je subjekat glagolske radnje u množini, a kod prelaznih glagola da je objekat nad kojim se vrši radnja u množini: a) subjekat u množini: *ikyí•m-kurih* – upasti vs. *ikyimku_rih-va* – poupadati; b) objekat u množini: *itraa_mnihtih* – gledati vs. *itramni'hti_h-va* – poispregledavati. Filip je pojam plurakcionalnosti koristila i u opisu nekih čeških glagola. Tako za prefikse *po-* i *na-* ona tvrdi da su plurakcionalni markeri, gdje prefiks *na-* ima funkciju neodređenog kvantifikatora glagolske radnje, a prefiks *po-* proizvodi efekat distributivnosti.

Isto vrijedi i za bosanski/hrvatski/srpski jezik. U rečenici *POsakrivao je novčanice ispod dušeka* prefiks *po-* daje multiplikativno tumačenje glagolske radnje, tj. daje nam informaciju da je subjekat u nekoliko navrata sakrio novčanice ispod dušeka. Subjekat je vjerovatno sakrivao po nekoliko novčanica istovremeno, ali ono što izgleda ne može da znači jeste da je on odjednom uzeo čitavu hrpu novčanica i da ih je sve sakrio u jednom potezu ispod dušeka. Taj zahtijev glagola za višestrukim značenjem je zadovoljen njegovim objektom i višestrukošću samih radnji sakrivanja. Distributivnost se, znači, odnosi na argumente (subjekat, objekat), na mjesto i/ili vrijeme vršenja glagolske radnje. Kao plurakcionalni marker u rečenici *Ivan se NAšetao po gradu* prefiks *na-* može

ukazivati da je postojao velik broj prilika u kojima se Ivan šetao po gradu i tako proizvoditi pluralnost glagolskih radnji. Znači, glagol koji se ponavlja jeste glagol *šetati*. Glagoli poput *nahodati se*, *naigrati se* nazivaju se sativnim. Klajn navodi da postoje dvije grupe sativnih glagola: a) oni koji označavaju radnju ostvarenu u dovoljnoj mjeri i većinom su prelazni, kao što su *napeći*, *nakupovati*; b) oni koji označavaju radnju ostvarenu do krajnjih granica, do mile volje, koji tek dodatkom partikule *se* postaju povratni, kao što su *nahodati se*, *naigrati se*.

U toku mog dosadašnjeg istraživanja pokazalo se i da su sativni glagoli koji spadaju u prvu grupu (*napeći*) također plurakcionalni. Tako npr. u sintagmi *napeći kifli* glagol *napeći* podrazumijeva više radnji pečenja, jer se svaka kifla može ispeći samo jednom. Prelazni *na*-glagoli se ne mogu upotrijebiti sa objektom modifikovanim brojem (**napeći tri kifle*), niti se povratni *na*-glagoli mogu modifikovati brojem (**našetati se tri puta*). I konačno, iako ne postoje nikakve tvrdnje da se prefiks *iz-* može smatrati plurakcionalnim markerom, ja sa sigurnošću tvrdim da jeste jer on u sebi također nosi niz distributivnih (*izumrijeti*, *ispolagati...*) i sativnih značenja (*isplakati se*, *izljubiti...*).

Бојан Петревски

Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Нерестриktivната придавска модификација во македонскиот јазик

Како модификатори на планот на именската синтагма, придавките можат да вршат рестриktivна или нерестриktivна функција. Во првиот случај го стеснуваат референцијалниот опсег на именската синтагма, при што ја условуваат идентификацијата на односниот ентитет. Во вториот, збогатувајќи ја нејзината содржина, припишуваат признаци ирелевантни во поглед на утврдувањето на идентитетот на референтот. За разлика од рестриktivните модификатори, кои воведуваат поткатегорија (на пример, дождливите денови функционира како поткатегорија на деновите), нерестриktivните само ја карактеризираат постојната категорија, донесувајќи информација од придружен карактер (дождливите денови, критични за метеопатите).

Под терминот *идентификација* подразбираме отстранување на сите колебања во поглед на идентитетот на референтот на именската синтагма. Притоа, во рамките на рестриktivноста се забележува градација, на чиј најнизок степен се наоѓаат признаците без кои утврдувањето на референтот е можно, но не и дефинитивно обезбедено. Тие речиси не ја условуваат

идентификацијата, но не може да се окарактеризираат како нерестриktivни. Од друга страна, највисоко котираат признаците чие отсуство нужно го исклучува идентификувањето на односниот ентитет.

Наведуваме неколку примери: а) *Генетскиот фактор е пресуден кога е во прашање проблемот за кој станува збор.* б) *Корупцијата и нелојалната конкуренција се основната причина за застојот на бизнисот. Наведениот проблем може да го реши само државата.* в) *Тешките последици од економската криза ќе се чувствуваат долгорочно.* Во а) модификаторот *генетскиот* се одликува со рестриktivност во голема мера, зашто неговото отсуство ја оневозможува идентификацијата на референтот. Во б) именската синтагма може да се сведе на варијантата *проблемот*, а идентификувањето на референтот да не биде засегнато, зашто контекстот го сугерира нејзиниот анафорски карактер. Иако се наоѓа на најнискиот степен на рестриktivност, модификаторот *наведениот* придонесува за уточнување на идентитетот на референтот. Ако се претпостави вообичаен контекст, во в) модификаторот *тешките* ќе биде подложен на нерестриktivна интерпретација, зашто не воведува поткатегија. Последиците од економската криза не се диференцираат, туку се обопштуваат како *тешки*.

Рестриktivното толкување (’тие последици од економската криза што се тешки’) имплицира множество во кое спаѓаат и последици што не се тешки, поради што е помалку приемливо. Рестриktivната функција на модификаторот може да се очекува во контекст со повисок степен на хипотетичност (на пример, во опсежна анализа на економската криза, каде што се разграничуваат полесните и потешките последици): *Тоа што го споменавте е предизвикано од економската криза, но сметам дека е од второстепена природа, зашто може да се надмине. Споредните проблеми ќе ги решиме. Тешките последици од економската криза ќе се чувствуваат долгорочно.*

Како што се забележува, опозицијата рестриktivност: нерестриktivност, која се разгледува, пред сè, во рамките на релативните реченици, функционира и на планот на придавската модификација. Го насочуваме интересот кон нерестриktivните придавски модификатори во македонскиот јазик, при што се занимаваме со варијациите во формализациите и со мотивацијата за прибегнувањето кон некоја од нив.

Милош Коштрдић и Ивана Митровић
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

**Творбено-морфолошка анализа девербативних
и деадјективних именица
у Новом грађданском земљеописанију Павла Соларића (1804)**

Предмет овог рада представља творебено-морфолошка анализа девербативних и деадјективних именица у *Новом грађданском земљеописанију* Павла Соларића (1804). Грађа је ексцерпирана на основу морфолошког критеријума. У обзир су, дакле, с једне стране, узимане само оне девербативне именице које су деривирани од глагола нунултом суфиксацијом и, с друге стране, само они деадјективи директно деривирани од придева, што значи да у грађу нису укључене оне деадјективне именице које се са одређеним придевом могу довести само у семантичку везу.

У оквиру сваке групе извршена је класификација према суфиксима који су послужили за деривацију, а именице су потом разврстане и према основама на које су уочени суфикси додавани. Добијени резултати су упоређени са стањем у савременом језику, са посебним освртом на прелазак појединих именица у друге деклинационе врсте.

Александра Милетић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду

**Однос француског простог и антериорног футура
у њиховим темпоралним и модалним употребама**

У систему глаголских времена у француском језику, прости футур је време које својом темпоралном инструкцијом догађај који исказује смешта након тренутка говора на временској оси. Како показују Станојевић и Ашић у свом раду *Le futur, l'ordre temporel et les inférences contextuelles* (2006), он је аспектуално неутрално време: не мења лексички аспект глагола који је у њему употребљен. Са друге стране, антериорни футур такође смешта процес након тренутка говора, али и инсистира на његовој перфективности. Уколико се ова два времена користе тако да у главној реченици фигурира прости футур, а у зависној временској реченици антериорни футур, прости футур функционисаће као референцијална тачка за процес изражен антериорним футуром, а тај процес на временској оси биће смештен пре процеса израженог простим футуром: *Quand j'aurai fini ce travail, je partirai en vacances* (Кад будем завршио овај посао, отићи ћу на одмор). Међутим,

антериорни футур може се употребити и у независној реченици: *Bientôt, les hommes auront épuisé les ressources de la Terre* (Ускоро ће људи исцрпети Земљина богатства). У том случају, инсистира се на перфективности процеса, а улогу референцијалне тачке преузима временска одредница (*bientôt*).

На основу овога може се закључити да је на плану темпоралних употреба опозиција ова два времена, пре свега, аспектуална. Због чињенице да су процеси исказани будућим временима сами по себи неактуелизовани, будућа времена лако развијају модалне употребе. Међутим, већина употреба простог футура које су традиционално сматране модалним (заповест, забрана, молба, обећање...), ту нијансу модалности добијају захваљујући контексту. Уколико се контекст измени, модална нијанса нестаје. У примеру *Tu ne tueras point* (Нећеш убијати, тј. Не убиј, једна од десет божјих заповести), простом футуру се приписује вредност заповести. Међутим, уколико се елиминише контекст карактеристичан за императив (директно обраћање саговорнику), интерпретација постаје искључиво темпорална: *Il ne tuera point* (Неће убијати). Стога се као праве модалне вредности простог футура могу узети само оне које не ситуирају процес након тренутка говора: *Je ne trouve plus mes lunettes. Elles seront encore égarées* (Не могу да нађем наочаре. Изгледа да су загуљене).

Ове употребе простог футура односе се на тренутно актуелан процес или стање, а глаголско време у њима изражава несигурност говорника у истинитост исказа. Антериорни футур има исту вредност у својим модалним употребама, али се односи на процес или стање који су смештени у прошлости: *Elle revient déjà. Elle aura manqué son train* (Већ се враћа. Биће да је закаснила на воз). Можемо закључити да се у модалним употребама ова два времена супротстављају једно другом на темпоралном плану.

Стеван Мијомановић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Асоцијативно-сугестивна моћ језика у рекламама

Реклама је вид комуникације чији је циљ да убеди потрошача да купи производ. Језик као вид комуникације између људи представља неизоставни елемент сваке рекламе, било да је у питању ТВ реклама, реклама на интернету, радију, итд.

Језик је у рекламама моћно манипулативно средство које преноси поруке, те поседује огромну сугестивну моћ. Строго је планиран и биран, а порука потрошачима кратка и прецизна. Постоје бројне технике којима се менаџери брендова служе не би ли та порука која преноси животне

вредности допрела до свести потрошача. Задатак рекламе је, најопштије посматрано, да евоцира, односно изазове одређене емоције код публике, што се постиже сугестивном моћи језика.

Овом приликом дотакли смо се првенствено асоцијативно-сугестивне везе између конзумента, језика и брэнда, али делом и тога како језик утиче на слику прототипа конзумента у свести потрошача, а све ово на основу двеју анкета, као и анализе појединих слогана, тј. начина на који је језик у њима искоришћен и у које сврхе.

У спроведеним анкетама требало је да испитаници одговоре на питања какав тип личности везују за брэнд, те која их реч асоцира на брэнд, којој средини припадају конзументи, у коју старосну групу спадају и којем друштвеном слоју припадају. Циљ анкете је да се из одговара испитаника извуку заједничке особине прототипа особе које конзумира одређени брэнд, те колико утицаја имају слогани, односно сугестивне речи и реченице у рекламама и колико они диктирају један одређени животни стил.

Најбитнији моменат овог дела истраживања биле би свакако асоцијативно-сугестивне везе између производа и потрошача, односно начин на који се порука путем маркетиншких кампања преноси до свести потрошача. Наиме, ова анкета има за циљ да успостави везу између означитеља и означеног. Истражујемо какав утицај рекламе и оно што оне нуде, односно њихов лингвистички корпус, имају на свест потрошача. Проучавамо како оне утичу на ментално мапирање у свести потрошача и какве ефекте проузрокују. Разлог зашто су имена брэндова узета у обзир јесте то што сам брэнд стоји иза читавог концепта предмета који представља, па и иза њега самог.

Наиме, како једна реч, односно брэнд, утиче на перцепцију потрошача и како му даје одреднице и смернице у свакодневном животу? Наше мишљење је да се ово најбоље може видети у релацији брэнда и његових потрошача, тј. типа личности који припадају конзументима неког одређеног брэнда.

Такође, да би ова слика била потпуна, ово истраживање се бави и самим процесом стварања слогана, тј. анализом лексике, синтаксе, семантике као и прагматичних својстава истих. На основу ових анализа ћемо видети како се подаци добијени из проучавања асоцијативно-сугестивне моћи језика примењују у самом стварању слогана, реклама. Тиме ово истраживање прави пун круг: реклама–потрошач–реклама.

Кад се језик разреклами

Рад истражује зависност језика реклама од тржишта, мултимедијални и парајезични карактер рекламног језичког кода и њихов успех у привлачењу пажње реципијената. Које су главне стратегије, технике и поступци у обличавању стилске особености језичког дискурса реклама? Иако неки с поносом истичу да ретко потпадају под утицај рекламних порука, досадашња истраживања показују да добро дизајниране рекламне кампање могу имати снажне ефекте на потрошаче. У чему је њихова тајна? Колико језичка структура у овом случају бива одређена својом прагматиком, различитим комерцијалним и ситуационим околностима, трендовима и доминантним друштвено-економским схватањима, што детерминише његову природу као зависну и нестабилну? У којој мери језик као средство доминира у савременом адвертајзингу и која се још друга средства користе?

Досадашњи радови на ову тему истраживали су који језици поред српског имају највећи утицај и остварују најбржи позитиван пријем и реакцију реципијената у Србији. Да ли се ти утицаји одражавају и на структуру језика у свакодневной комуникацији, писаним и штампаним медијима или чак у савременој литератури? У којој мери реклама помаже развоју мултимедијалног дискурса и обрнуто? Да ли се тиме отвара простор ширењу парајезика? Које се лексичке јединице, стилски регистри и фигуре показују доминантним? Који глаголи и зашто баш одређени придеви и колико се тиме експлоатише и празни њихово значење? Или се, напротив, богати и проширује њихова употреба? Шта са оним речима које су непогодне за адвертајзинг? Где оне нестају? И да ли је језик реклама које доминирају нашим језичким поднебљем заиста тако површан и једноставан или му друштвене околности доносе комплексност те постаје захтеван, па чак и духовит, постављајући све веће изазове својим креаторима? Истраживање је обухватило рекламне поруке, њихову структуру и зависност од контекста у писаним и штампаним српским медијима од јула 2009. до новембра 2010. године.

Александра Радовановић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Употреба емотикона и скраћеница у СМС порукама

У раду се разматра употреба иконичких израза, односно емотикона и специфичних скраћеница у СМС порукама. Корпус за проучавање проблема је материјал добијен анкетањем око 200 крагујевачких ученика и студената. Они су подељени у три старосне групе. У првој групи су ученици виших разреда основне школе, у другој групи ученици првог, другог и трећег разреда гимназије, а у трећој групи су студенти. Питања у упитнику су захтевала да испитаници именују емотиконе и објасне у којим их ситуацијама користе, као и да наведу најчешће скраћенице које користе, њихово тачно значење и када их употребљавају. Од испитаника је, такође, затражено да наведу примере и да препишу поруке из мобилних телефона у којима су користили иконичке изразе и скраћенице. Анализом корпуса пратиће се када и колико често се у СМС порукама користе иконички изрази, која значења имају, које лексичке и семантичке садржаје замењују, колико утичу на развијање и неговање говорне културе младе популације. Такође ће се пратити типови скраћивања речи и реченица, ситуације и разлози у којима се користе скраћенице и која су њихова значења. Разматраће се функционална оправданост њихове употребе кроз основне особине текстуалних порука.

Јована Рупар
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Англицизми у електронском дискурсу српског језика (ортографско-морфолошка анализа)

Циљ овог рада је да испита и прикаже ортографско-морфолошке карактеристике англицизама у српском електронском дискурсу (посебно у језику тзв. чет група), који је неминовно пао под утицај енглеског као глобалног језика.

Корпус коришћен у овом раду се састоји од англицизама који се јављају на чету следећих сајтова: www.chillout.co.rs, www.b92.net, www.forumkrstarica.com. На основу ортографско-морфолошке анализе англицизми су подељени у четири групе. Теоријски оквир за овакву класификацију пружиле су *Теорија језика у контакту* Рудолфа Филиповића, као и *Енглески у српском* Твртка Прћића.

Прву групу чине англицизми преузети из енглеског језика директно, без икаквог прилагођавања њиховог писања српском језику (сирови англицизми

– нулта адаптација на ортографском и морфолошком нивоу): *Cool choveche, peace brate; Lupetam, pay no attention*. У другу групу спадају англицизми преузети из енглеског језика директно, без прилагођавања њиховог писања српском језику, уз додавање српских флективних суфикса (нулта ортографска, примарна морфолошка адаптација): *Sad chatujete?; Chatujem sa Milosem; ...nista pametno na ovom topicu*. У трећој групи су англицизми прилагођени српском правопису (примарна адаптација на ортографском и морфолошком нивоу). Они могу да се поделе у две подгрупе: а) без додавања српских флективних суфикса: *Bilo je tu negde kvoter do deset...ili tako nesht; Sori ako smaram; б) уз евентуално додавање српских флективних суфикса: A ajsikju ti ne radi?; Nema weze sto nije vezan za klabin i tako to...* Последњу, четврту, групу чине англицизми прилагођени српском правопису од којих су створене нове речи (примарна ортографска, секундарна морфолошка адаптација): *...iz klaberskog iskustva; Opa! Fajtovanje!*

Рад се кратко осврће и на употребу скраћеница, још једну од карактеристика електронског дискурса. Неки од примера су: *Thanx, to je to* (јавља се и облик *thnx*); *Lol ...nisi prisustvovao*.

На основу детаљне анализе корпуса дошло се до закључка да су у језику чет група најприсутнији сирови англицизми, али да је велики број и англицизама који су прилагођени правопису српског језика, али чија је употреба неоправдана. Добијени резултати могу да послуже као материјал за постављање нових питања на ову тему, као што би биле (не)оправданост употребе оваквих англицизама и степен њихове одомаћености у српском језику.

Сања Вулетих

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Однос говорника српског језика према употреби новијих англицизама

Основни задатак овога рада јесте испитивање ставова говорника српског језика према употреби новијих англицизама, који су присутни у свим доменима употребе језика, од приватне до употребе у јавном и службеном језику. Иако се утицај енглеског језика уочава на свим језичким нивоима, у овом раду концентрисаћу се на лексички ниво, будући да је ту утицај најприсутнији и стога најоучљивији.

Са појавом нових предмета у српски језик су ушли нови термини, који су најчешће невешто пренесени. Код нас не постоје неке тежње да се осмисле домаћи синоними који би одговарали тим новим појмовима, јер су

преводиоци често нестручни и лењи, па им је лакше да само пресликавају речи с енглеског језика на српски. Пошто смо, дакле, некада принуђени да употребљавамо англицизме, представићу у којој су мери они разумљиви говорницима српског језика.

Анализа ставова говорника о овом питању биће вршена на основу спроведене анкете. Анкетираћу три старосне групе говорника: особе у млађим годинама (узраста од 14 до 30 година), говорнике средњег доба (од 30 до 55 година) и старије особе (изнад 55 година). Као материјал за анкету користићу примере англицизама из штампе, из телевизијских емисија, али и примере са којима се сусрећемо у свакодневном животу (разни обрасци које попуњавамо у банци, називи неких објеката и др.). Постављаћу им питања уз помоћ којих ћу моћи да проверим колико су им јасни ти страни изрази и који је њихов однос према тако честој употреби истих. Испитаћу њихов став о томе да ли сматрају да те позајмљенице, које се често могу заменити домаћим речима, кваре српски језик или га, напротив, само обogaћују, пружајући нам већи избор речи у комуникацији (и усменој и писменој). Размотрићу и која их од ове три генерације најчешће употребљава.

Претпостављајући да су млади највише склони коришћењу новијих англицизама, јер су највише изложени утицају интернета и страних телевизијских станица, представићу и колико животна средина утиче на њихову употребу. Наиме, анкетираћу омладину из села и града и утврдићу да ли постоји данас разлика у употреби англицизама између ове две групе и видећу у ком проценту су разумљиви страни термини и једној и другој групи. Постављаћу им питања која садрже примере из области моде, технологије, музике и осталих области којима су данас млади најнаклоњенији. Примере ћу тражити у часописима и телевизијским емисијама који су намењени њиховом узрасту. Тражићу од групе која учесталије користи стране термине да ми објасни зашто се већини младих више допада да за одређене појмове користе англицизме, уместо домаћих синонима који су им значењски ближи и јаснији.

Како у српском језику некад не постоји адекватна реч за одређени појам, ми не можемо увек да избегавамо употребу страних речи. Због тога бих на крају оставила отворено питање о томе да ли је могуће сачинити домаће речи и изразе који би на добар начин пратили развој савременог језика у времену. Уколико не пронађемо неко адекватно решење, него само наставимо да прихватимо свакаквеridoшле стране речи, које су лоше прилагођене систему нашег језика, у једном тренутку ће и међу старијим генерацијама туђице постати разумљивије, па и уобичајене, те ће српски језик бити преплављен англицизмима.

Ду ју спик англосрпски?

Туђице су значајан слој нашег стандардног језика. То су ријечи које је српски језик преузео из других језика и које су постале саставни дио лексичког фонда. Српски народни говори били су изложени сталном утицају свих језика с којима су били у контакту. У блиском додиру били су са грчким, турским, руским, њемачким и бројним другим језицима. Данас енглески језик својим утицајем надмашује све друге. Током седамдесетих и осамдесетих година енглески језик је имао статус страног језика, баш као и њемачки, шпански, француски и други. Међутим, данас енглески снажно продире у све језике, па тако и у српски. То је довело до појаве такозваног англосрпског језика.

Предмет овог рада јесте управо та одомаћеност енглеског језика у српском с посебним освртом на утицај интернета и познате друштвене мреже Фејсбук. Фејсбук није извршио само огроман утицај на наше друштвене животе, него и на наш језик. Захваљујући овој друштвеној мрежи сада имамо синтагме као што су: *захтјев за пријатељство, избрисати из пријатеља, додати у пријатеље, лајковати*, итд. Ова мрежа утицала је и на правопис српског језика и довела до појаве нечега што би се могло назвати англоуковским правилом. Често можемо видјети примјену тог новог правила у писању у изразима као што су: *loodacha, swatka, twa*, итд.

У времену када се сваки дан рађају нове идеје из било које области човјековог дјеловања, свјесни смо да до посуђивања ријечи мора да дође, јер се те нове појаве, изуми и ствари морају именовати. Међутим, често се ту не размишља о одговарајућем изразу, већ о томе да ли ће то бити помодарски и достојно говора неких „покондирених тикава“. Наша изражајна култура пада под све већи утицај говора личности на јавној сцени и употребе изражајних средстава које нам намеће интернет и електронска комуникација.

Туђице и нови правопис долазе нам кроз широм отворена врата, а поставља се питање колико се ми трудимо да зауставимо то и шта можемо да урадимо да се вратимо нашем изворном и, свакако, богатом језику. Неке од ствари које би могле да се ураде су: побољшати систем предавања у вези са језиком у основним и средњим школама, већа заступљеност тог проблема у медијима, тражити одговарајуће ријечи за англицизме и инсистирати на њиховој употреби, вратити се историји свога језика и повратити из заборав старе ријечи или бар искористити основинске коријене за стварање нових српских ријечи.

У раду ће се наћи и резултати истраживачког задатка под називом *Створи у ти ријеч*. Познати српски лингвиста Егон Фекете је рекао: „Језик не воли стеге, али воли ред“. Стога, уведимо ред у наш језик.

Vesna Podgorac
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Glagol(i) *biti* u romanskim jezicima

Glagol *biti*, точније, глаголи *biti*, представљају један од највећих проблема с којим се suočavaju сви неизворни govornici који ulaze u svijet onih romanskih jezika u kojima se naš glagol *biti* ne može jednoznačno превести. Већ сама насловна синтагма, „glagol(i) *biti*“, upućuje на pluralnost којом obiluju jezici poput španjolskog (gl. *biti* = *ser, estar*), portugalskog (gl. *biti* = *ser, estar*), katalonskog (gl. *biti* = *ésser, estar*), а ispravan odabir romanskog ekvivalenta pitanje je koje nam stvara poteškoće još od prvih koraka, pa sve do perioda usavršavanja, jer razlikovanje tih glagola proteže se od općih pravila do naizgled zanemarivih nijansi. Ovaj fenomen ne zamara samo nas, govornike čiji materinji jezici svu ukupnost potencijalnih značenja glagola *biti* obuhvaćaju samo једним glagolom, već i one koji se i u svojim jezicima susreću sa spomenutom dihotomijom; naime, neupitne su разлике u uporabi tih dvaju glagola ovisno o jeziku. Dodatni problem predstavlja oskudnost literature koja se (nije) bavila ovim fenomenom, unatoč njegovoj intrigantnosti на неколико nivoa – historijskom, komparativnom, semantičkom, sintaktičkom, didaktičkom... I koliko god da nam sva pravila ovoga svijeta vezana za uporabu glagola *biti* u dotičnim jezicima neće biti dovoljna da se bar ponekad ne zapitamo koji upotrijebiti u datom kontekstu, ipak postoji један kriterij kojemu možemo vjerovati – izvorni govornici – oni, koliki god analfabeti bili, nikada neće pogriješiti u izboru odgovarajućeg glagola.

Ova komparativna romanistička studija obuhvatit će deset romanskih jezika službenih на svojim pripadajućim teritorijima (španjolski, portugalski, galješki, katalonski, okcitanski (proučit ćemo dva okcitanska dijalekta zbog izvjesnih odstupanja unutar samog jezika), francuski, talijanski, retoromanski i rumunjski), а bit će dat i kratki pregled situacije u pet iberoromanskih dijalekata, u kojima ovaj fenomen plasira najzanimljivija odstupanja. Bazirat ćemo se на aktualnom stanju u spomenutim idiomima, uz kratku dijakronijsku šetnju koja bi trebala pridonijeti бољем razumijevanju sinkronijskog stanja. Promatrat ćemo glagol(e) *biti* s једне strane kroz vizuru kopulativnog/intranzitivnog glagola, а s druge strane u funkciji pomoćnog glagola. Zbog bolje preglednosti i sistematičnosti, ove ćemo dvije velike kategorije podijeliti u неколико subkategorija, stvorenih prema

semantičkom kriteriju. Za svaku od njih iznijet ćemo najprije situaciju koju bismo očekivali konzultirajući gramatike, rječnike i ostale priručnike, a zatim ćemo ta teorijska saznanja upotpuniti eventualnim pretpostavkama i komentarima, a sve ćemo na kraju provjeriti primjerima iz odgovarajućih prijevoda *Malog princa* Antoinea de Saint-Exupéryja, koji je poslužio kao korpus za ovo istraživanje.

Cilj je ovoga rada napraviti sistematičnu komparativnu studiju glagola *biti* u romanskim jezicima, nesumnjivo jednog od najkompleksnijih fenomena unutar te lingvističke porodice. Poseban će se naglasak staviti na one jezike u kojima je uporaba tih glagola specifična ne samo zbog činjenice da se u njima glagol *biti* ne može jednoznačno prevesti, već pokazuju i dodatne zanimljivosti i odstupanja u odnosu na ono što bismo zbog njihovog geografskog ili lingvističkog položaja očekivali. Teorijskim okvirom i primjerima iz obrađenog korpusa trebali bismo dobiti sliku aktualnog stanja u raznim romanskim jezicima, a ta će slika ujedno ponuditi određene zanimljivosti uočljive komparativnom lingvističkom analizom.

Марија Глишић и Милица Милашиновић
Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Систем прошлих времена у француском и српском језику

Овај рад се бави анализом значења прошлих времена у француском и српском језику. Циљ рада је да се кроз тумачење семантике прошлих времена у француском и српском језику укаже на идентичности, али и на разлике које постоје између ова два система. Наиме, веома је важно да се уоче проблеми који се јављају приликом семантичке интерпретације реченица у којима та времена фигурирају. Циљ је, такође, да се на одговарајућим примерима покаже важност и неопходност третирања темпоралне, аспектуалне и дискурзивне информације које карактеришу свако прошло време, како би се прецизно дефинисала темпорална референца и дискурзивни односи међу реченицама у овим језицима. У овом раду примењене су савремене семантичке и прагматичке теорије које формално дефинишу и логички објашњавају разлике у употребама прошлих времена у француском и српском језику.

Драгана Васиљевић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Моција рода у српском и руском језику

Циљ рада је да да кратак осврт на проблематику моције рода у два словенска језика, руском и српском, обраћајући пажњу на сличности и обрасце присутне у оба језика, истичући специфичности у сваком од језика и дотичући се актуелног, савременог погледа на ово питање, приликом чега се у обзир морају узети како лингвистички, тако и ванлингвистички критеријуми.

Приликом рада коришћене су дескриптивна и контрастивна метода. Грађа је ексерпирана из једнојезичних речника руског и српског језика.

Пре приступања писању рада постављени су следећи задаци: теоретско сагледавање проблема рода именица и њихова класификација са навођењем примера, навођење и класификација најпродуктивнијих моционих суфикса у оба језика и њихово поређење, кратак осврт на занимљиве моменте. Као посебне категорије издвојене су именице заједничког рода у руском језику, као и називи животиња.

Срђан Петровић и Стефан Милошевић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Међујезички пароними у руском, чешком и српском језику

Рад се бави међујезичким паронимима у руском, чешком и српском језику. Циљ је да се укаже на односе њихових семантичких поља и утврди између којих језика постоји већи степен поклапања, односно размимоилажења у значењу лексема.

У ту сврху ексерпирано је 94 лексема које исто или слично звуче у руском, чешком и српском језику, при чему се водило рачуна о неколико критеријума: да речи у датим језицима припадају истим врстама речи, да речи припадају истом слоју лексике, а при томе да се не ради о позајмљеницама. Такође, у обзир су узимани и фонетски критеријуми, пре свега када се ради о чешком језику: лексеме које су у свом саставу имају грлени глас /h/ су такође узимане у обзир, будући да чешки глас /h/ готово увек одговара српском /г/. Дужина као фонетска особина чешког језика узимана је у обзир у оним случајевима где постоји иста лексема и са дужином и без дужине, односно у оним случајевима где дужина има дистинктивну функцију, а у случајевима где не постоје такви парови дужина није узимана у обзир

као релевантна фонетска особина, јер њено присуство не смета да ту реч сматрамо међујезичким паронимом.

Након ексцерпирања грађе приступило се њеном класификовању према критеријуму сличности и разлике у примарним и секундарним значењима лексема. На тај начин се дошло до закључка да највећа разлика постоји између руског и чешког језика, док су руски и српски језик у том погледу знатно ближи. Од 94 лексеме веома мали број лексема има различита значења у сва три језика – свега 12. Ипак, чешки не стоји толико изоловано у односу на друга два језика, јер је примећен изврстан број лексема које се налазе у односу хипонимије, тј. да у чешком значе или шири или ужи део неког појма који се том речју именује и у друга два језика.

Вељко Стојчевски

Педагошки факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола

Контрастивна анализа на категоријата род во грчкиот јазик и нејзините еквиваленти во македонскиот јазик

Денес во Република Македонија примарен европски јазик е англискиот, како и секаде на друго место. Сепак, освен овој јазик се чувствува потреба од проширување на лингвистичкиот опфат и враќање кон другите лингвистички извори. Научниот приод кон другите јазици не води кон потрага по други цивилизации, освен нашата, туку кон осознавање на различните култури, што непрекинато го продлабочува и збогатува интелектуалниот хоризонт. Секој јазик претставува сложена хиерархиска структура со т.н. различни нивоа на организација кои се манифестираат преку карактеристики својствени за тој јазик а се познати и се користат од неговите зборуваачи. Според тоа, сите карактеристики на еден јазик категоризирани во различни нивоа на организација (пр. карактеристики на именките категоризирани во нивото на организација наречено морфологија) од неколку различни аспекти (пр. карактеристики на именките категоризирани во нивото на организација наречено морфологија разгледувани од аспект на категоријата род) се подложни на споредување со истите или слични карактеристики во друг јазик во истото или слично ниво на организација според ист или сличен аспект.

Целта на овој труд е да се направи анализа на категоријата род во грчкиот јазик и да се согледаат сличностите и разликите на оваа категорија со еквиваленти во македонскиот јазик. Најпрво е даден краток приказ на категоријата род во грчкиот јазик. После секое изложување се дадени примери на грчки јазик и истовремено со тоа е даден превод на македонски

јазик (на пр. во грч. *αὐτός δάσκαλος* vs макед. *тој наставник*, каде постои изедначување на категоријата род во двата јазици или грч. *αὐτή καρέκλα* vs *таа стол но, тој стол*, каде се согледува разликата на категоријата род во двата јазици), односно се прикажани еквивалентите во македонскиот јазик, преку кои јасно се гледа во кои делови постојат сличности и разлики во граматичката категорија род кај именките во двата јазици.

Марјан Сараиов

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

Компаративна анализа на арабизмите во англискиот и македонскиот јазик

Исламската вера одиграла важна улога низ историјата од аспект на иновациите и достигнувањата. Општо земено, арапскиот јазик бил минорен и инфериорен се до 632 година од нашата ера. Тогаш почнало ширењето на исламот, а арапскиот јазик одиграл важна улога во тој процес. Со самата експанзија на исламот, почнало и „позајмувањето“ на зборови од арапскиот јазик во многу од европските земји. Важен фактор во тоа биле и големите достигнувања на исламските земји на различни полиња во тоа време. Како друг пример кој посочува на големиот напредок на исламот покажува и заменувањето на римските бројки (I, II, III, IV...) кои се користеле се до 2 век од нашата ера кога биле заменети со арапските бројки (1, 2, 3, 4...).

Во овој труд, внимание ќе посветиме на „позајмувањата“ зборови од арапскиот јазик во англискиот и македонскиот јазик, а притоа ќе направиме компаративна анализа на овие зборови. Во англискиот јазик навлегле многу зборови од арапскиот. Првично тие се преземени од англиските колонии во Африка и од есенцијално значење е нивниот контакт со арапскиот јазик бидејќи се презеле зборови кои се вкорениле во јазикот и егзистираат до ден денешен. Цел на трудот претставува согледувањето и утврдувањето на зборовите кои навлегле од еден во друг јазик, во овој случај, од арапскиот во англискиот и од арапскиот во македонскиот јазик, нивна компаративна анализа со цел да се утврдат досега непознатите парадигми во обата јазици, како и укажување на еден послабо обработен дел од современата лингвистика.

Актуелноста на овој труд опфаќа разграничување на една не многу проучена тема, запознавање со богатата историја и истовремено анализирање на јазиците во минатото и денес. Новината во овој труд е проучувањето на арабизмите во македонскиот јазик, тема која не е била цел на испитување.

Поставената цел ги диктира следниве задачи: а) компаративна анализа на арабските зборови во другите јазици (англискиот и македонскиот); б) откривање на причината за „позајмувањето“ на арапските зборови во другите јазици. Меѓу методите за истражувањето во овој труд се користи методот компарација. Како методолошка база за ова истражување послужија извадоците на зборови од арабскиот јазик стационирани на веб страницата <http://www.zompist.com/arabic.html>, исто така и истражувањето за арабскиот јазик и средноисточни и северноафрикански култури што се наоѓа на веб страницата http://www.indiana.edu/~arabic/arabic_history.htm и онлајн речникот на <http://www.websters-online-dictionary.org/>.

Субота, 7. мај 2011. године, 16.00 – 18.00

Секција 10 (Сала 33)

Модератор: Милош Кошпрдић

Значај прве позиције вокала у перцепцији речи (Ана Барбатесковић)

Није свака коса оштра: утицај вишезначности на фацитацију обраде визуелних стимулуса приликом примовања речима (Вања Јовић и Филип Ненадић)

Efekt pravilnosti strukture besmislenih riječi na učinak u zadatku leksičke odluke (Martina Šilić)

Efekti točnosti afirmativnih i negacijskih rečenica na učinak u zadatku usporedbe rečenice i slike u različitim uvjetima prezentacije rečenice i slike (Jasenka Hoffmann)

Ослабљена синтакса – теоријски модел Сергеја Аврутина (Оливера Марковић)

Неурони огледала и њихова улога у развоју језика (Владимир Фигар)

Секција 11 (Сала 34)

Модератор: Драгана Василијевић

Strategije izbjegavanja odgovora na pitanja u intervjuima hrvatskih političara (Marta Kozina)

Obamin predizborni diskurs (predsjednički izbori 2008) – primer uspješne strateške upotrebe jezika (Milica Plavšić)

Metonimije u inauguralnim govorima američkih predsjednika Clintona, Buša i Obame (Almir Mustafić)

Jezik nema kosti, ali može bosti – Konceptualne metafore sukoba u hrvatskom jeziku (Robin Ivan Capar, Tara Jelovac, Anabela Lendić i Ivona Radić)

Метафората во политички новинарски текстови – лингвистичка анализа од гледна точка на когнитивната лингвистика (Маја Митева)

Негативне метафоре и њихово позитивно значење у колоквијалном говору (Ивана Митић)

Секција 12 (Сала 35)

Модератор: Ивана Митровић

Merleau-Pontyjeva teorija značenja (Ines Skelac i Davor Krsnik)

Семантичката категорија партитивност и нејзините формални експоненти во македонскиот јазик (Бобан Карапејовски)

Употребата на модалните зборови и изрази во делата на Живко Чинго (Ана Петровска)

Функцијата на императивните форми во збирката Бели мугри од Кочо Рацин (Кристина Велевска)

Kontrastivna analiza frazema engleskog i bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika sa komponentom ličnog imena (Jasmina Musić)

Povijesni frazemi (Adriana Pavković)

*Ана Барбатесковић
Филолошки факултет, Универзитет у Београду*

Значај прве позиције вокала у перцепцији речи

Већина алфаветских писама, код којих важи правило да једна графема презентује једну фонему, показује функционалност графемске, односно фонемске јединице, која је, иако без значења, битна за разумевање речи и реченица. Уврежено је мишљење да су консонанти информативнији од вокала. У прилог томе иде, на пример, постојање арапског консонантског писма. Наиме, у арапском писму се бележе само консонанти, али изворни говорници читају и вокале. Што се српског језика тиче, спровођена су истраживања која показују да се реченице на српском језику могу читати и ако се избаце вокали, али да је тешко дешифровати реченицу уколико се она састоји само од вокала.

Циљ овог рада је да се утврди значај прве позиције вокала у речи и колико брисање вокала из те прве позиције нарушава разумевање речи и реченице. Полази се од претпоставке да је прва позиција вокала у речи у српском језику значајна за разумевање. Параметри који по мишљењу аутора утичу на разумевање речи са почетним вокалом су следећи: број слогова у речи, структура првог слога (V или VC), иктус на датом вокалу, фреквентност речи. Посебно ће се обрађивати значај прве позиције вокала у изолованој речи, а посебно у контексту. Хипотеза је да ће испитаници већу успешност остваривати у контексту него у изолованим речима. Техника којом се овај проблем испитује је задатак изговарања. Зависне варијабле су мерење времена и проценат грешке.

*Вања Јовић и Филип Ненадић
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду*

Није свака коса оштра: утицај вишезначности на фацитацију обраде визуелних стимулуса приликом примовања речима

Људи су се издвојили од осталих врста поседовањем моћног когнитивног оруђа, језика. Сем комуникацијске улоге, чији се значај огледа у размени комплексних идеја, језик се користи за реферирање на особе или објекте који нису присутни или за опис ситуација које се се не одигравају у времену и простору говора. Језик је, у односу на једноставније сигналне системе, много прецизнији и јаснији, са мање недостатака. Ипак, добро нам је познато да током обраде језичког материјала може да се догоди да

се реч не схвати на правилан или очекиван начин. Неразумевање контекста један је од разлога. Међутим, разлог може бити и потпуно лингвистички: саме речи могу имати већи број значења. Можемо разликовати две врсте вишезначности. Полисемија је један вид, где се нова значења једне речи изводе на основу функционалне или физичке сличности између објеката на које се односе, каква је реч *глава*, која се сем дела тела живих бића, може односити и на горњи задебљани део ексера, који поседује физичке сличности са првим појмом. Друга врста вишезначности је хомонимија. За разлику од полисемије, овде је вишезначност случајна, а не систематска. Хомоними имају потпуно једнак графемски, фонетски и граматички облик, али са семантичког аспекта представљају различите појмове. Таква је реч *коса*, која може представљати длаку на човечијој глави, али и пољопривредно оруђе. Истраживања су показала да се вишезначне речи не обрађују једнаком брзином као једнозначне. У односу на једнозначне речи, време реакције за обраду полисемичних речи је краће, док је у случају хомонима дуже. Ранија истраживања су показала да језик модулира све, па чак и оно што се опажа. Једно такво истраживање је показало да су испитаници бржи у детекцији објекта-мете уколико им се, пре сваког задатка, као стимулус-прим изложи мета претраге. Међутим, овакво истраживање није укључивало вишезначне речи.

Испитаници ће бити 40 студената Филозофског факултета у Новом Саду. Експеримент ће радити самостално, пред рачунаром, у програму SuperLab. Задатак испитаника ће бити да процене да ли се на слици налази објекат-мета. На екрану ће прво бити приказана фиксациона тачка која усмерава пажњу, а потом ће бити приказана реч која може бити једнозначна, хомонимна или полисемична. Из сваке од три групе речи биће излагано по 15 стимулуса. Након тога ће видети слику за коју треба да се одлуче да ли садржи визуелни приказ претходно изложене речи, тј. објекат-мету. У половини случајева, објекат-мета ће се налазити на слици, а у другој половини неће. У случају полисемичних и хомонимних речи, биће коришћене слике са различитим могућим значењима датих речи. Редослед стимулуса ће бити насумичан за сваког испитаника. Подаци ће бити обрађени анализом варијансе за поновљена мерења. Наша хипотеза је да ће време потребно за проналажење објекта-мете бити најкраће када су у питању полисемичне речи. Друга хипотеза је да ће време реакције бити спорије када се као објекат-мета прикаже стимулус који одговара мање фреквентнијој речи из хомонимног пара, док се фреквентнији хомоними из пара неће разликовати од једнозначних речи.

Efekt pravilnosti strukture besmislenih riječi na učinak u zadatku leksičke odluke

Ovaj rad je psihologijsko ispitivanje iz područja psiholingvistike. Osnovna zamisao bila je ispitati način na koji funkcionira prepoznavanje riječi, procese koji se odvijaju od trenutka kada neku riječ vidimo do njezina prepoznavanja kao riječi unutar mentalnog leksikona (mentalni leksikon sadrži leksičke unose svih riječi koje pojedinac zna).

Varirajući neke aspekte zadatka leksičke odluke, kojim se u psiholingvistici proučavaju procesi čitanja, ali i različiti psihološki fenomeni, ispitivali su se različiti nivoi analize riječi. Zadatak leksičke odluke je zadatak u kojem se ispitaniku prezentiraju nizovi slova i on treba, što brže može, odrediti je li zadani niz riječ, pritiskom na tipke DA i NE. Mjeri se vrijeme reakcije i broj točnih odgovora. U zadatku se slučajnim odabirom izmjenjuje jednak broj smislenih riječi, kao i besmislenih slogova. Smislene riječi se prihvaćaju na leksičkom nivou, nakon što je riječ prošla put do mentalnog leksikona i u njemu bila pronađena. Besmisleni nizovi u zadatku moraju imati pravilnu ortografsku strukturu da budu slični smislenima (ZMAJ – ZAJM), a njihovo odbacivanje se odvija nakon bezuspješne pretrage mentalnog leksikona.

No, što se događa kada su besmislene riječi nepravilne ortografske strukture (AJZM)? Njihovo odbacivanje odvija se već na subleksičkom nivou, bez potrebe pretraživanja mentalnog leksikona, u jednom od dva puta koja riječ prolazi od čitanja do dosezanja leksikona. U ovom ispitivanju besmisleni nizovi su bili podjeljeni na ortografski pravilne te nepravilne, s ciljem da se ispituju efekti te strukture na vrijeme reakcije i broj pogrešaka (lažnih uzbuna – besmislena riječ registrirana kao smisljena). Od smislenih riječi korištene su najfrekventnije riječi iz jezika, dakle one najviše poznate ljudima.

U ovom ispitivanju utvrđen je značajan efekt strukturiranosti riječi na vrijeme reakcije, s tim da dobiveni rezultati nisu u cjelosti u skladu sa postavljenom hipotezom. Značajan zaključak koji proizlazi iz ovog rada jest koje vrste riječi i besmislenih slogova je možda najbolje koristiti u zadatku leksičke odluke, da bi se što više smanjili efekti same strukture zadatka na ono što se ispituje, jer je ovaj zadatak inače u drugom planu, a u prvom planu se ispituje lateralizacija jezika u mozgu, čitanje i drugi fenomeni. Drugi značajan zaključak jest da se prema vremenu reakcije na smislene riječi i besmislene strukturirane slogove može izračunati veličina mentalnog leksikona kod pojedinca. U mentalnom leksikonu riječi su poredane od najfrekventnijih do onih najmanje frekventnih. Smislene riječi korištene u zadatku pronađu se odmah na samom početku mentalnog

leksikona i kraće je vrijeme reakcije, a besmislene strukturirane se odbacuju na samom kraju mentalnog leksikona, kada se on pretraži i niz se ne pronade. Po razlici tih vremena može se odrediti ukupno vrijeme potrebno za pretragu cijelog mentalnog leksikona, a to je značajan podatak koji govori o veličini mentalnog leksikona, možda koristan za neka buduća istraživanja.

Za pretpostaviti je da će se vrijeme reakcije u zadatku leksičke odluke mijenjati u funkciji ortografske strukture riječi, te da će se razlikovati broj lažnih uzbuna za strukturirane i nestrukturirane besmislene riječi. Dakle, ne radi se samo o vremenu reakcije na zadane podražaje, već i o vrsti pogreške ukoliko se ona događa. Dobiveni rezultati su djelomično u skladu s očekivanjima, a djelomično ne podržavaju polazišnu teoriju. Odbacivanje nestrukturiranih riječi trebalo bi biti brže od prihvaćanja smislenih riječi, jer se prvo odvija na subleksičkom, a drugo na leksičkom nivou, gdje se vrijeme odluke povećava zbog pretrage mentalnog leksikona. No dobiveni rezultati nisu u skladu sa pretpostavkama. U jezicima kao što je engleski, gdje nema jedan-na-jedan pretvorbe vidnog ortografskog u fonološki kod, a pravila koja postoje za pretvorbu uključuju manji broj riječi, te postoje mnoge riječi iznimke, proces prepoznavanja riječi se objašnjava drugim modelom, čime se ja nisam bavila, jer se u našem jeziku prepoznavanje riječi odvija na jednostavnijoj razini budući da je preslikavanje ortografskog u fonološki kod jednostavnije. Iako se ta dva modela ne isključuju, odnosno dio su iste teorije, ja sam se orjentirala samo na hrvatski jezik.

Jasenka Hoffmann

Filozofski fakultet, Sveučilište u Mostaru

Efekti točnosti afirmativnih i negacijskih rečenica na učinak u zadatku usporedbe rečenice i slike u različitim uvjetima prezentacije rečenice i slike

Ovaj rad je empirijsko istraživanje. Polazište su istraživanja Clarka i Chasea te Barbare Tversky, a u ovom istraživanju bavilo se i ispitivanjem načina kodiranja rečenica i slika i procesima usporedbe, tako da ovo istraživanje nije ponavljanje već rađenog eksperimenta, već ima jedinstvene ciljeve. Bit je saznati više o procesima kodiranja rečenica i slika te usporedbe rečenice sa slikom. Iako ljudi relativno lako uspoređuju informacije iz lingvističkih i slikovnih izvora, nije mnogo poznato o tome kako to rade. Ovaj manjak znanja je ozbiljan zbog toga što je uspoređivanje verbalnih i slikovnih podražaja sastavni dio mnogih srodnih psihologijskih i lingvističkih zadataka (npr. formuliranje pojmova, rješavanje problema, itd.), a naravno i svakodnevnih problema na koje svi nailazimo. Rađen

je eksperiment u kojem je korišten zadatak usporedbe rečenice i slika; to je zadatak u kojem ispitanik treba što je prije moguće reagirati odgovara li zadana rečenica slici. U eksperimentu je ispitaniku na ekranu prezentirana rečenica koja opisuje vertikalni odnos dviju figura (npr. trokut je iznad kruga), te potom slika kruga i trokuta u vertikalnom odnosu. Vrijeme trajanja druge prezentacije na ekranu – do pritiska na odgovarajuću tipku – mjeri se kao vrijeme reakcije. Varirana je afirmativnost rečenice te točnost rečenice u odnosu na sliku. U ispitivanju je sudjelovalo 20 ispitanica.

Kod uspoređivanja informacija sa slikovnih i lingvističkih izvora glavni uvjet za usporedbu je da su rečenica i slika predstavljene u istom mentalnom formatu, a to su interpretacije rečenice i slike koje su kodirane u obliku propozicija koje se podudaraju. Propozicija je apstraktna konceptualna struktura koja je definirana kao pojam ili relacija koja povezuje više pojmova. Primjer propozicije koja definira relaciju između pojmova u rečenici *Zvezdica je iznad plusa* izgleda (iznad, zvezdica, plus).

Prva faza je stvaranje mentalne reprezentacije rečenice (semantički udio). Afirmativna rečenica *A je iznad B* predstavljena je kao jedna propozicija, dok je negacijska rečenica *A nije iznad B* kodirana sa dvije propozicije: (nije (A je iznad B)). Brzina kodiranja za afirmativnu i negacijsku nije jednaka, jer je za afirmativnu manje komplicirano kodiranje. U drugoj fazi, dok je kod ispitanika mentalna reprezentacija rečenice još prisutna u radnom pamćenju, ispitanik treba kodirati sliku u istom formatu. U trećoj fazi događa se uspoređivanje mentalnih reprezentacija rečenice i slike nastalih u fazama 1 i 2, odnosno provjere točnosti rečenice naspram slike. Indeks istinitosti u početku je „namješten“ na točno. Ako je rečenica točna, manje se mentalnih operacija događa, te je ova faza kraća. To je druga pretpostavka ovog ispitivanja. U posljednjoj fazi ishod uspoređivanja se pretvara u odgovor.

Tipični rezultati su da negativne formulacije traže oko 600 ms više vremena od pozitivnih, a odgovori „točno“ su oko 150 ms brži od „netočno“. Te razlike u vremenima mogu se objasniti brojem i trajanjem mentalnih operacija u različitim tipovima rečenica. I u dosadašnjim istraživanjima kretalo se od pretpostavke da se značenje slike i rečenice predstavlja istim propozicijskim formata, treba uzeti u obzir da su slike uvijek predstavljene afirmativno, odnosno mentalne reprezentacije izražavaju samo što slika jest, a ne nije, dok propozicije za rečenice mogu biti afirmacijske i negacijske.

Оливера Марковић
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Ослабљена синтакса – теоријски модел Сергеја Аврутина

Рад *Ослабљена синтакса – теоријски модел Сергеја Аврутина* теоријског је типа и заснован је на теоријском раду Сергеја Аврутина о особинама синтаксе код људи са Брокином афазијом (Sergey Avrutin, *Weak syntax*, 2006). Неке особине људи са Брокином афазијом честе су и шематизоване: постоје одређени обрасци у кодирању и декодирању језичких израза код ових људи, што указује на одређена ограничења која они поштују. Значај тезе Сергеја Аврутина је и у томе што обједињује особине нормалног говора и говора људи са Брокином афазијом. Аврутин тврди да се многе особине говора људи са Брокином афазијом не могу окарактерисати као аграматизам, већ као примењивање неких особина неоштећеног језика у условима који не пружају нужну функционалну допуну. Модел који предлаже заснован је на интеракцији синтаксе, дискурса и контекста и применљив је и на неоштећен језик. Аврутин такође сматра да синтаксички апарат није оштећен колико је ослабљен, тако да се смањује количина извора која је синтаксичком апарату доступна. Услед тога, људи са Брокином афазијом користе алтернативна решења, јер та решења постају једнако економична као и синтакса. Аврутин примењује једну од теорија минимализма на податке о синтаксичким особинама људи са Брокином афазијом.

Владимир Фигар
Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Неурони огледала и њихова улога у развоју језика

Проблемом развоја и усвајања језика код људи бавили су се многи научници. Према теорији коју је поставио Чомски, човек поседује специјалан „орган“ за усвајање језика (LAD или механизам за усвајање језика), који се, према његовом мишљењу, развио изненада. Откриће неурона огледала пружило је нови поглед на овај проблем. Наиме, научници који се баве проучавањем мрежа неурона огледала изнели су теорију да се језик код људи није развио изненада, већ да су му претходили различити видови примитивне гестикације. Такође се верује да су ови неурони, еволутивно гледано, имали веома важну улогу у имитацији, учењу, развоју осећања емпатије, као и у развоју језика. Неурони огледала су специфични неурони откривени у F5 регији мозга макако мајмуна. F5 регија мозга макако мајмуна

стоји као пандан Брокиној зони у мозгу човека. До овог открића дошли су истраживачи Рицолати, Фогаси, Ферари и сарадници. Сличне мреже ових неурона постоје и у мозгу људи. Наиме, неурони огледала представљају скуп неурона који реагују када мајмуни посматрају друге мајмуне (или људе) како руком узимају различите предмете. Истраживања су показала да се неуронска мрежа која се активира када мајмун узима неки предмет такође активира и када мајмун посматра неког другог како узима тај предмет. Уколико мајмун посматра само покрет руке, без узимања предмета, овај неуронски склоп се не активира. С друге стране, код људи, неуронски склоп се активира увек када се посматра покрет руке, без обзира да ли је укључено и хватање предмета или не. Овај податак је једна од основа на којој је заснована хипотеза огледала, према којој су мреже неурона огледала имале пресудну улогу у развоју говора код људи. Наиме, ова хипотеза тврди да се језик, какав познајемо данас, развио из неких тзв. примитивнијих видова мануелне комуникације, тј. комуникације различитим видовима гестикулације.

Такође, Рицолати и сарадници су изнели хипотезу о постојању ехо мрежа неурона огледала у Брокиној зони, за које се сматра да служе као веза између фонологије и семантике. Постојање оваквих ехо мрежа потврђено је бројним експериментима. Истраживање које је обавио Хорвиц са говорницима америчког језика глувих (ASL) показало је да се у Брокиној зони, када глува особа путем знакова комуницира са саговорницима, активирају исте мреже неурона огледала које се активирају и приликом комуникације између говорника који користе вокалну комуникацију. Ови подаци показују да неурони огледала имају улогу при усвајању језика, без обзира на то који је модалитет у питању (било вербална комуникација или језик знакова).

У овом раду најпре ће бити представљен концепт мрежа неурона огледала и њихова функција. Затим, биће детаљно обрађена хипотеза огледала, као и појам ехо мрежа неурона огледала. Коначно, мреже неурона огледала ће бити понуђене као алтернатива за универзалну граматику и LAD (механизам за усвајање језика), који су главни елементи Чомскијевог приступа усвајању језика. Разумевање начина на који мреже неурона огледала функционишу, као и открића до којих су довеле, посебно у области когнитивне лингвистике, представља пресудан фактор за разумевање конкретних механизма који управљају процесом развоја и усвајања језика код људи.

Strategije izbjegavanja odgovora na pitanja u intervjuima hrvatskih političara

Politički govor jedno je od najvažnijih područja kojim se godinama bave fonetičari, ali i znanstvenici drugih struka. Politički govor definirali su Prpić, Puhovski i Uzelac kao komunikacijsku manifestaciju jezika čija je svrha formirati ili/i kontrolirati političko i društveno ponašanje ljudi, njihove socijalne, ideološke i političke stavove i svijest te determinirati njihove socijalne i političke odluke i izbor. Političari vole koristiti aforizme, entimeme, argumente formulirane u nekoliko riječi nalik novinskome naslovu i sl. i neiskusni novinari ne primijete uvijek da nisu dobili korektan odgovor na postavljeno pitanje. Neodređenost i fraze također su česta obilježja političkoga govora.

Za dobrog govornika nije važno samo kako govori (izvedba), nego i što govori (sadržaj). Politički govor ima svoje posebnosti, a političari kao javne osobe često odgovaraju na različita pitanja koja se tiču njihovih područja djelovanja. Brojne su strategije kojima se izbjegava iskren odgovor na postavljeno pitanje. Mnogi političari već i nesvjesno u svoje odgovore ubacuju niz logičkih pogrešaka, ali i namjerno brojne sofizme. To je i temeljna razlika prema većini autora: logičke pogreške smatraju se nenamjernima, a sofizmi se smatraju namjernim pogreškama. U radu se nastoji na temelju korpusa intervjuja hrvatskih političara utvrditi koje su najčešće strategije izbjegavanja odgovora, a u skladu s terminologijom i literaturom koja se bavi logičkim pogreškama i sofizmima.

Cilj rada je analizom intervjuja hrvatskih političara doći do zaključaka o tome na koji način odgovaraju na postavljena pitanja, koje su najčešće pogreške, a koje smicalice koje koriste. Ovim radom želi se utvrditi i koja su pitanja hrvatskim političarima najteža, odnosno na koja najrjeđe daju korektno odgovore. Nastojat će se utvrditi i postoji li razlika između lijevo i desno orijentiranih političara. Najčešće strategije izbjegavanja odgovora koje se očekuju su: *red herring*, pretericija, *argumentum ad populum*, koncesija, *petitio principii*, *tu quoque ad hominem* te argumenti praktičnosti i privremenosti.

U ovome istraživanju provest će se analiza intervjuja hrvatskih političara u ukupnome trajanju od 128 minuta. Radi provedbe što strože metodologije u korpusu će biti zastupljeni isključivo intervjui iz emisije *Nedjeljom u 2*, jer se može očekivati da i sam voditelj neposredno utječe na sugovornika, a samim time i na rezultate istraživanja. Ovim načinom analize svi će političari biti u istim uvjetima intervjuiranja. Analizirat će se kako su odgovarali na postavljena pitanja i u analizi citirati svi zanimljivi i za istraživanje relevantni dijelovi. Prepoznat će se logičke pogreške i sofizmi, bilježiti i na kraju istraživanja analizirati. Zatim

će se pristupiti analizi rezultata te donijeti zaključke postoji li razlika u načinima odgovaranja na pitanja između lijevo i desno orijentiranih političara. Analizirat će se intervjui Ive Sanadera, Zorana Milanovića, Ive Josipovića, Željke Antunović, Gordana Jandrokovića i Vladimira Šeksa.

Ovim se radom nastoji potaknuti rasprava o govorničkoj kulturi hrvatskih političara te o kvaliteti njihovih intervjua.

Milica Plavšić

Filološki fakultet, Univerzitet u Banjaluci

Obamin predizborni diskurs (predsjednički izbori 2008) – primjer uspješne strateške upotrebe jezika

Na predsjedničkim izborima 2008. godine u Sjedinjenim Američkim Državama pobijedio je crnac, Barak Obama. „Nacija čiji je ustav jamčio robovlasništvo izabrala je Afroamerikanca za predsjednika i pored živog sjećanja na dane kada su crncima bila uskraćena osnovna ljudska prava – uključujući pravo da glasaju... Ovo je trenutak kada ni superlativi ne mogu dočarati svu veličinu promjene koju je zemlja izglasala 4. novembra 2008. godine” (Tomas, 2009:8).

Polazeći od pretpostavke da je Obamina retorika bila odlučujući faktor za njegovu pobjedu (zaključak do kojeg su došli Noa Bubenhofner, Martin Klimke i Joahim Šarlot analizirajući predsjedničku kampanju 2008. godine u Americi, koristeći korpus-lingvističku metodu), koristili smo diskurs-istorijski pristup kako bismo doveli u vezu lingvističke elemente teksta Obaminih predizbornih govora sa društvenim elementima ovog diskurzivnog događaja, uzimajući u obzir prirodu društvene prakse o kojoj je riječ, odnosno žanrovske karakteristike teksta. Politički diskurs, a naročito predizborni, specifičan je po tome što je upotreba jezika u najvećoj mjeri strateška (Habermasov koncept), što znači da je orijentisana ka uspjehu, odnosno ka uticaju na ljude da nešto učine.

U predizbornoj kampanji, političar se susreće sa problemom u vezi sa sadržajem svog diskursa, jer treba da pomiri svoje zdravorazumsko (ideološko) viđenje svijeta sa samim svijetom, odnosno sa drugačijim viđenjima i da učini da njegovo viđenje svijeta bude prihvaćeno od strane većine. Takođe, društveni odnosi između proizvođača teksta i publike i njihove subjekatske pozicije, odnosno društveni identiteti, predstavljaju izazov svakom političaru koji nastoji da ostvari ideološko jedinstvo među različitim grupacijama zastupljenim u publici.

Cilj analize je bio identifikovati diskurzivne strategije koje je Obama koristio u predizbornim govorima kako bi (uspješno) riješio gorenavedene

probleme na nivou sadržaja, društvenih odnosa i identiteta. Glavni zaključci analize su da su glavne poruke Obaminog diskursa – promjena, nada i jedinstvo – bile ubjedljive, jer su jukstapozirane sa „istrošenom“ politikom Obaminog prethodnika, Džordža Buša, „politikom straha i podjela“. U gradnji subjektske pozicije za sebe, Obama redukuje rasne odnose svodeći ih na klasne, ujedinjujući tako pripadnike različitih rasa u radničku, odnosno srednju klasu, koja čini jezgro Obamine zajednice. Svoju nekonvencionalnu biografiju Obama pretvara u svoju prednost, predstavljajući svoju ličnu priču kao autentičnu američku priču o imigraciji, međurasnom braku, američkom snu, istovremeno projektujući ista uvjerenja i vrijednosti na publiku, tako da je njegov idealni slušalac, on ili ona, prazan označitelj kada je u pitanju rasa ili stranačka opredjeljenost, ali je pripadnik radničke ili srednje klase.

Jedan od zaključaka analize se podudara i međusobno nadopunjuje sa zaključkom do kojeg je došao Foksl: ključni faktor u sposobnosti Baraka Obame da mobilizuje podršku za svoju uspješnu predsjedničku kampanju 2008. godine je upotreba multikulturalnih intertekstualnih referenci u hibridnom diskursu, sa kojima se publika različite etničke pripadnosti mogla identifikovati.

Almir Mustafić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli

Metonimije u inauguralnim govorima američkih predsjednika Klintona, Buša i Obame

Dobro poznavanje jezika nam omogućava razumijevanje i korištenje složenim jezičkim strukturama kojima opisujemo našu realnost. U širokom spektru alata posebno interesantne su konceptualne jezičke komponente, koje se već dugi niz godina pokušavaju razumjeti i upotrijebiti za različite svrhe. Jedan ovakav fenomen koji u zadnjih nekoliko godina privlači sve više pažnje u lingvističkoj nauci je metonimija. Metonimija se dugo smatrala stilskom figurom kod koje se jedan pojam zamjenjuje sa drugim bliskim pojmom. Međutim, s obzirom na to da su sve discipline nauke doživjele procvat u zadnjem vijeku, došlo se do značajnih otkrića koja su razjasnila mnoge stvari vezane za konceptualno procesuiranje kako jezika, tako i raznih jezičkih fenomena. Ono što danas znamo o metonimijama nam govori da se ovdje ne radi samo o stilskoj figuri i zamjeni pojmova, nego o specifičnoj pojavi kod koje se sve one osobine jedne cjeline preslikavaju na drugu, stvarajući potpuno novi koncept koji objedinjuje određene osobine i izvornog i ciljnog domena. Putem ovakvih procesa stvara se plodno tlo za nastajanje, odnosno dodjeljivanje novog značenja nekom pojmu. Ovo je bio i jedan od razloga koji je doveo do toga da metonimija od 1990-ih godina postane

predmet sve većeg interesovanja među lingvistima. Današnja situacija u pogledu izučavanja metonimija je dosta drugačija, a sama metonimija u oblasti lingvistike je dobila značajnu ulogu. Skoro je nezamislivo da se pojavi nova reklama, a da ne sadrži neku metonimiju čija je uloga, mogli bismo reći, od presudnog značaja za postizanje željenog rezultata. Političke debate, razne manifestacije, javni i inauguracijski govori obiluju metonimijama. Logično je onda zapitati se da li su one svoj put do „publike“ izabrale slučajno ili su tu sa nekom unaprijed određenom svrhom.

Analizirajući primjere metonimija iz inauguralnih govora američkih predsjednika Klintonu, Bušu i Obamu pokušat ćemo utvrditi koliko se ovi govori mogu smatrati relevantnim pokazateljima buduće politike novog predsjednika i da li ovakvi govori služe da se široke mase navedu na određenje radnje i da kažu ljudima kakva globalna politička situacija će uslijediti nakon preuzimanja vlasti. Poređenje inauguracijskih govora američkih predsjednika sa načinom vođenja politike tokom njihovog mandata moglo bi poslužiti kao ključ za rješavanje ovog problema. Rad će u prvom dijelu predstaviti povezanost jezika i metonimije sa kognicijom i emocijama i dati kratki prikaz doslovnog i nedoslovnog jezika, domena i preslikavanja. Naredni dio će dati teoretski prikaz metonimija i preslikavanja koja se pojavljuju kao rezultat kognitivnih procesa. S obzirom na to da su Sjedinjene Američke Države vodeća svjetska sila, inauguracija američkog predsjednika je jedan od najgledanijih događaja koji se trenutno dešavaju u svijetu. Da bi slika o uticaju koji se kroz medije vrši putem metonimija bila jasnija, rad će sadržati kratak pregled medija i načina na koji oni funkcioniraju. Neizostavan dio ovog rada su ljudski um i mentalne asocijacije koje će se kratko obraditi u narednim dijelovima. U sljedećem dijelu rada će se izvršiti analiza inauguracijskih govora američkih predsjednika koji su obilježili poslednju deceniju svjetske politike.

*Robin Ivan Capar, Tara Jelovac, Anabela Lendić i Ivona Radić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*

Jezik nema kosti, ali može bosti – Konceptualne metafore sukoba u hrvatskom jeziku

Još od samih početaka kognitivne lingvistike pojam konceptualne metafore zauzima centralno mjesto u istraživanjima o međuodnosima ljudskog znanja, kulture, spoznaje i jezika. Konceptualne metafore se ističu kao jedan od ključnih kognitivnih procesa formiranja značenja putem povezivanja dvaju konceptualnih domena koji je odražen u jezičnim strukturama i utječe na njihovo oblikovanje. Zbog svoje kulturološke uvjetovanosti, konceptualne metafore se također promatraju kao temelj daljnjih kulturoloških istraživanja i proučavanja načina na koji određena kultura shvaća i određuje različite pojavnosti svijeta.

U ovom će se radu provesti analiza domene sukoba kao izvorne domene koja utječe na poimanje raznorodnih drugih ciljnih domena. Analizom metaforičkih jezičnih izraza pokazat će se kulturna relevantnost domene sukoba koja oblikuje način na koji govorimo o različitim područjima ljudskih djelatnosti, poput ekonomije (*gerila marketing*), politike (*novi napad opozicije na vladu*) ili ljubavi (*osvojiti nečije srce*). Frekvencijskom analizom metaforičkih jezičnih izraza motiviranih domenom sukoba u Hrvatskom nacionalnom korpusu pokazat će se koliko su određeni izrazi (npr. *napad*, *osvojiti* itd.) frekvencijski zastupljeni u svakoj od ciljnih domena. Na taj će se način: a) pokazati do koje mjere konceptualiziramo određene domene na temelju sukoba; b) precizno odrediti suodnos samih ciljnih domena, odnosno leksičkog inventara prenesenog iz domene sukoba; c) omogućiti detaljnija analiza utjecaja značenjskih obilježja domene sukoba na strukture hrvatskog jezika.

Vjerujemo da će se ovaj spoj kvantitativne i kvalitativne analize pokazati veoma plodonosnim u proučavanjima konceptualnih metafora općenito. Također smatramo da bi ovakvo istraživanje moglo poslužiti kao temelj za daljnja istraživanja kulturoloških specifičnosti konceptualnih metafora te tako otvoriti nove perspektive u komparativnim proučavanjima jezika.

Maја Митева

Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Метафората во политички новинарски текстови – лингвистичка анализа од гледна точка на когнитивната лингвистика

Овој научен труд е поделен на два дела во кои ќе бидат анализирани и прикажани најважните принципи, поими и карактеристики на когнитивната лингвистика како пристап за проучување на јазикот, концептуалните системи, човечките сознанија и практичната примена на општите концептуални метафори.

Првиот дел се однесува на анализа на когнитивната лингвистика како составен дел од современите лингвистички теории. Ќе бидат анализирани и претставени трите главни претпоставки кои се основата на пристапот на когнитивната лингвистика во однос на јазикот. Исто така ќе бидат претставени и главните теми кои се проучуваат во рамките на когнитивната лингвистика – граматика и познание, теорија за метафората и концептуална интеграција. На крајот од првиот дел ќе бидат претставени и двата типа на метафори кои се издвојуваат во рамките на когнитивната метафора – поетската и концептуалната метафора.

Во вториот дел од овој научен труд подетално ќе биде разработена теоријата на концептуалната метафора и нејзината употреба во проучувањата на јазикот и проучувањето на пишаните текстови. Ќе бидат претставени двете области кои се употребуваат кај концептуалната метафора - извор и цел. За да се добие појасна слика за начинот на функционирање на изразите во кои е употребена метафората, а кои ни ја појаснуваат метафорската природа на концептите кои се составен дел од нашите секојдневни активности ќе бидат прикажани и неколку примери - соодветни изрази кои ќе одговараат на дадениот концепт (преземени изрази од македонски дневни весници – *Утрински весник, Дневник и Време*).

На тој начин ќе биде извршена анализа и претставување со соодветни примери на општите концептуални метафори (*Идеите се луѓе. Идеите се растенија. Времето е пари. Доброто е горе/лошото е долу.* и сл.). Од досегашната анализа на општите концептуални метафори во горенаведените дневни весници може да се заклучи дека имаме голема застапеност и многу примери на скоро на сите метафори, во сите дневни весници. Досегашните анализирани текстови пред сè се од областа на политиката и спортот, меѓутоа застапени се и примери и од другите области.

Целта на ова истражување е практична примена на веќе усвоените знаења од областа на когнитивната лингвистика затоа што станува збор за област од современите лингвистички теории кои во последните години стануваат предмет на многубројни истражувања. Причината за мојот интерес за оваа област е токму нивната пристапност, можноста за послободно истражување и игра со зборовите преку која се создаваат метафори кои го збогатуваат јазикот и изразувањето.

Ивана Митић

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Негативне метафоре и нивно позитивно значење у колоквијалном говору

У оквиру полисемије, односно хомонимије и синонимије, констатирано је да једна иста реч може имати више значења, односно да речи истог облика могу имати различито значење или да речи различитог облика имају исто значење. С обзиром на то може се укажати на појаву коју уочаваме у свакодневном разговорном језику, а која се може јавити и у другим језицима. Ова појава блиска је претходно наведеним по томе што се и у њој примећује извесна промена значења речи, али се и разликује од нив, јер се може узети као одраз стања у коме се налази жаргон у српском језику, а не стандардни

језик. Наиме, неке лексеме поред тога што се могу подвести под групу речи са негативном конотацијом типа: *лудило*, *страва*, *хаос*, могу имати и сасвим супротно, позитивно значење. Када се каже супротно, позитивно значење, мисли се на значење које се не јавља као примарно, а које се, опет, може срести у колоквијалном говору. Те лексеме, иако имају основно негативно значење, могу се користити и када желимо да укажемо да нешто има позитивну особину.

Говорећи о језичким варијететима у књизи *Језики моћ*, Душка Кликовац износи дефиницију колоквијализма за који се каже да представља „реч или израз карактеристичан за разговорни језик“. У овом раду забележени су примери: *Ужасно сам уморан* (ужасно = јако, врло); *Страшно се одговарало* (страшно = одлично). Дакле, у првом примеру реч је о прилогу *ужасно*, насталом од именице *ужас*, чије значење ипак није толико промењено од основног, односно и даље има неку негативну конотацију. Супротно томе, у другом примеру, прилог *страшно*, опет настао од именице, али у овом случају именице *страх*, употребљен је са позитивном конотацијом, што је супротно основном значењу.

У самом раду, где ће бити објашњено двадесетак примера, најпре ће бити одређена врста речи којој свака од лексема припада. Потом ће се указати на могуће творбене облике који могу бити изграђени од тих лексема, а онда се и указати на значење које свака од тих лексема има у *Речнику српског језика* (2007). Циљ овог рада јесте да се на прикупљеној грађи покаже стање у језику, затим да се значењу које лексеме имају у књижевном језику супротстави њихово значење у разговорном језику. Поред тога, показаће се како различите врсте речи самостално, као и у оквиру неких синтагми, могу илустровати и потврдити дату појаву. Лексеме које ће бити наведене могу се посматрати као продукт српског жаргона.

Ines Skelac i Davor Krsnik
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Merleau-Pontyjeva teorija značenja

У својем ćemo раду настојати реконструирати Merleau-Pontyjevu teoriju značenja. Krenut ćemo od autorove distinkcije između empirijskog jezika i autentičnog jezika. Empirijski jezik podrazumijeva jedan „ustanovljeni sustav, odnosno strukturu koja se temelji na leksikaliziranim i gramatikaliziranim jezičnim znakovima“; to je jezik „u kojem živimo“, njegova uporaba od nas ne iziskuje svjesni napor. S druge strane, autentični jezik podrazumijeva otklon u

odnosu na sustav, odnosno asimetriju koja je ishod inovacije. Distinkciju između empirijskog i autentičnog jezika namjeravamo sagledati iz dviju perspektiva. Prvo, postaviti ćemo je u kontekst de Saussureove dihotomije jezik – govor. Drugo, kako bismo proučili intenciju kao jedan od osnovnih elemenata inovacije, razmotrit ćemo bartovski mehanizam nastajanja mita. Potonju perspektivu uvodimo stoga što empirijski jezik evidentno predstavlja jezik-objekt autentičnog, odnosno metajezika.

Nadalje, za dosadašnjeg istraživanja ustanovili smo da se Merleau-Pontyjev pristup problemu značenja može raščlaniti na tri sfere: a) jezičnu, b) senzornu, c) antepredikativnu ili predjezičnu sferu. Naš se pristup neće sastojati samo u jasnom i odjelitom opisu funkcioniranja ovih triju sfera, već i u opisu njihove međuovisnosti, što smatramo jednom od ključnih pretpostavaka ovoga rada.

Sukladno tome, analizu jezičnoga stratuma, koja pred nas, putem distinkcije autentičnog i empirijskog jezika, postavlja problem relacije jezik – um, promatramo kao uvod. Nakon toga razmotrit ćemo senzornu sferu, odnosno polje percepcije i njezinu ulogu u usvajanju jezika. Konačno, prilikom analize antepredikativne ili predjezične sfere razlikovat ćemo merleau-pontyjevski *govorni Cogito* od *prešutnoga Cogita* ne bismo li pokazali kako govor pretpostavlja jednu šutnju svijesti koja nadilazi empirijski jezik, odnosno šutnju svijesti uz pomoć koje svaki govornik postaje, kako to Merleau-Ponty ističe, jedan „novi protokol“. Nastojat ćemo istražiti kakve su posljedice toga s obzirom na naše međusobno razumijevanje.

Smatramo kako implikacije do kojih dolazimo rekonstrukcijom Merleau-Pontyjeve teorije značenja mogu pridonijeti boljem razumijevanju relacije jezik – um u području kognitivne lingvistike. Također, vjerujemo da tvrdnjama u prilog „privatnog jezika“ otvaramo perspektivu koja je u skladu s polazištima novije pragmatičke teorije, osobito teorije relevantnosti.

Naposljetku, stavljajući naglasak na ulogu intencije u okviru jezične inovacije, koju ćemo objašnjavati kroz semiološki model „izvrtanja“ jezika-objekta u metajezik, vjerujemo da ćemo pridonijeti boljem razumijevanju samog mehanizma koji se nalazi u pozadini modela.

Бобан Каранејовски

Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Семантичката категорија партитивност и нејзините формални експоненти во македонскиот јазик

Јазикот, како средство за комуникација, има цел да ја одрази стварноста и да ни го прикаже окружувањето со средствата со кои располага. Квантификацијата, транспонирањето на количествената стварност во текст и во дискурс, е јазична реалија, која заслужува внимание од луѓето што сакаат да се занимаваат со јазикот повеќе и подлабоко. Ќе се обидеме да ја дефинираме партитивноста, да ја ставиме во контекст на дискретноста/недискретноста на единиците, да покажеме како сè може да се реализира, преку кои средства. Во извесна мера, ќе се обидеме и да ја ставиме или барем да ја сопоставиме во балкански и во јужнословенски контекст. Кратко ќе го отвориме и прашањето за конгруенцијата во некои специфични конструкции и, конечно, односно, низ целиот наш труд, ќе се потрудиме да ја докажеме тезата дека сè е подложно на квантификација, а потоа и на партитивизација, односно дека она што досега сме го поимале како „партитиви“ се само квантификатори, неконвенционални мери, а партитивноста се искажува во специфични (определени) синтаксички услови и преку низа други средства, а не само преку партитивите.

Ана Петровска

Педагошки факултет, Универзитет „Свети Климент Охридски“, Битола

Употребата на модалните зборови и изрази во делата на Живко Чинго

Модалните зборови и изрази се употребуваат често во говорениот и пишуваниот јазик, но ретко се проучувани за разлика од останатите зборовни групи. Тоа претставуваше мотив повеќе за да ја изберам оваа проблематика. Тие според своето потекло не се изделуваат како посебна зборовна група, потекнуваат од предлози, придавки, глаголи и сл., но сепак заземаат посебно место и служба во реченицата. Со нив се искажува посебен став кон она што го соопштуваме како свој впечаток или некаква оценка во смисла на увереност, неверување, тврдење, претпоставка и сл. и се дава поголемо доближување до читателот со напишаниот исказ или до слушателот со говорење на истиот. Предмет на интерес ќе бидат модалните зборови и искази во романите на Живко Чинго. Станува збор за романи

кои се наменети за помладата читателска публика (романите *Сребрените снегови* и *Големата вода*). Преку извадените и групирани примери кои се претставени во табели во зависност од тоа што го искажуваат ќе се обидам да докажам и да ве доближам до мајсторската употреба и примена на модалните зборови и изрази присутни во современите и популарни прозни дела на Живко Чинго.

Кристина Велевска

Филолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

Функцијата на императивните форми во збирката *Бели мугри* од Кочо Рацин

Коста Солев-Рацин, најпознатиот македонски поет на социјална лирика, во стихозбирката *Бели мугри* ни ги претставува страдањата на македонскиот народ во периодот меѓу двете светски војни и сиромаштијата на работничката класа. Во своето поетско изразување употребува голем број императивни форми. Нивната функција е да се постигне повпечатлив стилски ефект, како и да се добие повратна реакција од страна на оној слој од народот на кој му се наменети песните. Во овој труд е даден преглед на императивните форми во поетската збирка *Бели мугри* при што истите се разгледани од аспект на нивната функција, но и од аспект на нивната голема застапеност. Рацин експериментира со глаголите и гради најразлични форми на директна и на индиректна заповед, употребени и во еднина и во множина. Во тој поглед, директните форми, пред сè, предизвикуваат раздвижување на поетските слики, поинтезивна ритмичност на стихот, но и засилување на емоциите. Така, овие форми ја зголемуваат сликовитоста, експресивноста и музикалноста на поетските искажувања. Наспроти нив, индиректните заповедни форми имаат функција на зближување со народот, на отстранување на надредената позиција која ја наложува заповедниот начин.

Ако анализата ја направиме од аспект на бројот како глаголска категорија, ќе забележиме дека постои функционална разлика меѓу императивните форми во еднина и оние во множина. Множинските императивни форми доведуваат до зближување меѓу лирскиот субјект и колективот, односно во овој случај меѓу поетот и народот. Преку нив се ублажува заповедта и наместо наредба, тие стануваат апел, повик. Од друга страна, заповедните форми во еднина упатуваат на поединечната одговорност која треба да ја преземе кој било припадник на заедницата. Поетската умешност на Кочо Рацин се согледува не само во соодветната употреба на императивните форми, туку

и во нивното успешно комбинирање со многу стилски фигури. Ваквиот начин на нивна употреба, често пати им дава на овие форми метафорично и симболично значење. Освен тоа, Рацин употребува и именски синтагми, кои се многу блиски до заповедните форми затоа што ја имаат истата функција како нив. Сепак, забележлива е доминацијата на глаголските форми наспроти именските, а меѓу нив доминираат императивните форми.

Jasmina Musić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli

Kontrastivna analiza frazema engleskog i bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika sa komponentom ličnog imena

Ovaj rad istražuje i kontrastira frazeme sa komponentom ličnog imena u engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku, od kojih je engleski jezik polazni jezik, odnosno izvorni jezik ili L1, a bosanski/hrvatski/srpski jezik jezik-meta, tj. L2. Krećemo od hipoteze da će jezici biti više različiti nego slični, upravo zbog prirode ličnog imena koje oslikava kulturu pripadnika jezičnih zajednica koje istražujemo.

U prvom dijelu, rad predstavlja razvoj frazeologije uopšte, polazeći od Čarlsa Bajija te najznačajnijih ruskih autora na koje su njegove ideje uticale. Zatim slijedi prikaz razvoja frazeologije u anglistici, gdje ukazujemo na doprinos mnogih autora u određivanju definicije frazema, kao i utvrđivanju njihovih odlika. Rad daje i osvrt na razvoj frazeologije bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika, pokazujući kako je ona u našem jeziku poprilično zapostavljena disciplina. Rad dalje navodi nekoliko definicija frazema, koje pokazuju sličnosti i razlike u mišljenjima mnogih autora koji su se bavili ovim problematičnim fenomenom jezika. Također, rad analizira i osobine frazema poput konvencionalnosti, nekompozicionalnosti, neprozirnosti, nefleksibilnosti, figurativnosti, poslovičnosti, neformalnosti i afektivnosti.

Analizirajući frazeme, uvidamo kako su sve osobine, osim konvencionalnosti, dvojake, te da se zbog brojnosti frazeoloških izraza ne mogu jednako primjenjivati na sve. Nakon analize osobina frazema, slijede prikazi mogućih podjela frazeoloških jedinica na osnovu semantičke transparentnosti, te leksičko-gramatičkih karakteristika, odnosno morfološko-sintaksičkog kriterija. Uvidamo kako nam ove podjele ne mogu pomoći da definiramo frazeme, ali nam mogu olakšati shvatanje njihovih kompleksnih osobina, kao i mogućnosti preklapanja određenih kategorija. Potom slijede osnove kontrastivne analize, te analiza frazema engleskog jezika i bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika sa

komponentom ličnog imena. Otkrivamo vrlo mali broj potpunih ekvivalenta. Nekolicina frazema ima potpuno istu sintaktičku i leksičku strukturu, kao i istovjetnu sliku u oba jezika. Razloge potpune ekvivalencije pronalazimo u porijeklu. Sa istim porijeklom, u frazemima je ostala i ista struktura, ali i značenje, rezultirajući u potpunoj ekvivalentnosti nekolicine ovih izraza.

Nešto je malo veći broj djelimičnih ekvivalenata, koji se razlikuju ili u strukturi ili na polju prikaza. Analiza je pokazala da postoji mnogo frazema L1 i L2 koji ne dijele ista imena, ali imaju neke druge slične elemente i jednako značenje. Kod ovih frazema primjetili smo značaj konteksta za upotrebu datih prevodnih varijanti. Utvrdili smo da se određeni prevodi koje nude dvojezični frazeološki rječnici ne mogu jednako upotrijebiti. Frazemi sa komponentnom ličnog imena u engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku više se razlikuju nego što su slični. Ovi izrazi opisuju osobe specifične za kulturu govornika engleskog jezika, te stoga nije ni začuđujuće što ih u našem jeziku nema. Da je analiza bila obrnuta, odnosno da smo uzeli bosanski/hrvatski/srpski jezik kao polazni jezik, vjerovatno bismo pronašli mnogo razlika, upravo zbog prirode imena, ali i načina na koji naš narod doživljava svoju kulturu, historiju, ali i način na koji mi poimamo svijet koji nas okružuje.

Frazemi i jesu ogledalo kulture i naroda u kojem nastaju. Razlika između ovih kultura, pripadnika ovih kultura, pa tako i jezičnih izraza specifičnih za određene narode potvrđuje našu prvobitnu hipotezu da su jezici više različiti nego slični.

Adriana Pavković

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci

Povijesni frazemi

Kada se govori o podrijetlu frazema, uzimaju se dva različita motrišta frazema, jezična i izvorišna perspektiva. Nastanak nekog frazema povezuje se u prvom redu s jezikom u kojem je taj frazem nastao. Tako možemo izdvojiti nacionalne frazeme, nastale unutar jezika u kojem se upotrebljavaju (*jak kao kraljević Marko*) i posuđene frazeme (internacionalne frazeme) koji su nastali u drugom jeziku te se mogu potpuno, djelomično ili nimalo prilagoditi jeziku primaocu (*željezna zavjesa*). Istraživanje podrijetla frazema okreće se i drugom aspektu, pitanju područja, tj. izvora iz kojeg su uzeti. U frazemima se spominju povijesne ličnosti i događaji, zemljopisni pojmovi, karakteristike ljudi i njihov način života. Frazeologija ulazi i u privatnu sferu života, pa govori i o međuljudskim i obiteljskim odnosima, osjećajima i vjerovanju. No i bez navođenja podataka frazeologija i dalje otkriva karakteristike zemlje i korisnika jezika u čijem je opusu.

U ovom radu obratit ću pozornost na element povijesnosti u frazeologiji hrvatskoga jezika, koji ponekad prati i samo frazeološko značenje. Svaki od frazema obrađen u ovom radu postaviti će se u povijesni kontekst iz kojeg vuče podrijetlo te će se povući značenjska poveznica današnjice i povijesti. Zanimanje za ovakav „drugačiji pristup“ promatranja frazema, isključivo traženjem pozadinske priče i podatka koji se u njemu skrivaju, potaknuto je činjenicom da se većina radova o frazeologiji bavi strukturom frazema, aspektima njihova posuđivanja ili određenim izvorom frazema bez da ulazi u povijest njegova nastanka. Ovim radom nastojat ću dati odgovore na pitanja kao što su: tko je Maksim ili Martin koji lupaju po divizijama, što je Zvonimirova baština i tko je prvi rekao Hanibal je pred vratima, te mnoga druga. Za proučavanje frazema i njihova značenja relevantni su jednojezični hrvatski frazeološki rječnici, *Hrvatski frazeološki rječnik* Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Radomira Venturina (2003) i opsežniji *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika* Josipa Matešića (1982). Kako povijesne izreke nisu zastupljene u frazeološkim rječnicima, glavni izvor za njihovo prikupljanje bit će knjiga *Hrvatska frazeologija* Antice Menac te svakodnevni medijski diskurs. Nakon prikupljanja i određivanja značenja, frazemi se stavljaju u povijesni kontekst, za što će im od velike pomoći biti razne enciklopedije i leksikoni te pojedine povijesne knjige. Prema problematici koju ću nastojati obraditi sadržaj ovoga rada podijelila bih na nekoliko osnovnih tema: 1. nacionalni povijesni frazemi; 2. internacionalni povijesni frazemi; 3. povijesne izreke; 4. frazemi sa sastavnicom novčane jedinice.

Cilj je proučavanjem i postavljanjem frazema u njihov povijesni kontekst ukazati i osvijestiti na činjenicu da, osim kulturnih spomenika, dokumenata, i jezik može biti svjedokom prošlosti jedne zemlje, njezinih stanovnika, njezinih prepletanja s drugim narodima. Preko frazema moguće je ući u povijest, a i sam ulazak u povijest pojavljuje se kao frazem – *ući u povijest* sa značenjem „sačuvati u pamćenju ljudi, biti od velika značaja“.

Недеља, 8. мај 2011. године, 11.00 – 13.40

Секција 13 (Сала 33)

Модератор: Александра Јанић

Kognitivni pristup frazemima (Jasmina Musić i Almir Mustafić)

Kvragu, zašto psujem? – Sociolingvističko istraživanje o porijeklu, vrstama i korištenju psovki u hrvatskom i švedskom jeziku (Marija Serdar, Jasmina Turčalo i Lidija Škarica)

Псовке у шведском језику – однос према религијском табуу (Горан Маљан и Тамара Лончаревић)

Magijski zazivi demonoloških bića u hrvatskim usmenim predajama u okviru etnografije komunikacije Della Hymesа (Zoran Kojčić)

Библијски текст као примјер културолошко-језичке условљености перцепције текста (Данијел Дојчиновић)

Секција 14 (Сала 34)

Модератор: Бојан Бугарин

Ребусна фраза са синтаксичког аспекта (Стефан Тодоровић)

Примена Дидериксенове реченичне шеме на германске језике (Дејан Антић)

(Не)граматичност вишеструких питања са елипсом TP у српском језику: (не) кришење услова супериорности? (Томислава Драгичевић)

Детерминаторска фраза у српском језику (Предраг Ковачевић и Милан Пупезин)

Методът на квантитативната типологија, приложен върху някои от славянските езици (Дора Солакова и Петя Славчева)

Preklapanje n-grama pri automatskoj detekciji deriviranosti dokumenata (Vanja Štefanec i Siniša Bosanac)

Коршићење регуларних израза при претраживању корпуса (Биљана Ђорђевић и Јелена Андоновски)

Секција 15 (Сала 35)

Модератор: Ана Барбатесковић

Предности на раното учење странски јазик (Вероника Јованова)

Важноста на тестовите во наставата по англиски јазик како странски јазик (Јулијана Павловска)

Научено-примењено у усвајању енглеског као страног језика: како трансформисати теорију у праксу (Мирјана Филипковић)

Прагматските маркери во говорниот јазик кај студентите по англиски јазик како странски јазик (Љупчо Петрески и Јулијана Павловска)

Идиомите и нивната важност при правилното изучување на англискиот јазик како втор и/или странски јазик (Бисера Костадиновска)

Методолошки поступци у настави шпанског као страног језика за адолесцените (Ана Костадиновић)

Грешке у изговору шпанских речи код говорника српског (Јелена Костић)

Падежи у настави српског језика као страног (Ивана Костадиновић, Маја Мајкић и Нина Уљаревић)

Kognitivni pristup frazemima

Ovaj rad predstavlja novi pristup analizi frazema. U odnosu na prijašnje tradicionalne pristupe koji su frazeološke jedinice okarakterisali kao arbitrarne izraze čije se značenje ne može odrediti na osnovu značenja sastavnica frazema, kognitivni pristup pokazuje sasvim suprotno. Uz pomoć raznih kognitivnih mehanizama, kao što su konceptualna metafora, konceptualna metonimija, te naše konvencionalno znanje o svijetu, pokazujemo kako je značenje frazema motivirano, te se može tumačiti na osnovu ovih mehanizama. Pored toga što motiviraju značenje frazema, ovi mehanizmi omogućavaju nam da apstraktne pojave shvatimo u smislu konkretnih situacija, ali i da lakše prihvatimo određene društvene pojave. Također, ovi mehanizmi utiču na odluku jezičnih zajednica da određene riječi spajaju na ovako jedinstven način i tvore ove izraze.

Prvi dio rada daje prikaz razlika i sličnosti između tradicionalnih pristupa i kognitivnog pristupa frazemima. Predstavljena su saznanja u okviru ruske frazeologije, teorije anglističke lingvistike, te transformacijsko-generativne gramatike. Zasebna cjelina posvećena je kognitivnom pristupu. Analiza je pokazala da tradicionalni pristupi opisu frazema i analizi njihovog značenja imaju nekoliko dodirnih tačaka sa kognitivnim.

Drugi dio rada bavi se frazemima baziranim na konceptualnim metaforama, gdje otkrivamo razna metaforička preslikavanja koja nam mogu pomoći da shvatimo figurativno značenje ovih izraza koji oslikavaju bogatstvo jedne kulture. Zatim slijedi prikaz frazema baziranih na konceptualnim metonimijama i našem konvencionalnom znanju o svijetu koji nas okružuje. Analiza pokazuje kako je za određene frazeme moguće utvrditi koji kognitivni mehanizmi su motivirali njihovo značenje. Takođe je moguće utvrditi i niz frazema kod kojih je u procesu nastanka ulogu odigralo više različitih kognitivnih faktora. Kod nekih frazema javlja se uzajamno djelovanje dvije metonimije, dok se kod drugih metonimije javljaju zajedno sa metaforama ili konvencionalnim znanjem o svijetu. U određenom broju frazema nazire se djelovanje sva tri navedena faktora, pa se čini da jedan kognitivni mehanizam pokreće drugi te da ovakvo djelovanje dovodi do nastanka novih značenja. U svrhu pokazivanja univerzalnosti metafore, metonimije i konvencionalnog znanja, kao i mogućnosti primjene novih teoretskih saznanja na analiziranje frazeoloških jedinica bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika, u radu su analizirani frazemi engleskog i bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika koji su ekvivalentni ili slični u navedenim jezicima.

Kvragu, zašto psujem? – Sociolingvističko istraživanje o porijeklu, vrstama i korištenju psovki u hrvatskom i švedskom jeziku

Ovaj bi se rad sastojao od tri dijela. U prvom bi dijelu bila definirana psovka iz lingvističke perspektive te bi se iznijeli socijalni, psihološki i jezični motivi psovanja. U drugom bi dijelu naglasak bio na vrstama, raširenosti i porijeklu psovki u hrvatskom društvu, pri čemu bi se pažnja obratila i na različite oblike i intezitet psovanja u različitim dijelovima Hrvatske, te u različitim vremenskim periodima. Nadalje, rod ispitanika smatra se važnim faktorom u sociolingvističkim istraživanjima – neka od njih pokazala su da žene govore mnogo više od muškaraca te je dokazana i različitost tematika koje zaokupljaju muškarce i žene. Stoga bi posebna pozornost bila usmjerena na istraživanje o tome psuju li općenito više žene ili muškarci, tko se koristi kakvim psovka, zašto i u kojim situacijama.

Uvriježeno je mišljenje da žene psuju mnogo rjeđe, ali i da koriste „lakše“ psovke. Istraživanja na tu temu već su pokazala određene pravilnosti koje bi se kroz dostupnu literaturu dalje istražile i ukratko prikazale te usporedile s rezultatima ankete koju bi se provelo. Uz to bi se istražila i rodna priroda samih psovki koje se koriste za označavanje muškaraca, odnosno žena. U trećem bi dijelu bile iznesene neke osnovne činjenice o psovanju u švedskom društvu, uz kratko upoznavanje sa švedskim mentalitetom općenito, te bi na temelju toga bila načinjena analogija sa psovanjem u hrvatskom društvu, iznesene osnovne sličnosti i razlike te razlozi istih.

Cilj ovog rada, temeljenog na već postojećim dokumentima, bio bi utvrditi koliko je psovanje ukorijenjeno u jezičnu i kulturnu svijest hrvatskog društva za razliku od švedskog društva, koliko su te razlike uvjetovane mentalitetom odnosno poviješću, razvojem jezika i kulturom tih društava te je li psovanje i u kolikoj mjeri potrebno nekom jeziku, pojedincu i društvu da bi funkcioniralo i kada se ono može nazvati „problemom“.

Псовке у шведском језику – однос према религијском табуу

У овом раду бавићемо се псовкама у шведском језику, тј. односом псовки према религијском табуу. С обзиром на статус ових елемената у језику, као и њихове семантичко-прагматичке и стилске специфичности, подробних истраживања на ову тему мањка, те смо стога за потребе овог рада развили сопствени теоретски модел формалне и семантичке анализе псовки као јединственог језичког подсистема.

Истраживање је спроведено на корпусу псовки који је прво анализиран према формалним критеријумима (фонолошким, морфолошким и синтаксичким), док главнину рада чини семантичка анализа која започиње антрополошким освртом на сам појам табуа и улогом религијског табуа у шведском друштву. Саму анализу чини класификација псовки према ефекту, интензитету и спектру употребе, као и према доминантним семантичким пољима унутар религијског табуа (ђаво, пакао, Бог, Исус и рај). Анализу смо употпунили контрастирањем свих обрађених лексичко-семантичких јединица са њиховим еквивалентима у српском језику (формалним, семантичким и прагматичким).

Циљ рада је подробна анализа псовки унутар датог језика, као и у односу на друге културно-језичке системе. То се односи најпре на функцију псовки коју оне врше у језику (коју смо анализирали према моделу распона интензитета), механизме њиховог функционисања, као и на флексибилност границе између псовања и немаркираног говора (алтернативно псовање). У другом случају, посматра се однос табуа и семантичких поља које псовање покрива у шведском језику, као и карактеристичан однос између тих поља. Сматрамо да оваква анализа може имати примену у разним областима филологије, понајвише у превођењу и анализи културних маркера у језику.

При прикупљању грађе користили смо се, с једне стране, већ постојећим регистрима псовки из референтне литературе, а са друге стране, корпусом псовки који смо прикупили из шест савремених шведских филмова; тиме смо хтели да корпус испитиваних псовки буде не само што опширнији, него и што репрезентативнији (актуелан и аутентичан).

Од велике помоћи при овом истраживању било нам је неколико ранијих истраживања која су се дотицала ове области. Ту пре свега убрајамо одбрањену тезу Ане Јосифовске *En undersökning om svenskt och makedoniskt svordomsbruk*. Овај рад се бави упоредном социолингвистичком анализом псовања на два различита културна поднебља – шведском и македонском.

Рад нам је значајан јер је методолошки и проблемски близак нашем истраживању, као и због културно-језичке сличности српског и македонског. Књиге *Fula ord* Бенгта Дагринa и *Norstedts svenska slang ordbok* Уле Брит-Коцинас су нам послужиле у сакупљању грађе. Исто се односи и на књигу *Fu farao!* Ингрид Кристине Хасунд, на чије смо се поступке и идеје, пре свега о ублаженицама (*nestenbanning*), умногоме ослањали и даље их развили у свом раду.

Zoran Kojić

Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Magijski zazivi demonoloških bića u hrvatskim usmenim predajama u okviru etnografije komunikacije Della Hymesa

Govorne su situacije, govorni događaji i govorni činovi predmet istraživanja etnografije komunikacije o kojoj govori Dell Hymes. Komunikacija, koja se u tom smislu odvija, односи се на govornu interakciju, tj. на jezično djelovanje kao на događaj. Slijedeći analizu govorne situacije, događaja i čina u kontekstu zajednice, ovaj će se rad baviti smještanjem obrednih zaziva demonoloških bića (iz određenog korpusa hrvatske usmene predaje) u matricu društveno i jezično naučene te gotovo striktno formirane govorne i izvedbene situacije. Na taj način, povezujući lingvistiku, etnologiju, folkloristiku i psihologiju govorno-izvedbenih obreda, rad ima за cilj dokazati да obredi prizivanja demonoloških bića u narodnoj usmenoj predaji svoj, до сада nepravedно запостављени, значај могу iskazati i кроз одређени modus Hymesova shvaćanja etnografije komunikacije. U radu će бити prikazano i како се pojedini dijelovi obrednih zaziva односе spram Hymesova modela situacija/događaj/čin, te како се pojedine matrice tih zaziva понашају u socijalnom kontekstu vlastite svrhe, odnosno prenošenja poruke. Rad će, naposljetku, interpretirati Hymesove teze o odnosima u govornim zajednicama на novim paradigmama primjene, ali i propitati interdisciplinarno očitovanje takve analize, kao i smisao Hymesovih govornih činova.

Данијел Дојчиновић

Филолошки факултет, Универзитет у Бањалуци

Православни богословски факултет, Универзитет у Београду

Библијски текст као примјер културолошко-језичке условљености перцепције текста

Два су битна чиниоца условљености перцепције текста – културолошки оквир у којем је текст настао и језик којим је писан. У зависности од врсте текста до изражаја долази један или други. Међутим, за перцепцију неких текстова подједнако су важна оба чиниоца. Библијски текст (Стари и Нови завјет) послужиће као примјер управо таквог текста. Будући да је настајао у временском распону од око 1000 година, у културолошком ареалу Блиског истока, који је битно другачији од европског, његово разумијевање није у потпуности могуће изван тог контекста. Поједини дијелови текста губе свој смисао уколико их читалац разумијева из сопствене културолошке перспективе, не узимајући у обзир оквир у којем су настали.

То се нарочито односи на Стари завјет, пошто догађаји забиљежени у њему временски сежу у далеку прошлост (и до 19. вијека п. н. е.), што је само по себи индикатор погрешности наметања нововјековног начина мишљења приликом његовог читања и разумијевања. Такође, неопходно је и познавање саме културе оновремених Семита. Ако би се занемарио овај аспект текста, већина старозавјетних догађаја, па и само Мојсијево законодавство, не би могли бити препознати као уобичајене појаве тога времена, него би се погрешно тумачили и били уклапани у вриједносни систем нашег времена, што би у потпуности измијенило значење текста.

Ништа мање значајан чинилац условљености перцепције текста није ни језик. У библијском тексту се, поред нивоа информација, тражи и дубљи смисао (*sensus plenior*), будући да је он основа религијског учења јудаизма (Стари завјет) и хришћанства (Нови и Стари завјет). Тај смисао изражен је библијским језицима, хебрејским и грчким, а најчешће се губи у преводу. Разлог томе јесте разлика у системима ових језика и савремених језика на које се библијски текст преводи. Семантичку ширину појединих ријечи хебрејског језика није могуће превести ни на један други језик. Тако се, приликом превођења, губи и богатство смисла. Два глагола хебрејског језика, *bara* и *jiccar*, битно различитог значења, на српски језик, на примјер, преведена су истим глаголом – *створити*, који не преноси потпуно значење ни једног ни другог. Тиме је и смисао исказа сведен на ниво информације. Овом проблему највише пажње посвећено је у оквиру херменеутичких истраживања, нарочито оних у вези са библијским текстом.

Међутим, претежно богословски усмјерена интерпретација занемаривала је лингвистичку страну проблема. У нашем раду ће се на основу примјера из перспективе науке о језику указати на битност културолошко-језичке условљености перцепције текста.

Стефан Тодоровић

Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Ребусна фраза са синтаксичког аспекта

Рад се бави описом синтаксичке структуре ребусне фразе која чини основу сваког ребуса, врло атрактивне загонетке. Самом тумачењу ребуса пришли смо са неколико аспеката. Трудили смо се да у оваквом приступу протумачимо најбитније црте ребусне фразе које се, пре свега, тичу синтаксе и морфологије, са највећим освртом на синтаксичку анализу, обухвативши најпре повезивање јединица (координацију) и повезивање јединица падежним односима (субординацију), али при томе нисмо занемарили ни другачије нивое њиховог организовања, онда када нам је то сама грађа омогућавала.

Значење/функционисање одређених графичких елемената, које произилази из њиховог изгледа, односно графичког приказа, веома је битан саставни део ребуса и изглед тих елемената може варирати и донети различита значења, односно тумачења ребуса. Зато је примарна функција овог рада да покаже у какав однос ступају графички/ликовни/словни елементи самога ребуса и како се они „преводе“ у ребусну фразу, односно, како се транспонују вербалним путем. Док је за енигматичаре далеко интересантнији чинилац који одређује ребусе као појаву, однос ребусно решење – ребусна фраза, што и чини драж ове загонетке, лингвистички гледано, вишеструко је занимљива сама ребусна фраза. Она се добија на основу тумачења ребусне слике, од које ће се касније комбинацијом или словним преструктурирањем добити коначно решење. Исходиште целог овог истраживања јесте показати и одредити све оне синтаксичке категорије које могу учествовати у изградњи ребусне фразе, па смо при анализирању све наведене ребусе покушали да унеколико разложимо на подгрупе.

Полазна класификација овог истраживања, начелно, доноси кључну поделу која се тиче односа синтаксичких јединица и њихових реализација (морфосинтаксичка реч/синтаксема, синтагма и реченица, нпр. *труднице, пет туриста, Рамбо је Роки*) и заснована је на принципу поделе синтаксичких јединица, и то на два типа (с тим што смо морфосинтаксичку реч/синтаксему и синтагму подвели у исту групу због лакше класификације,

а реченицу/субјекатско-предикатску везу у други тип), уз шта додајемо и трећи тип ребуса који би представљао комбинацију претходна два типа, дакле, координирање јединица, било хетероморфних, било хомоморфних (нпр. *Р и близанци Љ, самосталан Е, па ДЕ, Д оста В оде, алас, тараба, капије*), чиме као коначни резултат овог истраживања добијамо, у ствари, поделу на основу координирања хетероморфних/хомоморфних синтаксичких јединица, тј. да ли и како се ове синтаксичке јединице удружују.

Једина истраживања која се тичу ребуса и ребусних јединица тичу се најпре њихове стилистичке структуре и описа симбола који конструишу ребусе, а не лингвистичке структуре, па је ово истраживање самостално.

Дејан Антић

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Примена Дидериксенове реченичне шеме на германске језике

Пол Дидериксен је дански лингвиста који је 1946. године у својој књизи *Елементарна данска граматика (Elementær dansk grammatik)* представио свој реченични модел који објашњава распоред реченичних конституената у данској реченици. Модел, тј. шема за независну реченицу, садржи седам основних поља која се обележавају по једним словом и која се укратко могу објаснити као: 1. почетно поље (F); 2. поље глагола у личном облику (v); 3. поље субјекта (m); 4. поље реченичних прилога (a); 5. поље глагола у неличном облику (V); 6. поље објекта и предикатива (N); 7. поље прилошких одредби (A). Када је у питању зависна реченица, шема опет има седам поља, али са другачијим редоследом: 1. поље зависног везника или реченичне базе (ff); 2. поље субјекта (n); 3. поље реченичног прилога (a); 4. поље глагола у личном облику (v); 5. поље глагола у неличном облику (V); 6. поље објекта или предикатива (N); 7. поље прилошких одредби (A). У изузетним случајевима шема се може проширити додатним пољима, као што су поље ненаглашеног прономиналног објекта, поље негативног објекта, поље наглашене глаголске партикуле (која чини саставни део фразалног глагола) или тзв. додатно поље (које најчешће садржи односне зависне реченице које се не односе само на један конституент независне, већ на читаву независну реченицу, нпр. *Она је обукла хаљину, што је био лош избор*). Овај рад се неће темељније бавити овим додатним позицијама.

Конструкцијом ове шеме Дидериксен је прилично ефикасно објаснио ред речи у реченици у данском језику. Са обзиром на то да у синтакси континенталних скандинавских језика (дански, норвешки, шведски) постоји свега пар минорних разлика, ова шема је, скоро у свом изворном облику, убрзо примењена и на норвешки и шведски језик.

Циљ овог рада је да истражи да ли се Дидериксенова шема са или без измена у редоследу и броју поља може применити на све веће германске језике, пошто сви германски језици имају мање или више строго одређен редослед реченичних конституената.

Анализом једне немачке и једне низоземске реченице можемо утврдити да ови језици познају у основи исте основне категорије реченичних конституената као и дански језик, те је почетно запажање да и ови језици прате одређен устаљени редослед конституената оправдано:

немачки: *Heute (F) hat (v) Anne (n) Klaus (N) zu Hause (A) nicht (a) gesehen (V).*

низоземски: *Vandaag (F) heeft (v) Anne (n) Klaus (N) thuis (A) niet (a) gezien (V).*

Такође је очигледно да је распоред конституената другачији него у Дидериксеновој изворној шеми, због чега очекујем да његова шема неће бити применљива на нескандинавске германске језике у свом изворном облику, али хоће уз измене у редоследу поља.

У рад су укључени енглески, немачки и низоземски као западногермански језици, и дански, норвешки, шведски и исландски као северногермански језици. Рад се бави како независним, тако и зависним реченицама у поменутиим језицима.

Томислава Драгичевић

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

(Не)граматичност вишеструких питања са елипсом ТР у српском језику: (не)кршење услова супериорности?

(1) Неко некога воли.

а. Ко кога?

б. ??/*Кога ко?

(2) Некога неко воли.

а. ??/*Ко кога?

б. Кога ко?

(3) а. Неко воли некога, али не знам ко кога.

б. ??/*Неко воли некога, али не знам кога ко.

Структуре као што су (1а-б), питања са више упитних речи у којима постоји елипса фразе глаголског времена (ТР) главне клаузе, сматрају се једним од доказа да српски језик увек показује знаке кршења услова супериорности (УС) Чомског. Циљ овог рада је да покаже да је њихова (не)граматичност независна од овог услова.

Овим структурама прва се бави Стјепановић, која закључује да њихова (не)граматичност природно следи из Бошковићеве анализе питања са више упитних речи. Бошковић тврди да српски језик увек поштује УС, тј. да су граматична само она питања у којима се првобитно структурно највиша упитна реч и после померања упитних речи налази изнад осталих упитних речи. Редослед преосталих упитних речи није битан. Према његовом мишљењу, ово је могуће јер упитне речи привлачи комплементизатор који има следећа обележја: *привлачење-једне-упитне-речи* и *привлачење-свег-фокуса*. Само структурно највиша упитна реч се помера да задовољи обележје *привлачење-једне-упитне-речи* комплементизатора. Остале се померају да задовоље обележје *привлачење-свег-фокуса*. Дакле, неграматичност примера (1б) резултат је кршења УС – обележје *привлачење-једне-упитне-речи* комплементизатора задовољила је упитна реч која првобитно није била структурно највиша.

Ова хипотеза, међутим, не може да објасни податке до којих сам дошла у свом истраживању (у коме је учествовало десет студената Универзитета у Новом Саду), према којима српски језик никада не показује знаке кршења УС. Халупка-Решетар нуди објашњење: елемент који привлачи упитне речи има обележја *привлачење-свих-упитних-речи* и *привлачење-свег-фокуса*. Из тога произилази да редослед којим се упитне речи померају није битан, тј. да УС никада није прекршен.

Међутим, ако усвојимо ову анализу, немамо објашњење за неграматичност структуре у (1б). Мој предлог је да се она може објаснити непостојањем паралелизма квантификатора, пратећи Гребењову, која анализира руски језик. Упитне речи су квантификатори. Опсеги квантификатора у реченици која је антецедент питања и питању морају имати исти однос. Тако, на пример, ако у антецеденту квантификатор 'неко' (Эх) обухвата квантификатор 'некога' (Эу), у питању мора квантификатор 'ко' (х) да обухвата квантификатор 'кога' (у). У супротном, питање је неграматично. Ову хипотезу потврђују судови мојих испитаника о структурама у (2), али и неелиптичним структурама (3).

Дакле, граматичност питања у којима је ТР елидирана не зависи од УС него од постојања паралелизма квантификатора. Како су ова питања последњи контекст за који се чинило да показује знаке кршења УС, може се закључити да српски језик никада не крши овај услов.

Детерминаторска фраза у српском језику

Тема рада је место и улога детерминатора у синтаксичкој теорији. У уводном делу изложићемо основне појмове и претпоставке савремене синтаксичке анализе детерминатора као главног елемента структуре традиционално називане именском синтагмом. При томе ћемо изнети основе DP хипотезе као и проблеме валидности ове хипотезе у језицима који не изражавају чланове на морфофонолошки уочљивом нивоу.

Други део рада се заснива на изношењу аргумената за постојање детерминаторске фразе у језицима који не исказују обележја чланова на видљивом плану. Размотрићемо главне доказе за постојање детерминаторске фразе у српском (Progovac, *Determiner Phrase in a Language without determiners*, 1997). Аутор сматра да у српском постоји D позиција у структури фразе и да је на уочљивом нивоу заузимају једино заменице и присвојни придеви. Ово се доказује чињеницом да су заменице највише морфолошки обележена категорија (*лепог човека/њега*), као и тиме што се испред заменице не може налазити придев (*И саму Марију то нервира/И њу саму то нервира*). Овим аргументима аутор додаје и чињеницу да српски језик морфолошки изражава категорију одређености на придевима (*плав капут/плави капут*).

У трећем делу укључићемо аргументе против ове хипотезе (Zlatic, *Slavic Noun Phrases are NPs not DPs*, 1998). Осим лако уочљиве чињенице да у српском језику именица може да се појави засебно без детерминатора, аутор наводи и то да је именица морфосинтаксичко средиште фразе, односно елемент на који се додају наставци за род, број и падеж, а са којим конгруирају остали чланови. Овим доказима придружује се и могућност екстракције детерминатора из именске фразе што се супроставља тези да је D' баријера која спречава растављање главног елемента у фрази и комплемента.

Настојаћемо да идентификујемо ограничења у применљивости DP хипотезе на језик без чланова (конкретно српски), као и да извршимо проверу тезе о непостојању функционалних пројекција детерминатора у именској фрази словенских језика, као аргумента поменутог рада. Коначно, изнећемо закључке до којих смо дошли током припреме рада, у циљу процене универзалности детерминаторске фразе. Покушаћемо да представимо структуралне сличности и разлике детерминаторских фраз различитих језика.

Дора Солакова и Петя Славчева
Филологически факултет, Югозападен университет, Благоевград

Методът на квантитативната типология, приложен върху някои от славянските езици

Докладът ни има за цел да бъдат сравнени някои от славянските езици – български, сръбски, чешки, словашки, руски и украински. Ще използваме метода за квантитативната типология на Джоузеф Гринберг. Известният американски лингвист предлага 10 индекса, които се изчисляват по формули, в които има числител и знаменател. Изследването с този метод се прави върху текст от приблизително 100 думи. Ние ще се спрем по-специално на индексите за синтетизъм, флективност, деривация, префиксация, суфиксация и композиция. Към тези изчисления ще добавим и предложения от авторите на *Квантитативная типология языков Азии и Африки* индекс за аналитизъм. Досега имаме два опита за сравняване на езици по квантитативния типологичен метод, като от славянските езици в изследванията ни са присъствали само руски и български. Този път сме избрали да използваме един и същи текст, принадлежащ към художествения стил, който е неоригинален за нито един от сравняваните езици.

Резултатите показват, че се оформят три двойки сродни езици, което е очаквано предвид принадлежността на съответните езици към трите подгрупи на славянските езици. Получените числови стойности могат да бъдат използвани при разработването на методически ръководства по обучение и изучаване на всеки един от тези езици. Разликите в числовите стойности на индексите помагат за изучаването на български език от други славяни предвид силните отлики в граматичната система на българския език. А също така с помощта на получените стойности могат да се установят основните трудности при изучаването на който и да е от славянските езици от неславяни.

Preklapanje n-grama pri automatskoj detekciji deriviranosti dokumenata

Pitanje utvrđivanja izvornosti, odnosno nezavisnosti nekoga dokumenta u odnosu na drugi nije novi problem, ali je svakako u vrijeme hiperprodukcije e-teksta dobio novu dimenziju. Sve se više javlja potreba za automatskim metodama utvrđivanja izvornosti, tj. deriviranosti dokumenata u digitalnom okruženju.

Metoda preklapanja n-grama, odnosno nizova od n susjednih riječi u tekstu, samo je jedna u nizu metoda koje predlaže literatura te koje se koriste u raznim sustavima za automatsko utvrđivanje deriviranosti dokumenata. Premda je sâm postupak usporedbe rečenom metodom poprilično trivijalan, određivanje duljine n-grama koja bi bila dobar indikator deriviranosti nešto je složenije pitanje. Treba imati na umu da i nezavisni tekstovi napisani na istom jeziku o istoj temi dijele mnogo zajedničkog leksika (osim jezično-specifičnih podudaranja, tu su i specifična terminologija, ustaljene fraze, itd.). Prema tome, ukoliko se uzmu u obzir prekratki n-grami, podudaranje će biti veće i nereprezentativno, dok u slučaju odabira predugih n-grama postoji opasnost da se ne prepoznaju svi slučajevi deriviranja. Pretpostavljamo da optimalna duljina n-grama nije ista za sve jezike, već da ovisi o karakteristikama pojedinog jezika, kao što su morfološka tipologija, rigidnost sintakse itd., stoga je cilj ovoga rada utvrditi optimalnu duljinu n-grama za utvrđivanje deriviranosti dokumenata na hrvatskom jeziku. Također, pokušat će se utvrditi ima li prilikom odabira optimalne duljine n-grama potrebe razlikovati kojim su funkcionalnim stilom dokumenti napisani (znanstvenim, novinarsko-publicističkim, itd.)

Među potencijalnim područjima primjene rezultata ovoga rada, mogli bismo izdvojiti automatsku detekciju plagijata u znanstvenim i studentskim radovima, analizu citata, praćenje toka informacija te detektiranje i praćenje događaja u člancima objavljenima na webu. Naposljetku, možemo zamisliti i prednosti pretraživanja ili automatske klasifikacije dokumenata po kriteriju deriviranosti.

Коришћење регуларних израза при претраживању корпуса

Један од многих начина за прикупљање података о језику ради истраживања јесте коришћење корпуса. Корпус представља узорак језика који треба стално допуњавати како би што мање била изражена његова ограниченост, али је потребно доста времена за прикупљање, обраду и складиштење текстова. Како је време од значаја, а рачунари обезбеђују брзину и прецизност, данас су корпуси углавном електронски, али је и код електронских корпуса потребно додатно утицати на прикупљени материјал, од којег већина није оригинално у електронском облику. Обрада прикупљеног материјала укључује унос података са тастатуре, скенирање, оптичко препознавање карактера и друге методе пребацивања у електронски облик.

Највећи претраживи корпус српског језика доступан за претраживање јесте неетикетирани корпус савременог српског језика који садржи преко 22 милиона речи. Њему се може приступити на адреси <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>, после одобрене ауторизације. У њему преовлађују текстови дневних новина, а остали део припада књижевним делима, недељним и месечним издањима, прилозима из културе, монографским публикацијама, фељтонима, док најмањи део заузимају уџбеници. У наредном периоду корпус ће бити допуњен материјалом који је мање заступљен. Поред неетикетираног корпуса савременог српског језика, постоји и етикетирани корпус који садржи текстове са додатним структурним и морфосинтаксичким обележјима. Постоје и паралелни корпуси који садрже текстове на различитим језицима. Текстови су упарени по јединицама превођења, које не морају нужно бити реченице, јер некад реченица једног језика може бити преведена на више реченица другог.

Претраживање корпуса се обавља коришћењем регуларних израза. Њихово коришћење можда само на први поглед отежава ствари, али резултат који се постиже оправдава њихову употребу. Најједноставнији облик регуларних израза јесте управо оно што углавном прво употребимо као кључну реч или речи при претраживању. Упознавање са њиховим сложенијим облицима и начином на који се они користе побољшава резултат наше претраге. Регуларни изрази, уз уобичајене словне и друге знаке, користе и метакарактере (карактере са специјалним значењем). Циљ метакарактера је да ближе одреде оно што нам је потребно као резултат. Уколико у корпусу савременог српског језика уз помоћ регуларних израза претражујемо текстове који садрже одређену лексему и њене облике,

као резултат добијамо листу конкорданци (листу појављивања тражене лексеме и њених облика), као и контекст у којем се појављује. Обим листе конкорданци можемо сами да одредимо у складу са нашим потребама, као и начин њеног сортирања. Употреба низа метакарактера као што су тачка, упитник, знак \$ и ^, низ оператора, класе и њихово комбиновање знатно олакшава претрагу и даје квалитетније резултате.

Вероника Јованова

Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

Предности на раното учење странски јазик

Овој труд е посветен на најсовремените истражувања од областа на раниот почеток при учењето на еден странски јазик, преку конкретните примери, методи и сфаќања истиот без размислување да биде прифатен кај младата популација, во конкретен случај кај децата од примарните одделенија од основното образование. Во анализата влегуваат материјалите и идеите на повеќе научни истражувачи од оваа област, но и предностите и недостатоците од досегашните методи од истата, преку кои се достигнува до самостојно согледување од придобивките кои ги нуди овој начин на учење. Актуелноста на овој труд се согледува преку најновите и најсовремените идеи кои водат кон тоа, возраста да не биде главната пречка за восприемање на немајчиниот јазик: напротив, тоа да биде предност, која уште подобра би била кога е порана. Тенденциите се да се отфрлат мислењата дека подоцнежната возраст е пречка која не дозволува успешно учење на туѓиот јазик. Новината во овој труд е критичниот период за усвојување на еден странски јазик преку примери на конкретни методи, кои укажуваат дека нижите одделенија се полниот погодок кои водат кон постигање на целта.

Цел на трудот е да ги обработи и подетално дефинира најдобрите начини за успешно постигање на зацртаната цел – раната возраст како предност за совладувањето на странскиот јазик, како и принципите и методите за што порано започнување и усвојување на конкретниот немајчин, т.е. странски јазик. Поставената цел ги диктира следниве задачи: Да се определи значењето и функцијата на новите методи за усвојување на странскиот јазик; Објаснување на начините и средствата за создавање на прилагодлива средина за современо следење и применување на замислените методи, конкретните начини преку кои ќе се изведува тоа, како и поттикот кај младата личност кој прави истата да биде заинтересирана за континуирано учење на конкретниот странски јазик; Сумирање на постигнатите резултати, преку пробни периоди, во кои ќе бидат вклучени групите кои ќе стартуваат

со деца во најраната школска возраст, како и преку јавни анкети со кои ќе се истражи ползата за рано учење на странски јазик. Предмет на истражувањето во овој труд се начините и конкретните средства со кои се служи предавачот за да успее да го постигне ефектот – младата популација да почне сама да изразува желба за учење се повеќе нови странски јазици, како и влијанието врз мислењето на постарите изучувачи.

Меѓу методите на истражувањето во овој труд се наоѓаат: методот на изучување на странскиот јазик, конкретно преку МАС медиумите; методот на анализа, како и методот на континуираност. Како методолошка база за ова истражување послужија помали трудови, кои ја обработуваат оваа тематика, а воедно и моето искуство околу проучувањето на оваа тема. Како практичен материјал послужи делото *Шеми на дејствување и усвојување на јазикот* на Жан Пијаже и најдобрите методи прикажани преку истоименото дело. Практичното значење на трудот се состои во можноста да се искористат резултатите од јавното мислење во понатамошните истражувања во областа на раното изучување на странски јазици, резултати кои би пронашле свое место во областа на психолингвистиката, методиката на наставата на конкретниот странски јазик, а воедно и во областа на општата лингвистика.

Јулијана Павловска

Педагошки факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола

Важноста на тестовите во наставата по англиски јазик како странски јазик

Тестовите се алатки со помош на кои наставникот може да го провери не само знаењето на учениците по самиот предмет туку и пропустите кои ги има ученикот во врска со наставните единици кои се тестираат. Самите тестови се неразделив дел од наставниот процес. Она што е загрижувачко е што при составувањето на тестовите наставниците често прават пропусти. Во тој процес не треба да се заборави целта на тестовите, а тоа е проверка не само на знаењето туку и дијагностицирање на тешкотиите со кои се соочиле учениците во текот на совладување на знаењето на дадени наставни единици. Тестовите по англиски јазик се доста комплексни бидејќи подразбираат проверка на четирите вештини и тоа: пишување, читање, слушање и зборување. Сите овие јазични вештини ќе бидат правилно проверени доколку наставникот обрне внимание не на збунување на ученикот, туку на проверка на неговото знаење.

Во овој труд ќе се обидам да дадам неколку упатства за составување на тестови кои се карактеризираат со валидност, релијабилност, практичност, автентичност и транспарентност. Сите ние како наставници мораме да знаеме

дека со тестовите можеме да го тестираме знаењето на учениците само во врска со наставните единици кои сме ги предале, обработиле и објасниле. Прашањата на тестовите не смеат да бидат изненадување за учениците. Доколку сакаме нашите ученици да бидат задоволни и мотивирани да ги поправат пропустите секако дека треба да се трудиме да правиме тестови кои ќе бидат коректни. Добро структурираниот тест е одлично наставно средство за секој наставник.

Мирјана Филиповиќ

Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

Научено-примењено у усвајању англиског као страног језика: како трансформисати теорију у праксу

Процес овладавања страним језиком обухвата два независна система: први обухвата усвајање страног језика, док други подразумева свесно учење језика. Фокус овог рада биће на свесном учењу језика и на исправљању грешака како граматичких, тако и фонетских, код студената језика, конкретно код студената англиског језика који су уписали основне академске студије школске 2009/2010. године Департмана за англистику Филозофског факултета у Нишу и који су сада студенти друге године.

Један од честих проблема са којима се суочавају студенти страног језика јесте када оно што је научно треба да се примени практично. За студенте језика то значи да приликом излагања и комуникацији имају проблем да се правилно изразе. Наиме, пре изговарања, говорник у свом мозгу даје лингвистички облик својој поруци. Меѓутим, дешава се да оно што изговори и оно што „замисли“ буде потпуно различито. То значи да нивов „систем за надгледање“ не функционише на адекватан начин – он превиђа неке ствари и последица тога је да говорник није пренео поруку слушаоцима.

Овај рад ће испитивати колико примена технике оцењивања и самооцењивања могу утицати на подизање свести студената о неким грешкама и тиме им помогне да нивов „систем за надгледање“ боље функционише. Циљ овог рада је да се утврди колико оцењивање и самооцењивање утиче на перформансу и да ли студенти кроз оцењивање и самооцењивање постају свеснији својих грешака. Истраживање ће укључити 10 студената који су се добровољно пријавили да учествују. Метода која ће се примењивати је самооцењивање (*self-assesment*) и оцењивање од стране колега укључених у истраживање (*peer-assesment*) при усменим презентацијама студената на испиту из Фонологије и говорног језика. Биће обављена два оцењивања

од стране студената: прво 10 дана пред саму презентацију, друго 5 дана пред саму презентацију, треће оцењивање вршиће професор. Оно што ће се оцењивати јесте изговор (сегмената, индивидуалних речи, интонација) и коректност граматичких структура. У истраживање ће бити укључено и оцењивање професора језика и фонологије како би они нама, студентима, дали увид у грешке са њихове тачке гледишта.

У уводном делу рада биће дата теоријска позадина неопходна за ово истраживање (учење и усвајање језика), новије и алтернативне методе оцењивања (самооцењивање и оцењивање од стране колега, за које се сматра да у великој мери подижу самосталност студената и њихову свест о сопственом напредовању). У даљим деловима биће дата објашњења и опсервације добијене током првог оцењивања, другог оцењивања, као и њихов утицај на усмене презентације студената укључених у истраживање и потом ће се ова два поредити са коначном оценом добијеном од професора. Потом ће бити изведени закључци и биће размотрена могућност шире примене поменутих техника са студентима страног језика.

*Љупчо Петрески и Јулијана Павловска
Педагошки факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола*

Прагматските маркери во говорниот јазик кај студентите по англиски јазик како странски јазик

При изучувањето на англискиот јазик учениците се сè повеќе заинтересирани за автентичните податоци кои доаѓаат од тој јазик. Пишаниот и говорниот англиски јазик влијае врз начинот на кој учениците го користат јазикот.

Говорниот јазик е најчесто непланиран и се случува под дејство на когнитивните и процесирачките запирања што се рефлектираат во пополнетите и непополнетите паузи, повторувања, непотполни граматички структури – карактеристики кои Chafe ги опишува како фрагментирана природа на говорот во споредба со компактоста на пишаниот јазик. Овие елементи се познати како прагматски маркери, кои се многу поважни за одржувањето на темпото на комуникацијата.

Дефинирањето на прагматските маркери е од суштинска важност, но нивната употреба во говорниот јазик и потребата за нивното користење во комуникацијата е потребна за да се сфати нивното постоење како дел од јазикот и да се направи јасно разграничување на прагматските маркери кои се користат во литературата и формалниот говор од една страна, и прагматските маркери кои се користат во говорниот јазик. Одредени

фактори влијаат врз потребата за користење на прагматски маркери како добро познатиот стрес кој учениците го чувствуваат при комуникацијата со нативните говорители на јазикот. Оттука се наметнува прашањето дали одредени маркери се карактеристични за учениците на англискиот јазик и дали тие повеќе користат прагматски маркери од нативните говорители. И нативните говорители на англискиот јазик и учениците користат прагматски маркери. Разликата помеѓу учениците и нативните говорители на англискиот јазик е зачестеноста во користењето на посебните маркери.

Студентите и нативните говорители на англискиот јазик многу често ги користат прагматските маркери: *I think, you know, sort of, I mean, well, actually, really*. Напредните студенти по англиски јазик исклучиво ги користат прагматските маркери *I don't know* и *yeah* додека пак нативните говорители исклучиво го користат прагматскиот маркер *you see*.

Бисера Костадиновска

Педагошки факултет, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Битола

Идиомите и нивната важност при изучување на англискиот јазик како втор и/или странски јазик

Во потесна смисла на зборот, идиомот (терминот води потекло од грчкиот збор *idios* што значи својствен, карактеристичен, посебен) може да се дефинира како постојан зборовен состав чиешто значење се разликува и најчесто не може да се изведе од значењето на составните зборови во самостојна употреба. Така, зборовите *bucket* (кофа) и *beans* (грав) во идиомите *Spill the beans*; *Kick the bucket* сосема го изгубиле своето основно значење и идиоматското значење на изразите не можеме да го изведеме од значењето на составните зборови. Но има и такви идиоми каде метаформата е многу пластично изразена и најчесто можеме да го погодиме нивното метафорично значење: *as sharp as a razor*. Бидејќи идиомите се изрази специфични за секој јазик, логично е преку нив да се потенцираат и истакнуваат разликите и особеностите на одредена јазична средина, а имајќи ја во вид тесната врска меѓу јазикот и народот, идиомите најпечатливо ги истакнуваат културните и другите особености на еден народ, односно разликите меѓу народите. Сепак, и покрај оваа карактеристика, забележливи се и одредени сличности и концепирање на идиомите. Таков е случајот помеѓу македонскиот и англискиот јазик меѓу кои, и покрај големите разлики, се забележуваат и одредени сличности особено кога идиомот се однесува на одредени универзални особини – страв, љубов, завист, вообразеност и друго – тоа се однесува пред сè, на особини кои го карактеризираат целиот човечки

род, без разлика на класните, расните, половите посебности, а разликите најчесто се во изборот на лексичките средства; Англичаните кога ќе се вљубат „до уши“ велат: *fall head over heels (in love)* – во послободен превод тоа би било „се вљуби од глава до петици“. Идиомите се незаменлив дел од изучувањето на англискиот јазик. Преку нив може да се осознае културата на еден народ, и во тој контекст, мултикултурализмот кој во денешно време го завзема централниот дел во училиницата по странски јазици.

Целта на овој труд е да го покаже токму тоа, важноста на идиомите во совладувањето на странски јазик (во случајот англиски); да покаже дека е исклучително важно да се обрне внимание на нивно точно преведување (Фјодоров зборува за лескиколошки и граматички проблеми при преведувањето; во статијата се задржувам на лексиколошките проблеми при преведувањето), и техники со кои учениците ќе можат полесно да ги совладаат овие фразеолошки изрази.

Ана Костадиновиќ

Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Методолошки поступци у настави шпанског као страног језика за адолесценте

Шпански као страни језик, који спада у групу једног од три језика по броју говорника у целом свету, добија све више присталица и у Србији. Распрострањеност и широка употреба шпанског језика са једне и енглеског језика са друге стране говори о несумњивој доминацији не само ова два језика, него и о њиховом културолошком значају. Идеја Савета Европе јесте да сваки Европљанин у току свог формалног образовања научи барем два страна језика. Енглески језик данас се препознаје као језик на којем се могу споразумети говорници различитих језика, а којима енглески није матерњи језик, односно карактерише се као *lingua franca*. Поред енглеског, који је обавезан за све, у школама у Србији до недавно су се могли учити само немачки, француски и руски као други страни језици. Основна замисао је да се у школе у Србији уведе, поред италијанског, и шпански језик, што је спроведено у неколицини школа. Међутим, процес увођења шпанског језика је дуготрајан и изискује много стрпљења, финансијских средстава и стручног кадра. Незванични подаци укажују на чињеницу да су за учење шпанског језика заинтересована како деца, тако и одрасли.

Тема овог истраживачког рада јесте усвајање шпанског као страног

језика у формалном контексту. Цео рад и истраживање засновани су на волонтерском принципу, а очекују се резултати у вези са брзином усвајања језика, развијањем различитих језичких компетенција, методологијом рада.

Узорак на којем би се базирао истраживачки рад јесу деца узраста од три до пет година, деца предшколског узраста, ученици од првог до четвртог разреда основне школе, ученици од петог до осмог разреда, ученици средње школе свих разреда, као и студенти. Треба нагласити да се очекује да су сви полазници овог курса апсолутни почетници, односно да се налазе на нивоу А1.

Цео рад замишљен је тако да у свакој од укупно шест група буде највише по десет ученика који желе да науче шпански језик. Састајали би се једном недељно са предавачем у трајању од 30 минута (односи се на децу која иду у обданиште), 45 минута за ученике основних и средњих школа и сат и по за студенте. Настава би трајала два месеца (нпр. фебруар и март) што значи да би било одржано осам часова. Употреба српског језика била би дозвољена у свим групама.

У зависности од њиховог узраста, разликовала би се и методологија рада, односно приступ у учењу био би другачији, као и очекивани резултати. Пре свега, деца би кроз песму и игру усвајала основне речи и неке једноставније реченице. Замисао је да се приступ учењу заснива на репродуктивним вештинама (употреби устаљених језичких форми и облика) код најмлађих полазника. Остали полазници и учесници у раду усвајали би шпански као страни језик на основу како рецептивних (читање и разумевање говора), тако и продуктивних вештина (усмено и писмено изражавање). Добијени резултати (брзина усвајања одређених садржаја, њихово репродуковање, потешкоће, мотивација) били би драгоцени за извођење наставе шпанског језика у будућности, али и корисни за израду јединственог Европског језичког портфолија за филолошке студије.

Јелена Костић

Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу

Грешке у изговору шпанских речи код говорника српског

У раду су приказани резултати истраживања које је имало задатак да утврди које врсте грешака при изговарању гласова шпанског фонолошког система праве говорници којима је матерњи језик српски, а који уче шпански као страни језик. Најпре су упоређени фонолошки системи шпанског и српског језика да би се утврдило које су сличности, а које разлике међу њима, и да би се, на основу тога, одредиле врсте грешака које праве изворни говорници српског при изговарању шпанских речи. Корпус рада чине звучни записи две групе испитаника, од којих је прва сачињена од говорника којима је први језик шпански, а друга од оних који шпански уче као страни језик. Од испитаника се захтевало да прочитају наглас реченице или речи које садрже гласове који су им, по претпоставци, проблематични за изговор. Направљено је поређење између звучних записа обеју група како би се испитале сличности и разлике у изговору, и како би се утврдило да ли су се почетне претпоставке показале тачним. Резултати показују да разлике између упоређиваних изговора постоје. Различито изговорене речи и гласови се анализирају и покушава се за сваки од њих одредити узрок грешке у изговору, како би се пронашао начин да се те потешкоће у изговору превазиђу. Циљ овакве анализе је да се допринесе побољшању наставе шпанског језика, тј. да се пронађу ефикасне технике за што боље савладавање изговора гласова шпанског фонолошког система од стране говорника којима је матерњи језик српски.

Ивана Костадиновић, Маја Мајкић и Нина Уљаревић

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Падежи у настави српског језика као страног

Рад се бави проблематиком учења српског језика као страног, и то оног најкомплекснијег сегмента који се односи на усвајање падежног система. Истраживање је спроведено на корпусу уџбеника *Научимо српски – Let's learn Serbian 1* и *Научимо српски – Let's learn Serbian 2*, са следећим циљевима: 1. регистровати све падежне облике који се обрађују; 2. утврдити редослед усвајања одређених падежних форми; 3. установити контекстуалну условљеност категорије падежа, тј. релацију између задатог тематског оквира и граматичких средстава унутар њега. Ексерцирани

примери падежних облика у суодносу са комуникативним потребама студената показују како релевантан инвентар падежних облика и значења, тако и њихову хијерархију усвајања.

Принципи комуникативне методе детерминисани су потребама корисника, те су тематске целине устројене према тим потребама (од идентификације, занимања, хране и пића, преко обавеза и интересовања, до путовања, стилова живота и сл.). Синтаксичка формализација поменутих целина, када су падежи у питању, полази од субјекатског номинатива, преко аблативног генитива, спацијалног локатива, итд. Појединачни падежни облици реализоваће она своја значења која су такође тематски, контекстуално условљена (нпр. значења локатива усвајаће се следећим редоследом: спацијални, локатив критеријума, објекатски локатив, темпорални, те квалификативни локатив).

Основно теоријско полазиште за ово истраживање ослањаће се на савремена истраживања из домена синтаксе и семантике српског језика, те примењене лингвистике и методике наставе српског као страног језика (принципи савремене комуникативне методе, те релевантна литература из домена падежне проблематике презентована у студијама и монографијама и граматикама српског језика као матерњег). Имплицитан циљ рада јесте презентовање облика и значења појединих падежа, њихова систематизација из перспективе наставе српског као страног језика, што може послужити како наставницима језика, тако и страним студентима као водич за савладавање ове комплексне морфолошке категорије с одређеним синтаксичким функцијама и значењима.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81(048)

СТУДЕНТСКА лингвистичка конференција (2011 ;
Београд)

Стуликон : књига резимеа / Студентска
лингвистичка конференција ; [уређивачки одбор
Ана Барбатесковић ... и др.] - Београд :
Филолошки факултет Универзитета, 2011
(Београд : Фидуција): - 121 стр. ; 24 cm

Текст на срп., мак., хрв. и буг. језику. -
Ћир. и лат. - Тираж 150. – Уводна реч: стр.
6. - Стр. 7: [Предговор] / Весна Половина.

ISBN 978-86-6153-012-8

а) Лингвистика - Апстракти
COBISS.SR-ID 183373580

